

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.llyw.cymru

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Canllawiau

Dogfen ganllawiau: rhif 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Mae'r ddogfen hon yn disodli 081/2012

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

- Cynulleidfa** Penaethiaid a chyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir yng Nghymru; athrawon sy'n gyfrifol am unedau cyfeirio disgyblion; awdurdodau lleol (ALLau); undebau athrawon ac eraill; dysgwyr; rhieni/gofalwyr; sefydliadau cefnogi rhieni/gofalwyr; awdurdodau esgobaethol a sefydliadau gwirfoddol.
- Trosolwg** Mae'r ddogfen hon yn rhoi canllawiau ar wahardd a'r gweithdrefnau apêl ar gyfer ysgolion prif ffrwd ac unedau cyfeirio disgyblion. Mae'r canllawiau hyn yn ddiweddariad i ddogfen ganllawiau Llywodraeth Cymru: rhif 081/2012 *Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion*.
- Camau i'w cymryd** Mae angen i ysgolion ac ALLau dalu sylw i'r canllawiau wrth ystyried a gwahardd dysgwr.
- Rhagor o wybodaeth** Dylid cyfeirio ymholiadau am y ddogfen hon at:
Y Gangen Lles Disgyblion
Yr Is-adran Cymorth i Ddysgwyr
Yr Adran Addysg a Sgiliau
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ
Ffôn: 029 2082 6080
e-bost: wellbeingshare@cymru.gsi.gov.uk
- Copiau ychwanegol** Gellir gweld y ddogfen hon ar wefan Llywodraeth Cymru yn www.llyw.cymru/addysgsgiliau
- Dogfennau cysylltiedig** *Cynnwys a Chynorthwyo Disgyblion* Cylchlythyr Cynulliad Cenedlaethol Cymru Rhif: 47/2006

Cynnwys

Crynodeb	4
Cyflwyniad	5
Y fframwaith cyfreithiol	5
Diffiniadau	5
Polisïau ymddygiad	6
1. Defnyddio gwaharddiad	8
1.1 Y penderfyniad i wahardd	8
1.2 Gwaharddiadau sy'n gysylltiedig â chyffuriau	9
1.3 Ffactorau i'w hystyried cyn penderfynu gwahardd	9
1.4 Adegau pan na fydd gwahardd yn briodol	10
1.5 Dewisiadau eraill yn lle gwahardd	11
1.6 Gwaharddiadau anghyfreithlon	12
1.7 Hyd gwaharddiadau cyfnod penodol	13
1.8 Gosod a marcio gwaith	14
1.9 Gwahardd amser cinio	15
1.10 Tynnu dysgwyr o wersi penodol	16
1.11 Tynnu dysgwyr o'r ysgol o dan amgylchiadau eithriadol	16
1.12 Tynnu dysgwyr o'r ysgol am resymau meddygol	17
1.13 Cydweithrediad y rhieni	17
1.14 Tynnu dysgwyr o'r ysgol yn 'wirfoddol'	18
1.15 Ymddygiad y tu allan i'r ysgol	18
1.16 Dysgwyr ag anghenion addysgol arbennig (AAA)	19
1.17 Cydraddoldeb	20
1.18 Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP)	25
1.19 Plant sy'n derbyn gofal	27
1.20 Rôl Llywodraeth Cymru	28
2. Y weithdrefn ar gyfer gwahardd dysgwr: rôl y pennaeth	29
2.1 Hysbysu'r 'person perthnasol' am y gwaharddiad	29
2.2 Hysbysu'r pwyllgor disgyblu a'r ALL	32
3. Cyfrifoldebau'r pwyllgor disgyblu	34
3.1 Y pwyllgor disgyblu	34
3.2 Cyfarfodydd y pwyllgor disgyblu i ystyried gwaharddiadau	35
3.3 Y weithdrefn mewn cyfarfod o'r pwyllgor disgyblu	37
3.4 Ar ôl y cyfarfod	39
3.5 Unedau cyfeirio disgyblion	40

4. Paneli apêl annibynnol	41
4.1 Hysbysu rhieni/gofalwyr a dysgwyr	41
4.2 Amseriad y gwrandawriad	42
4.3 Apeliadau cyfun	42
4.4 Cyfansoddiad y paneli apêl annibynnol	43
4.5 Rôl y Clerc	45
4.6 Cyn y gwrandawriad	46
4.7 Cynnal y gwrandawriad apêl	47
4.8 Tystiolaeth a thystion	49
4.9 Dod i benderfyniad	50
4.10 Y penderfyniad	52
4.11 Cofnod o drafodion panel apêl	53
4.12 Ar ôl y gwrandawriad	53
4.13 Dulliau o ddatrys y mater ar ôl y gwrandawriad apêl	54
5. Tramgwydd troseddol honedig, yr heddlu ac achosion troseddol perthnasol	56
5.1 Cyflwyniad	56
5.2 Penderfyniad y pennaeth i wahardd ac ystyried yr amgylchiadau yn y pwyllgor disgyblu	56
5.3 Trefniadau ar gyfer gwrandawriadau apêl mewn achosion troseddol perthnasol	57
6. Gweithdrefnau ac ailintegreiddio ar ôl gwahardd	59
6.1 Cyflwyniad	59
6.2 Darpariaeth lawn-amser a phriodol	59
6.3 Cyfarfodydd ailintegreiddio ar gyfer gwaharddiadau cyfnod penodol	60
6.4 Y camau cyntaf ar ôl gwahardd yn barhaol	62
6.5 Arian i ddilyn dysgwyr	62
6.6 Asesu a chynllunio	62
6.7 Cynlluniau ailintegreiddio a Rhaglenni Cymorth Bugeiliol	64
6.8 Cynnwys a chefnogi'r rhieni/gofalwyr	65
6.9 Dychwelyd i ysgol brif ffrwd neu ysgol arbennig ar unwaith	66
6.10 Cymhellion i ysgolion prif ffrwd i dderbyn dysgwyr sydd wedi eu gwahardd	67
6.11 Llwyddiant addysgol	68
6.12 Darparu addysg y tu allan i'r ysgol ar gyfer dysgwyr a waharddwyd	68

7. Arian i ddilyn dysgwyr a waharddwyd	71
7.1 Cyflwyniad	71
7.2 Dyddiad perthnasol	71
7.3 Trosglwyddiadau o fewn yr ALI	72
7.4 Trosglwyddo rhwng ALLau	75
7.5 Sut i ddatrys anghydfodau	75
7.6 Siart yn darlunio'r broses – trefniadau ar gyfer arian sy'n dilyn dysgwyr a waharddwyd yn barhaol o'r ysgol	76
Atodiad A: Llythyrau enghreifftiol	77
Llythyr enghreifftiol 1: Gwaharddiad cyfnod penodol o lai na chwe diwrnod	77
Llythyr enghreifftiol 2: Gwaharddiad cyfnod penodol o 6–15 diwrnod	80
Llythyr enghreifftiol 3: Gwaharddiad cyfnod penodol o 16 diwrnod neu ragor	83
Llythyr enghreifftiol 4: Gwaharddiad parhaol	86
Llythyr enghreifftiol 5: Gwaharddiad parhaol – penderfyniad pwyllgor disgyblu	88
Llythyr enghreifftiol 6: Penderfyniad panel apêl annibynnol	90
Atodiad B: Crynodeb o'r prif brosesau a'r terfynau amser	92
Gwaharddiad parhaol	92
Gwaharddiad cyfnod penodol	93

Crynodeb

Mae'r canllawiau hyn yn cwmpasu gwahardd dysgwyr o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion, y gweithdrefnau ar gyfer apelio yn erbyn gwaharddiad a'r camau i'w cymryd i sicrhau bod dysgwyr a waharddwyd yn parhau i gael eu haddysgu.

Mae'r canllawiau yn disodli'r canllawiau hynny yn *Canllawiau ar wahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion* (Saesneg yn unig) Cylchlythyr Cynulliad Cenedlaethol Cymru Rhif: 1(A)/2004. Mae saith rhan i'r ddogfen hon.

1. Defnyddio gwaharddiad

Canllawiau cyffredinol ar benderfynu a ddylid gwahardd dysgwr ai peidio ac ar y trefniadau ar gyfer ei addysg yn ystod cyfnod y gwaharddiad ac ar ôl hynny. Mae hyn yn berthnasol i waith penaethiaid, pwyllgorau disgyblu a phaneli apêl annibynnol.

2. Y weithdrefn ar gyfer gwahardd dysgwr: rôl y pennaeth

Canllawiau ar gyfer penaethiaid ac athrawon â gofal unedau cyfeirio disgyblion i'w dilyn pan fyddan nhw'n penderfynu gwahardd dysgwr.

3. Cyfrifoldebau'r pwyllgor disgyblu

Canllawiau ar waith pwyllgorau disgyblu cyrff llywodraethu, y mae'n rhaid iddyn nhw adolygu'r holl waharddiadau parhaol a'r gwaharddiadau cyfnodau penodol mwyaf difrifol.

4. Paneli apêl annibynnol

Canllawiau ar sefydlu a chynorthwyo paneli apêl annibynnol, sy'n ystyried apeliadau yn erbyn gwaharddiadau parhaol a gafodd sêl bendith y pwyllgor disgyblu.

5. Tramgwydd troseddol honedig, yr heddlu ac achosion troseddol perthnasol

Canllawiau ar benderfyniadau i wahardd ac apeliadau mewn achosion lle mae gan yr heddlu ran yn y mater ac achosion troseddol perthnasol a allai fod yn bosibl.

6. Gweithdrefnau ac ailintegreiddio ar ôl gwahardd

Canllawiau ar y camau y mae angen eu cymryd ar unwaith ar ôl gwahardd ac i sicrhau bod dysgwyr a waharddwyd am gyfnod hir yn parhau i gael addysg.

7. Arian i ddilyn dysgwyr a waharddwyd

Canllawiau ar y ffordd y dylid addasu cyllidebau'r ysgolion a'r ALL pan fydd dysgwr wedi'i wahardd.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Cyflwyniad

O dan Adran 52(4) o Ddeddf Addysg 2002, rhaid i benaethiaid, athrawon â gofal unedau cyfeirio disgyblion, cyrff llywodraethu, ALLau a phaneli apêl annibynnol dalu sylw i'r canllawiau hyn wrth benderfynu gwahardd a gweinyddu'r gweithdrefnau a'r apeliadau sy'n ymwneud â gwahardd. Disgwylir y bydd y canllawiau yn cael eu dilyn onid oes rheswm da dros beidio. Nid yw'r canllawiau yn gwbl gynhwysfawr a bydd angen i'r dyfarniadau gymryd amgylchiadau achosion unigol i ystyriaeth.

Mae'r gweithdrefnau hyn yn gymwys i bob ysgol a gynhelir ac unedau cyfeirio disgyblion a phob dysgwr sydd ynddyn nhw, gan gynnwys unrhyw rai sydd islaw neu uwchlaw'r oed ysgol gorfodol. Nid ydyn nhw'n gymwys i ysgolion annibynnol nac i golegau chweched dosbarth, gan eu bod nhw'n pennu eu gweithdrefnau gwahardd eu hunain.

Y fframwaith cyfreithiol

Mae'r canllawiau yn seiliedig ar y canlynol.

- Rheoliadau Addysg (Gwahardd Disgyblion ac Apeliadau) (Ysgolion a Gynhelir) (Cymru) 2003.
- Rheoliadau Addysg (Gwahardd Disgyblion ac Apeliadau) (Unedau Cyfeirio Disgyblion) (Cymru) 2003.
- Rheoliadau Addysg (Gwahardd Disgyblion ac Apeliadau) (Cymru) (Diwygiadau Amrywiol) 2004.
- Rheoliadau Addysg (Cyfweliadau Ailintegreiddio) (Cymru) 2010.
- Deddf Cydraddoldeb 2010.

Diffiniadau

Mae'r 'person perthnasol', yn ôl y diffiniad yn Rheoliadau Addysg (Gwahardd Disgyblion ac Apeliadau) (Ysgolion a Gynhelir) (Cymru) 2003 ac Rheoliadau Addysg (Gwahardd Disgyblion ac Apeliadau) (Unedau Cyfeirio Disgyblion) (Cymru) 2003, yn golygu:

- y rhiant/gofalwr os oedd y dysgwr yn 10 oed neu'n iau ar y diwrnod cyn dechrau'r flwyddyn ysgol y cafodd y ddisgybl ei wahardd ynddi
- y rhiant/gofalwr a'r dysgwr os yw'r dysgwr o oedran ysgol gorfodol ac yn 11 oed neu drosodd ar y diwrnod cyn dechrau'r flwyddyn ysgol y cafodd y dysgwr ei wahardd ynddi
- y disgybl os yw dros oed ysgol gorfodol (16 oed fel arfer).

Effaith y diffiniad yw bydd hyn yn rhoi'r hawl i'r holl ddysgwyr a waharddwyd sy'n 11 oed a throsodd gael eu hysbysu'n ffurfiol am eu gwaharddiad a bydd yn eu galluogi i apelio y penderfyniad i wahardd. Yn achos dysgwyr 11–16, h.y. fel arfer dysgwyr o oed ysgol gorfodol mewn ysgolion uwchradd, bydd y rhieni/gofalwyr yn cael eu hysbysu am y gwaharddiad hefyd. Yn achos y dysgwyr hyn, os bydd rhiant/gofalwr yn hysbysu'r ALL yn ysgrifenedig nad yw'n bwriadu apelio y penderfyniad i wahardd, caiff yr hysbysiad hwnnw ei drin fel un terfynol p'un a yw'r dysgwr wedi rhoi hysbysiad o'r fath ai peidio. Yn achos dysgwyr sydd dros yr oed ysgol gorfodol, gyda'r dysgwr yn unig y mae'r gair olaf ynghylch ei hawl i apelio. Trwy gydol y ddogfen hon, defnyddir yr ymadrodd 'rhiant/gofalwr' a/neu'r 'dysgwr' i adlewyrchu'r sefyllfa a ddisgrifir ar dudalen 5.

Mae 'rhiant/gofalwr' yn golygu unrhyw un sydd â chyfrifoldeb rhiant am ddysgwr neu'n gofalu amdano, gan gynnwys gwarcheidwaid a rhieni corfforaethol. Lle mae dysgwr yn destun gorchymyn gofal, mae gan yr ALL sydd â chyfrifoldeb rhiant am y dysgwr hawl i benderfynu i ba raddau y bydd y rhieni naturiol yn arfer eu cyfrifoldebau. Gweler hefyd paragraff 1.19.2 ar dudalen 28.

Trwy gydol y canllawiau hyn, dylid ystyried bod unrhyw gyfeiriadau at 'ysgol' hefyd yn cyfeirio yn yr un modd at 'uned cyfeirio disgyblion'. Pan ddefnyddir y gair 'pennaeth' mae hyn hefyd yn cyfeirio at yr athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion. Lle mae'r canllawiau yn wahanol yn achos unedau cyfeirio disgyblion nodir hynny ar wahân. Cafodd yr hawl i apelio yn erbyn gwaharddiad o uned cyfeirio disgyblion ei gyflwyno yn Neddf Addysg 2002.

Defnyddir y term 'pwyllgor disgyblu' trwy gydol y ddogfen hon i olygu'r pwyllgor disgyblu dysgwyr fel y'i diffiniwyd yn Rheoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Cymru) 2005.

Polisiau ymddygiad

Rhaid i ysgolion sicrhau bod ganddyn nhw bolisiau a gweithdrefnau ar waith sy'n hyrwyddo ymddygiad da ac yn atal ymddygiad gwael. Dylid ystyried polisi ymddygiad a phresenoldeb ysgol yn rhan annatod o'i chwricwlwm, gan fod pob ysgol yn addysgu gwerthoedd yn ogystal â sgiliau a gwybodaeth. Rhaid iddo fod wedi'i seilio ar werthoedd clir, megis parch, tegwch a chynhwysiant, a fydd hefyd yn cael eu hadlewyrchu yn nodau cyffredinol yr ysgol a'i rhaglenni

addysg cymdeithasol, moesol a chrefyddol. Y gwerthoedd hyn ddylai fod y tu ôl i'r egwyddorion sy'n sail i bolisi ymddygiad a phresenoldeb yr ysgol.

Dylai'r egwyddorion gynnwys hybu hunanddisgyblaeth a pharch at eraill, a phwysigrwydd gwrandio ar bob aelod o gymuned yr ysgol, gan gynnwys y dysgwyr. Dylai'r egwyddorion fod yn berthnasol i bob aelod o gymuned yr ysgol, gan gynnwys staff a rhieni/gofalwyr. Mae Adran 3 o *Cynnwys a Chynorthwyo Disgyblion* Cylchlythyr Cynulliad Cenedlaethol Cymru Rhif: 47/2006 yn darparu fwy o wybodaeth am bolisiâu ymddygiad.

Dylai'r polisi gydgyssylltu â dulliau cyffredinol yr ysgol o hybu lles emosiynol ei dysgwyr ac o fynd i'r afael â phroblemau iechyd meddwl dysgwyr unigol, gwella cyfle cyfartal rhwng dysgwyr a mynd i'r afael ag anghydraddoldebau a gwahaniaethu. Rhaid i ysgolion asesu effaith eu polisiau, gweithdrefnau ac arferion arfaethedig neu gyfredol yn unol â'u dyletswyddau penodol o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

1. Defnyddio gwaharddiad

1.1 Y penderfyniad i wahardd

1.1.1 Yn yr achosion canlynol yn unig y dylid penderfynu gwahardd dysgwr:

- mewn ymateb i ddigwyddiad sy'n golygu bod polisi ymddygiad yr ysgol wedi'i dorri yn ddifrifol

ac

- os byddai caniatáu i'r dysgwr aros yn yr ysgol yn cael effaith andwyol ddifrifol ar addysg neu les y dysgwr hwnnw neu eraill yn yr ysgol.

1.1.2 Y pennaeth neu'r athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion yn unig a all wahardd dysgwr. Os ydynt yn absennol o'r ysgol, yna gall yr athro/athrawes sy'n dirprwyo arfer yr hawl i wahardd, ond dylai wneud yn glir mai gweithredu yn absenoldeb y pennaeth y mae. Ni all y pennaeth neu'r athro/athrawes â gofal, yn nhrefn arferol pethau nac ar sail ad hoc, roi'r hawl i wahardd i athro/athrawes arall.

1.1.3 Mae'r penderfyniad i wahardd dysgwr yn barhaol yn un difrifol. Fel rheol, dyma'r **cam olaf** mewn proses ar gyfer delio â throseddau disgyblu yn dilyn ystod eang o strategaethau eraill, sydd wedi bod yn aflwyddiannus (gweler paragraff 1.5.1 ar dudalen 11). Mae'n gydnabyddiaeth gan yr ysgol ei bod wedi rhoi cynnig ar bob strategaeth bosibl i ddelio â'r dysgwr, a'r rheini wedi bod yn aflwyddiannus, ac fel rheol dim ond fel cam olaf y dylid ystyried gwaharddiad parhaol.

1.1.4 Serch hynny, fe fydd amgylchiadau eithriadol lle mae'r pennaeth o'r farn ei bod yn briodol i wahardd dysgwr yn barhaol am drosedd gyntaf neu drosedd sy'n sefyll ar ei phen ei hun. Gallai'r rheini gynnwys:

- trais difrifol wedi'i gyflawni neu wedi'i fygwth yn erbyn dysgwr arall neu aelod o'r staff
- camdriniaeth neu ymosodiad rhywiol
- cyflenwi cyffur anghyfreithlon
- defnyddio neu fygwth defnyddio arf peryglus.

1.1.5 Yn y rhan fwyaf o achosion, byddai'n briodol i ysgolion roi gwybod i'r heddlu os credan nhw fod trosedd o'r fath wedi

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

digwydd. Gall fod achosion lle bydd y dull hwn o weithredu yn briodol yn achos dysgwyr a waharddwyd am gyfnod penodol. Dylai ysgolion ystyried hefyd a ddylent roi gwybod i asiantaethau eraill, e.e. Tîm Troseddau Ieuencid, gweithwyr cymdeithasol, ac ati.

1.1.6 Nid yw'r enghreifftiau hyn yn gynhwysfawr, ond maent yn dynodi pa mor ddifrifol yw'r troseddau a'r ffaith y gall y cyfryw ymddygiad effeithio ar ddisgyblaeth a lles cymuned yr ysgol.

1.2 Gwaharddiadau sy'n gysylltiedig â chyffuriau

1.2.1 Wrth wneud penderfyniad i wahardd am drosedd sy'n ymwneud â chyffuriau, dylai'r pennaeth dalu sylw i'r polisi y mae'r ysgol wedi'i gyhoeddi ar gamddefnyddio cyffuriau a dylai ymgynghori â'r aelodau hynny o staff yr ysgol sydd wedi cael hyfforddiant priodol. Serch hynny, bydd y penderfyniad hefyd yn dibynnu ar union amgylchiadau'r achos a'r dystiolaeth sydd ar gael. Mewn rhai achosion gall gwahardd am gyfnod penodol fod yn fwy priodol na gwahardd yn barhaol. Mewn achosion mwy difrifol, dylid gwneud asesiad o'r digwyddiad yn erbyn y meini prawf sydd wedi'u pennu ym mholisi'r ysgol. Dylai hyn fod yn ffactor allweddol o ran penderfynu a yw gwahardd yn barhaol yn gam priodol i'w gymryd.

1.2.2 Mae'r manylion am ddatblygu a gweithredu polisïau camddefnyddio cyffuriau yn *Canllawiau ar gyfer addysg camddefnyddio sylweddau – drafft* (Llywodraeth Cymru, 2012).

1.3 Ffactorau i'w hystyried cyn penderfynu gwahardd

1.3.1 Ni ddylid gwahardd rhywun yng ngwres y foment, oni bai bod bygythiad ar y funud honno i ddiogelwch eraill yn yr ysgol neu i'r dysgwr dan sylw. Cyn penderfynu gwahardd ai peidio, naill ai'n barhaol neu am gyfnod penodol, dylai'r pennaeth:

- sicrhau bod ymchwiliad priodol wedi'i wneud
- ystyried yr holl dystiolaeth sydd ar gael i gefnogi'r honiadau. Po fwyaf difrifol yw'r honiad ac felly'r gosb, po fwyaf argyhoeddiadol y bydd angen i'r dystiolaeth sy'n profi'r honiad fod
- cymryd i ystyriaeth bolisïau'r ysgol ar ymddygiad a chyfleoedd cyfartal a, lle bo hynny'n briodol, Deddf Cydraddoldeb 2010
- rhoi cyfle i'r dysgwr roi ei ochr nhw o'r stori

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

- ystyried a allai'r dysgwr fod wedi'i bryfocio i gyflawni'r weithred, e.e. trwy gael ei fwlian neu trwy aflonyddu hiliol neu rywiol
- os oes angen, gellir ymgynghori ag eraill, ond ni ellir cysylltu ag unrhyw un a all fod â rhan i'w chwarae yn nes ymlaen o ran adolygu penderfyniad y pennaeth, e.e. aelod o'r pwyllgor disgyblu
- cadw cofnod ysgrifenedig o'r digwyddiad a'r camau a gymerwyd.

1.3.2 Y safon 'yn ôl pwysau tebygolrwydd' yw'r safon prawf a ddefnyddir, h.y. os yw'n fwy tebygol na pheidio bod y dysgwr wedi gwneud yr hyn yr honnir ei fod wedi'i wneud, gall y pennaeth neu'r athro/athrawes â gofal wahardd y dysgwr. Fodd bynnag, po fwyaf difrifol yw'r honiad ac felly'r gosb bosibl, po fwyaf argyhoeddiadol y bydd angen i'r dystiolaeth sy'n profi'r honiad fod. Nid yw hyn yr un fath â defnyddio'r safon droseddol 'y tu hwnt i bob amheuaeth resymol'.

1.3.3 Pan fydd yr heddlu wedi dechrau ymchwiliad a allai arwain at achos troseddol, mae'n bosibl y bydd y dystiolaeth sydd ar gael i'r pennaeth yn brin iawn. Serch hynny, dylai fod modd i'r pennaeth farnu a ddylai wahardd y dysgwr ai peidio. Mae rhan 5 (ar dudalen 56) o'r canllawiau hyn yn ymdrin â'r amgylchiadau hynny mewn mwy o fanylder.

1.4 Adegau pan na fydd gwahardd yn briodol

1.4.1 Ni ddylid gwahardd rhywun am:

- mân ddigwyddiadau fel methu â gwneud gwaith cartref
- perfformiad academaidd gwael
- bod yn hwyr neu chwarae triwant
- beichiogrwydd
- torri'r rheolau ynghylch gwisg ysgol neu reolau ar bryd a gwedd (gan gynnwys gemwaith a gwallt), ac eithrio pan fydd y rheini'n digwydd yn gyson ac yn amlwg yn herio'r cyfryw reolau a phan fydd pob dull arall o ddatrys yr anghydfod wedi methu
- cosbi dysgwyr am ymddygiad eu rhieni/gofalwyr, e.e. pan fydd rhieni/gofalwyr yn gwrthod dod i gyfarfod neu'n methu dod i gyfarfod
- ddiogelu dioddefwyr bwlio trwy eu hanfon adref.

1.5 Dewisiadau eraill yn lle gwahardd

1.5.1 Ni ddylid gwahardd rhywun os oes atebion eraill ar gael. Gallai enghreifftiau gynnwys y canlynol.

- Rhaglenni Cymorth Bugeiliol ar gyfer dysgwyr nad ydyn nhw'n ymateb i'r camau cyffredinol a gymerir gan yr ysgolion i fynd i'r afael ag ymddieithriad a dadrithiad lle mae angen ymyrraeth dros gyfnod hwy. Cynlluniau yw'r Rhaglenni Cymorth Bugeiliol i helpu dysgwyr i reoli eu hymddygiad yn well a dylid eu paratoi trwy waith aml-asiantaeth (gan gynnwys y dysgwr a'i rieni/gofalwyr) a'u hadolygu yn rheolaidd.
- Cyfiawnder adferol, sy'n rhoi cyfle i ddysgwyr wneud iawn am y niwed a wnaed i ddiodefwr, ac sy'n galluogi pob un sydd â rhan yn y canlyniad i chwarae rhan lawn yn y broses. Mae angen i bob gweithiwr proffesiynol fod yn rhan o'r broses a rhaid i bob parti gytuno i gymryd rhan.
- Gwaharddiad mewnol (a elwir hefyd yn arwahaniad mewnol), y gellir ei ddefnyddio i dawelu sefyllfaoedd sy'n digwydd mewn ysgolion sy'n golygu bod angen symud dysgwr o'r dosbarth ond nad oes angen ei wahardd o'r ysgol. Gallai'r dysgwr gael ei wahardd i fan penodol yn yr ysgol, gyda chymorth priodol, neu i ddosbarth arall dros dro, a gallai hynny barhau yn ystod cyfnodau o egwyl.
- Symud trwy drefniant: os bydd ysgol yn teimlo na all reoli ymddygiad dysgwr penodol ragor, gall drefnu, drwy'r ALL fel rheol, bod ysgol arall yn cymryd cyfrifoldeb am addysg y dysgwr. Ni ddylid gwneud hynny ond trwy sicrhau bod yr holl bartïon perthnasol, gan gynnwys y rhieni/gofalwyr a'r ALL, wedi cael gwybodaeth lawn ac yn rhoi pob cydweithrediad, ac mewn amgylchiadau lle byddai hyn er budd gorau'r dysgwr dan sylw. Ni ddylid fyth roi pwysau ar rieni/gofalwyr i symud eu plentyn o'r ysgol trwy eu bygwth â gwaharddiad parhaol ac ni ddylai dysgwyr gael eu dileu o'r gofrestr i'w hannog i ddod o hyd i le mewn ysgol arall. Mae gwybodaeth am yr unig resymau cyfreithiol dros ddileu enw dysgwr o gofrestr yr ysgol yn Rheoliad 8 o Reoliadau Addysg (Cofrestru Disgyblion) (Cymru) 2010.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

1.6 Gwaharddiadau anghyfreithlon

1.6.1 Os bydd pennaeth yn fodlon, yn ôl pwysau tebygolrwydd, bod dysgwr wedi cyflawni trosedd ddisgyblu a bod angen ei dynnu o'r ysgol, gwaharddiad ffurfiol yw'r unig ddull tynnu cyfreithlon.

1.6.2 Mae gwaharddiadau anghyfreithlon, y cyfeirir atyn nhw gan amlaf fel gwaharddiadau anffurfiol neu answyddogol, yn anghyfreithlon waeth a ydyn nhw'n cael eu gwneud gyda chytundeb rhieni neu ofalwyr ai peidio.

Mae gwaharddiad anghyfreithlon, answyddogol neu anffurfiol yn cyfeirio at:

- anfon dysgwyr adref am resymau disgyblu, ond heb ddilyn y gweithdrefnau sy'n ofynnol ar gyfer gwaharddiad ffurfiol
- anfon dysgwyr adref, naill ai am gyfnodau byr neu gyfnodau hirach, penagored a all arwain weithiau at y dysgwr yn peidio â dychwelyd i'r ysgol o gwbl.

Er enghraifft, os anfonir dysgwr adref am resymau disgyblu am ran o ddiwrnod ysgol, gall yr ysgol ystyried y cyfnod hwn fel cyfnod 'tawelu' a pheidio â chymryd camau i wahardd y dysgwr yn ffurfiol. Nid oes unrhyw sail gyfreithiol i'r cam hwn ac nid yw'r rheoliadau perthnasol yn nodi isafswm ar gyfer hyd y gwaharddiad, felly os caiff dysgwr ei anfon adref, hyd yn oed am gyfnod byr, rhaid i hyn gael ei **gofnodi'n ffurfiol** fel gwaharddiad.

1.6.3 Ym mhob achos lle caiff dysgwr ei anfon adref am resymau disgyblu, rhaid i benaethiaid gofnodi'r gwaharddiad yn ffurfiol a nodi am ba hyd y gwaharddir y dysgwr (at ddibenion adrodd, dylid nodi naill ai hanner diwrnod, diwrnod llawn neu amser cinio). Dylen nhw sicrhau:

- eu bod yn cyflawni eu dyletswydd gofal yn ôl y gyfraith tuag at ddysgwyr a bod rhieni/gofalwyr yn derbyn hysbysiad ffurfiol o'r gwaharddiad
- eu bod yn ystyried materion amddiffyn plant, e.e. ystyried oedran y dysgwr a pha mor agored i niwed ydyw, bod rhiant/gofalwr gartref ac nad yw'r plentyn yn cael ei roi mewn perygl, er enghraifft, trwy ei adael i grwydro'r strydoedd
- bod gwaith yn cael ei anfon adref neu bod trefniadau eraill yn cael eu gwneud.

1.6.4 Mae'r ffaith nad yw gwaharddiadau anghyfreithlon yn cael eu cofnodi'n golygu ei bod hi'n anodd iawn canfod achosion o'r arfer hwn. Os caiff dysgwr ei wahardd yn anghyfreithlon, mae'n annhebygol y gwneir darpariaeth addysgol ar ei gyfer.

1.7 Hyd gwaharddiadau cyfnod penodol

1.7.1 Mae'r rheoliadau yn caniatáu i benaethiaid wahardd dysgwr am un cyfnod penodol neu ragor, sydd heb fod yn fwy na 45 diwrnod ysgol mewn unrhyw flwyddyn ysgol. Serch hynny, dylai gwaharddiadau unigol fod am y cyfnod byrraf posibl, gan gadw mewn cof bod gwaharddiadau am fwy na diwrnod neu ddau yn ei gwneud yn fwy anodd i'r dysgwr ailintegreiddio i'r ysgol. Mae'r dystiolaeth a gafwyd yn sgil arolygiadau yn awgrymu bod rhwng un a thri diwrnod yn ddigon hir fel rheol i weld manteision gwahardd heb effaith niwediol ar addysg. Ni ellir gwahardd am gyfnod na chafodd ei bennu, e.e. hyd nes y caiff cyfarfod ei drefnu. Byddai gwneud hynny yn waharddiad amhenodol, ac nid oes trefniadau cyfreithiol ar gyfer sefyllfa felly (gweler paragraffau 1.6.1–1.6.4 ar dudalen 12).

1.7.2 Mae'r cyfyngiad o 45 diwrnod yn berthnasol i'r dysgwr, yn hytrach na'r sefydliad, felly bydd unrhyw ddiwrnodau o waharddiad cyfnod penodol a roddir i'r dysgwr mewn unrhyw ysgol neu uned cyfeirio disgyblion yn yr un flwyddyn ysgol yn cyfrif tuag at y cyfanswm. Felly, pan fydd dysgwr yn symud i ysgol newydd yn ystod y flwyddyn academaidd bresennol, mae'n bwysig bod cofnodion unrhyw waharddiadau cyfnod penodol mae dysgwr wedi'u cael yn ystod y flwyddyn academaidd bresennol yn cael eu trosglwyddo i'r ysgol newydd yn brydlon.

1.7.3 Nid oes rhaid i waharddiad cyfnod penodol fod am gyfnod parhaus; er enghraifft, efallai bod dysgwr yn mynd i'r ysgol am dri diwrnod yr wythnos fel arfer ac yn mynd i uned cyfeirio disgyblion am y ddau ddiwrnod arall; felly gallai gwaharddiad pum niwrnod o'r ysgol olygu tri diwrnod yn ystod un wythnos a dau ddiwrnod yr wythnos ganlynol.

1.7.4 Ni fydd dysgwr sy'n cael mwy na 45 diwrnod o waharddiadau cyfnod penodol yn ystod blwyddyn ysgol yn cael ei wahardd yn barhaol yn awtomatig. Mae'r 'cyfyngiad' o 45 diwrnod wedi'i gynnwys mewn rheoliadau i osgoi defnydd aneffeithiol o waharddiad cyfnod penodol.

1.7.5 Rhaid i bwyllgorau disgyblu gwrdd os bydd dysgwr wedi cael mwy na 15 diwrnod o waharddiadau cyfnod penodol mewn tymor. Os bydd dysgwr wedi cael mwy na 15 diwrnod o waharddiadau cyfnod penodol mewn tymor, byddai unrhyw waharddiad(au) cyfnod penodol dilynol yn yr un tymor yn sbarduno dyletswydd ar y pwyllgor disgyblu unwaith eto i ystyried amgylchiadau'r gwaharddiad (gweler paragraff 3.2.1 ar dudalen 35).

1.7.6 Gan na ddylid penderfynu gwahardd dysgwr ar chwarae bach, gall y corff llywodraethu benderfynu cwrdd i ystyried y sefyllfa os bydd dysgwr wedi cael 25–30 diwrnod o waharddiadau cyfnod penodol yn ystod y flwyddyn ysgol, waeth a gafodd y gwaharddiadau mewn gwahanol dymhorau ai peidio. Os bydd ysgolion yn dewis mabwysiadu'r dull hwn pan fydd dysgwr yn cyrraedd 25–30 diwrnod, gallai ddarparu amddiffyniad ychwanegol rhag i'r dysgwr gronni 45 diwrnod a chyfle arall i ysgolion ac awdurdodau lleol ailasesu unrhyw gynlluniau cymorth sydd ar waith.

1.8 Gosod a marcio gwaith

1.8.1 Mae'r ddyletswydd ar yr ysgol i ddarparu addysg yn parhau tra mae'r dysgwr ar gofrestr yr ysgol. Dylai enw dysgwr a waharddwyd yn barhaol aros ar gofrestr yr ysgol hyd nes bydd y weithdrefn apelio wedi dod i ben, neu hyd nes bydd yr amser ar gyfer apelio wedi dod i ben heb fod apêl yn cael ei gwneud. Gellir ei dynnu oddi ar y rhestr cyn hynny os bydd y rhieni/gofalwyr a/neu'r dysgwr yn nodi'n ysgrifenedig nad ydyn nhw'n bwriadu apelio.

1.8.2 Bob tro y bydd dysgwr yn cael ei wahardd am fwy na diwrnod, dylai gwaith gael ei osod a'i farcio. Rhaid i benaethiaid drefnu bod gwaith yn cael ei ddarparu cyn gynted ag y bydd dysgwr yn cael ei wahardd am gyfnod penodol. Dylai'r rhieni/gofalwyr drefnu bod y gwaith yn cael ei gasglu a'i ddychwelyd a rhaid i'r ysgol ofalu ei fod yn cael ei farcio a bod rhagor o waith yn cael ei osod hyd nes y bydd y dysgwr yn dychwelyd i'r ysgol. Yn y llythyrau a anfonir at y rhieni/gofalwyr a/neu'r dysgwyr yn rhoi gwybod iddyn nhw am y gwaharddiad, dylid rhoi manylion y trefniadau ar gyfer gosod a marcio gwaith.

1.8.3 Y corff llywodraethu sy'n gyfrifol am sicrhau bod yr ysgol yn cydymffurfio â'r gofynion hyn. Dylai fod gan benaethiaid bolisi ysgrifenedig ar y trefniadau ar gyfer derbyn dysgwyr yn ôl i'r ysgol ar ôl gwahardd am gyfnod penodol, a dylai hynny gynnwys derbyn gwaith a wnaed yn ystod y gwaharddiad. Serch hynny, nid yw methu â chwblhau gwaith yn rheswm dros wrthod gadael i'r dysgwr ddychwelyd i'r ysgol.

1.8.4 Dylai cytundebau partneriaeth rhwng ALL a phob un o'r ysgolion y maen nhw'n eu cynnal gosod allan cyfrifoldeb yr ysgol am osod a marcio gwaith ar gyfer dysgwyr a waharddwyd.

1.8.5 Pan fydd pennaeth yn ystyried gwahardd dysgwr am fwy na 15 diwrnod ysgol mewn unrhyw dymor, boed hynny'n barhaol neu am gyfnod penodol, dylai roi cynlluniau ar waith i fynd i'r afael â phroblemau'r dysgwr a gofalu bod ei addysg yn parhau. Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i ALLau ac ysgolion weithio tuag at sicrhau bod pob dysgwr a waharddwyd am fwy na thair wythnos yn cael addysg lawn-amser a phriodol. Mewn achosion eithriadol, lle nad yw hyn yn bosibl oherwydd amgylchiadau dysgwr unigol, dylai fod cynlluniau yn eu lle ar gyfer gwneud darpariaeth lawn-amser a phriodol a dylai'r cynnydd gael ei adolygu'n rheolaidd. (gweler rhan 6, tudalen 59).

1.8.6 Felly, mae rhaid i'r ysgol gysylltu â'r ALL cyn gynted â phosibl, yn ddelfrydol cyn i'r dysgwr gael ei wahardd, i drafod sut i ddarparu pecyn priodol o addysg lawn-amser ar gyfer y dysgwr a fydd yn ei helpu i ailintegreiddio i'r ysgol ar ddiwedd y gwaharddiad. Mae angen i'r ysgol sicrhau bod asiantaethau perthnasol eraill, megis gwaith cymdeithasol addysg a gwasanaethau seicoleg addysg, gwasanaethau cymdeithasol neu wasanaethau meddygol yn rhan o'r broses hon. Mae angen i'r ysgol a'r ALL drafod sut y telir y gost o ddarparu addysg i'r dysgwr. Fel rheol, byddai disgwyl i'r ysgol dalu rhywfaint o'r costau.

1.9 Gwahardd amser cinio

1.9.1 Gall ymddygiad rhai dysgwyr fod yn arbennig o anodd amser cinio. Os felly, gallai fod modd trefnu i'r dysgwr fynd adref am ginio, trwy drafod gyda'r rhieni/gofalwyr a chael eu cytundeb. Os na ellir gwneud hynny, mae darpariaeth ar gael i wahardd y dysgwr dros amser cinio, gan roi'r cyfrifoldeb cyfreithiol am y dysgwr yn ôl i'r rhiant/gofalwr.

1.9.2 Os gwaherddir dysgwr amser cinio, am gyfnod byr yn unig y dylid gwneud hynny a dylid adolygu'n rheolaidd a yw'n parhau i fod yn briodol. Rhaid trin gwaharddiad dros amser cinio fel gwaharddiad sy'n cyfateb i chwarter diwrnod ysgol. Os bydd y chwarter diwrnodau hyn, gyda'i gilydd, yn fwy na phum niwrnod ysgol mewn tymor, gan gynnwys unrhyw waharddiadau cyfnod penodol eraill, bydd hawl gan y person perthnasol wneud sylwadau i'r corff llywodraethu.

1.9.3 Pan fydd dysgwr yn cael ei gadw i mewn amser cinio, ond i ffwrdd o'r dysgwyr eraill, ni fydd hyn yn cael ei ystyried yn waharddiad ffurfiol ond yn hytrach yn 'waharddiad mewanol' (gweler paragraff 1.5.1 ar dudalen 11). Dylid gwneud trefniadau ar gyfer dysgwyr sydd â hawl i brydau ysgol di-dâl. Gallai hynny olygu darparu cinio pecyn.

1.10 Tynnu dysgwyr o wersi penodol

1.10.1 Gall dysgwyr gael eu tynnu o ddsbarth, fel mesur sy'n sefyll ar ei ben ei hun, fel rhan o ystod yr ysgol o sancsiynau yn erbyn ymddygiad aflonyddgar. Serch hynny, ni ddylid tynnu dysgwyr yn rheolaidd o wersi penodol fel ffordd o ddelio ag ymddygiad aflonyddgar oni bai fod trefniadau addas eraill wedi'u gwneud ar gyfer addysgu'r dysgwr. Yn yr amgylchiadau hyn dylai'r sefyllfa gael ei thrafod gyda'r rhieni/gofalwyr a'r dysgwr a dylai'r ysgol adolygu'r trefniadau yn rheolaidd gyda'r nod o gael y dysgwr yn ôl i'r gwersi. Nid yw tynnu dysgwyr o wersi penodol yn cael ei gyfrif yn waharddiad.

1.11 Tynnu dysgwyr o'r ysgol o dan amgylchiadau eithriadol

1.11.1 O dan amgylchiadau eithriadol, efallai y bydd angen i benaethiaid dynnu dysgwyr o'r ysgol pan na fyddai gwaharddiad yn briodol. Er enghraifft, os bydd dysgwr yn cael ei gyhuddo o gyflawni trosedd ddifrifol y tu allan i awdurdodaeth y pennaeth neu os na fydd digon o dystiolaeth i gyfiawnhau gwaharddiad.

1.11.2 Gall pennaeth awdurdodi caniatâd i fod yn absennol am gyfnod penodol, gyda chytundeb y rhieni/gofalwyr, neu, gan ddefnyddio pwerau a ddirprwyir gan y corff llywodraethu (neu'r pwyllgor rheoli yn achos uned cyfeirio disgyblion) o dan adran 29(3) o Ddeddf Addysg 2002, sy'n rhoi pŵer i'r corff llywodraethu gyfarwyddo dysgwr i fynychu darpariaeth addysgol mewn man arall (heb gymeradwyaeth y rhieni, er y dylid eu hysbysu o'r trefniant).

1.11.3 Fodd bynnag, dylai darpariaeth addysgol o'r fath mewn man arall gael ei threfnu at ddibenion derbyn unrhyw gyfarwyddyd neu hyfforddiant sydd wedi'i gynnwys yng nghwricwlwm seciwlar yr ysgol, ac ni ddylid parhau â'r ddarpariaeth hon am gyfnod hirach nag sy'n wirioneddol angenrheidiol. Os bydd y dysgwr wedi cael caniatâd i fod yn absennol neu os bydd yn cael ei addysgu mewn man arall, rhaid i'r ysgol sicrhau bod addysg lawn amser y dysgwr yn parhau

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

yn ystod ei amser oddi ar y safle. Nid yw unrhyw drefniadau o'r fath yn golygu bod dysgwr wedi'i wahardd o'r ysgol am resymau disgyblu a dylid cynnal adolygiadau cyfnodol a chynnwys y rhieni/gofalwyr ynddyn nhw. Os bydd yna ddigon o dystiolaeth i alluogi pennaeth i ystyried defnyddio'r pŵer i wahardd, byddai Llywodraeth Cymru'n disgwyl i'r pennaeth ystyried defnyddio'r pŵer hwnnw, yn hytrach na'r pŵer yn adran 29(3), neu awdurdodi caniatâd i fod yn absennol. O dan yr amgylchiadau eithriadol lle defnyddir pŵer adran 29(3) neu'r pŵer i awdurdodi caniatâd i fod yn absennol, mae'n bwysig bod camau'r pennaeth yn cael eu cofnodi er mwyn dileu unrhyw bosibilrwydd i hyn gael ei ddehongli fel gwaharddiad anghyfreithlon.

1.11.4 Os bydd gwaharddiad yn dal i fod yn bosibilrwydd rywbryd yn ddiweddarach, dylai'r pennaeth roi gwybod i'r rhieni/gofalwyr am hyn o'r cychwyn. Po fwyaf o amser sy'n mynd heibio, po fwyaf tebygol yr ystyrir bod y gwaharddiad yn ddefnydd amhriodol o'r pŵer hwnnw. **Ni ddylid** defnyddio pŵer adran 29(3) i gyfarwyddo dysgwyr i adael y safle i dderbyn hyfforddiant/darpariaeth addysgol i wella eu hymddygiad.

1.12 Tynnu dysgwyr o'r ysgol am resymau meddygol

1.12.1 Gall penaethiaid anfon dysgwr adref, ar ôl ymgynghori â rhieni/gofalwyr y dysgwr a gweithiwr iechyd proffesiynol (fel nyrs ysgol) fel y bo'n briodol, os bydd salwch fel clefyd hysbysadwy yn golygu bod y dysgwr yn peryglu iechyd a diogelwch staff a dysgwyr eraill. Absenoldeb awdurdodedig yw hwn, yn hytrach na gwaharddiad, a dylid sicrhau y nodir hynny'n glir yn y gofrestr presenoldeb. Dylai hyn fod am y cyfnod byrraf posibl. Os bydd anawsterau'n parhau, dylai'r pennaeth gael cyngor meddygol.

1.12.2 Gall ystyriaethau iechyd a diogelwch, gan gynnwys asesiad risg, gyfrannu at achos ysgol dros waharddiad, ond ni ellir gwahardd dysgwr ar sail yr ystyriaethau hyn yn unig. Dim ond am resymau disgyblu y gellir gwneud hynny yn ôl y gyfraith. Hefyd, ni ellir anfon dysgwyr adref am resymau iechyd a diogelwch er eu diogelwch eu hunain os ydyn nhw'n cael eu bwlio.

1.13 Cydweithrediad y rhieni

1.13.1 Os bydd rhiant/gofalwr yn gwrthod cydweithredu â gwaharddiad swyddogol trwy anfon y dysgwr a waharddwyd i'r ysgol, neu'n gwrthod ei gasglu neu drefnu iddo gael ei gasglu amser cinio, rhaid i'r ysgol dalu sylw i ddiogelwch y dysgwr wrth benderfynu pa gamau i'w cymryd. Ni ddylid gorfodi gwaharddiad

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

os bydd hynny'n golygu bod diogelwch y dysgwr yn y fantol. Os bydd pob ymdrech i ddatrys y mater gyda'r rhieni/gofalwyr yn methu, dylai'r ysgol ystyried cysylltu â'r Gwasanaeth Lles Addysg a gofyn am gyngor yr ALI ynghylch pa bosibiliadau cyfreithiol sydd ar gael.

1.14 Tynnu dysgwyr o'r ysgol yn 'wirfoddol'

1.14.1 Nid yw dylanwadu ar rieni/gofalwyr neu eu hannog i dynnu eu plentyn o'r ysgol yn 'wirfoddol' fel ffordd o ddelio ag ymddygiad anodd neu heriol yn ymateb priodol. Mae rhoi pwysau trwm ar rieni/gofalwyr i dynnu eu plentyn o'r ysgol yn enwedig ei dynnu oddi yno'n barhaol, yn golygu bod plentyn yn cael ei amddifadu o addysg, gan ei bod yn annhebygol y gellir trefnu lle mewn ysgol arall ar fyr rybudd. Yn achos dysgwyr sy'n cael eu hannog i adael yr ysgol tua diwedd Blwyddyn 11, gall olygu eu bod yn 'colli'r' amgylchedd gwaith a dysgu ac mae mwy o risg y byddan nhw'n cael eu heithrio'n gymdeithasol.

1.14.2 Mae tynnu dysgwr o'r ysgol yn 'wirfoddol' yn amddifadu'r dysgwr a'r rhieni/gofalwyr o'r hawl i fanteisio ar y trefniadau gwahardd ac apelio a'r diogelwch sydd ynghlwm wrth y rheini. Dylai pennaeth sy'n ystyried bod ymddygiad dysgwr mor anodd fel bod angen ei wahardd, naill ai am gyfnod penodol neu'n barhaol, ddefnyddio'r gweithdrefnau yn y canllawiau hyn. Fel arall, gallen nhw drafod y posibilrwydd o symud y dysgwr i ysgol arall gyda'r rhieni/gofalwyr a'r ALI (gweler paragraff 1.5.1 ar dudalen 11).

1.14.3 Bydd angen i ALLau ystyried pa gamau sy'n briodol os gwelir bod ysgol yn tynnu dysgwyr o'r ysgol yn 'wirfoddol'.

1.15 Ymddygiad y tu allan i'r ysgol

1.15.1 Dylai ymddygiad dysgwyr y tu allan i'r ysgol ar fusnes yr ysgol, e.e. ar deithiau ysgol, cystadlaethau chwaraeon neu brofiad gwaith gydymffurfio â pholisi ymddygiad yr ysgol. Dylid delio ag ymddygiad gwael yn yr amgylchiadau hynny yn union fel petai wedi digwydd yn yr ysgol. Yn achos ymddygiad y tu allan i'r ysgol, pan nad oedd dysgwr ar fusnes yr ysgol, gall pennaeth wahardd dysgwr os oes cyswllt clir rhwng yr ymddygiad hwnnw a chynnal ymddygiad da a disgyblaeth ymhlith y dysgwyr oll. Mater i'r pennaeth farnu yn ei gylch fydd hyn. Er enghraifft, gall ymddygiad dysgwyr yng nghyffiniau'r ysgol neu ar y siwrnai i'r ysgol neu adref, fod yn rhesymau dros wahardd.

1.15.2 Rhaid i ysgolion weithredu'n rhesymol mewn perthynas â disgwyliadau o ran ymddygiad dysgwyr ac mewn perthynas ag unrhyw fesurau a gaiff eu cyflwyno i reoli ymddygiad dysgwyr pan fyddan nhw oddi ar safle'r ysgol ond heb fod o dan reolaeth neu ofal cyfreithlon aelod o staff yr ysgol. Mae angen i ysgolion benderfynu beth y dylid ei ystyried wrth benderfynu a yw cosb yn rhesymol mewn achos penodol.

1.15.3 Efallai y bydd yn ddefnyddiol i ysgolion gysylltu pa ffactorau bynnag y byddan nhw'n penderfynu eu defnyddio â chyfres o amcanion cyffredinol a fydd yn ei gwneud yn glir pam y defnyddir polisi i reoli ymddygiad oddi ar safle'r ysgol. Gallai amcanion o'r fath gynnwys:

- cadw trefn ar gludiant, ymweliadau addysgiadol neu leoliadau eraill megis profiad gwaith neu gyrsiau coleg
- sicrhau bod dysgwyr yn ymddwyn mewn ffordd nad yw'n fygythiad i iechyd na diogelwch y dysgwyr, y staff nac aelodau o'r cyhoedd
- rhoi sicrwydd i ddysgwyr a allai deimlo eu bod yn cael eu bygwth neu eu dychryn gan ymddygiad lleiafrif bychan o'u cyfoedion
- rhoi sicrwydd i aelodau o'r cyhoedd ynghylch y gofal a'r rheolaeth dros y dysgwyr yn yr ysgol gan felly ddiogelu enw da'r ysgol
- diogelu aelodau unigol o'r staff rhag ymddygiad niweidiol gan ddysgwr o'r ysgol pan na fyddan nhw ar safle'r ysgol.

1.15.4 Dylai staff yr ysgol sy'n ymyrryd i reoli ymddygiad dysgwyr ar drafnidiaeth gyhoeddus neu mewn mannau cyhoeddus gofio nad oes ganddyn nhw bŵer i ddefnyddio unrhyw ddulliau heblaw eu pwerau fel dinasyddion o dan gyfraith gwlad.

1.15.5 Mae Adran 3 o *Cynnwys a Chynorthwyo Disgyblion* Cylchlythyr Cynulliad Cenedlaethol Cymru Rhif: 47/2006 yn darparu canllawiau pellach ar ymddygiad y tu allan i'r ysgol www.wales.gov.uk/topics/educationandskills/schoolshome/pupilsupport/inclusionpupil-supportguidance/?skip=1&lang=cy

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

1.16 Dysgwyr ag anghenion addysgol arbennig (AAA)

1.16.1 Rhoddir canllawiau statudol ar adnabod, asesu a gwneud darpariaeth ar gyfer dysgwyr ag AAA, gan gynnwys y rhai hynny ag anghenion ymddygiadol, cymdeithasol ac emosiynol, yn *Cod Ymarfer Anghenion Addysgol Arbennig Cymru* (Llywodraeth Cynulliad Cymru, 2002), a ddaeth i rym ar 1 Ebrill 2002. Rhaid i ysgolion dalu sylw i'r canllawiau hyn. Mae gan gyrff llywodraethu

ysgolion ddyletswydd statudol i wneud eu gorau i ofalu bod y ddarpariaeth angenrheidiol yn cael ei gwneud ar gyfer unrhyw ddysgwyr ag AAA.

1.16.2 Ac eithrio dan yr amgylchiadau mwyaf eithriadol dylai ysgolion osgoi gwahardd yn barhaol ddysgwyr â datganiadau AAA. Dylen nhw wneud pob ymdrech hefyd i osgoi gwahardd dysgwyr sy'n cael eu cefnogi gan gynlluniau Gweithredu gan yr Ysgol neu Weithredu gan yr Ysgol a Mwy o dan y Cod Ymarfer Anghenion Addysgol Arbennig, gan gynnwys y rhai hynny ar y cynllun Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy sy'n cael eu hasesu am ddatganiad. Yn y rhan fwyaf o achosion, bydd yr athro/athrawes yn gwybod bod yr ysgol yn cael anhawster i reoli ymddygiad dysgwyr ymhell cyn i'r sefyllfa waethygu. Dylai ysgolion wneud popeth sy'n bosibl i gadw'r dysgwyr yn yr ysgol, gan gynnwys gofyn am gyngor proffesiynol gan yr ALI ac eraill a chymorth o dan y cynllun Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy, neu, lle bo hynny'n briodol, gofyn i'r ALI ystyried gwneud asesiad statudol. Yn achos dysgwyr â datganiad, os bu pob dull arall yn aflwyddiannus, dylai'r ysgol gysylltu â'r ALI ynghylch dechrau adolygiad swyddogol o ddatganiad y dysgwyr.

1.16.3 Pan fydd dysgwyr yn cael ei wahardd yn barhaol, dylai'r pennaeth ddefnyddio'r amser rhwng ei benderfyniad cyntaf a dyddiad cyfarfod y pwyllgor disgyblu i weithio gyda'r ALI i weld a ellir cynnig mwy o gefnogaeth neu a ellir newid y datganiad i enwi ysgol newydd. Os yw'r naill ddewis neu'r llall yn bosibl, dylai'r pennaeth, fel rheol, dynnu'r gwaharddiad yn ôl.

1.16.4 Mae'n bwysig dros ben bod rhieni/gofalwyr dysgwyr ag AAA sydd wedi'u gwahardd o'r ysgol yn cael cyngor am y dewisiadau sydd ar gael ar gyfer addysg eu plant yn y dyfodol. Dylai ysgolion hysbysu'r rhieni/gofalwyr bod cyngor a gwybodaeth am AAA ar gael trwy eu Partneriaeth AAA a Rhieni leol. Hefyd, dylai'r Bartneriaeth Rhieni allu rhoi manylion am asiantaethau gwirfoddol sy'n rhoi cymorth i rieni/gofalwyr, gan gynnwys y rhai hynny a all gynnig cyngor ynghylch gwaharddiadau.

1.17 Cydraddoldeb

1.17.1 Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 ("Deddf 2010") yn cydgrynhoi ac yn disodli'r ddeddfwriaeth flaenorol ar wahaniaethu ar gyfer Cymru, Lloegr a'r Alban. Mae hefyd yn cryfhau'r gyfraith i gefnogi cynnydd ar gydraddoldeb. Mae canllawiau manwl eisoes ar gael i ysgolion yn www.equalityhumanrights.com/hafan/cyhoeddiadau/cyhoeddiadau-arfer-da-a-chanllawiau/

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

Y nodweddion gwarchoddedig

1.17.2 Mae Deddf 2010 yn diogelu dysgwyr rhag gwahaniaethu sy'n seiliedig ar nodweddion gwarchoddedig. Y nodweddion gwarchoddedig perthnasol yw anabledd; ailbennu rhywedd; beichiogrwydd a mamolaeth; hil; crefydd neu gred; rhyw; a chyfeiriadedd rhywiol.

Diffiniadau o wahaniaethu

1.17.3 O dan y gyfraith, mae yna wahanol gategoriâu o wahaniaethu, gyda gwahaniaethau yn y fframwaith cyfreithiol sy'n eu hamgylchynu.

Mae **'gwahaniaethu uniongyrchol'** yn digwydd pan fo dysgwr yn cael ei drin yn llai ffafriol nag eraill o dan amgylchiadau cyffelyb oherwydd nodwedd warchoddedig. Mae gwahaniaethu uniongyrchol yn anghyfreithlon fel arfer.

Mae **'gwahaniaethu trwy gysylltiad'** yn fath o wahaniaethu uniongyrchol sy'n digwydd, er enghraifft, os bydd ysgol yn trin dysgwr yn llai ffafriol oherwydd cysylltiad y dysgwr hwnnw ag unigolyn arall sydd â nodwedd warchoddedig.

Mae **'gwahaniaethu trwy ganfyddiad'** yn fath arall o wahaniaethu uniongyrchol yn erbyn dysgwr y credir bod ganddo ryw nodwedd berthnasol neu sy'n cael ei drin fel pe bai ganddo'r nodwedd honno.

Mae **'gwahaniaethu anuniongyrchol'** yn digwydd pan fo darpariaeth, maen prawf neu arfer yn cael ei roi ar waith yn yr un modd i bawb, ond bod hynny yn rhoi, neu yn gallu rhoi, dysgwyr sy'n perthyn i un neu fwy o'r grwpiau gwarchoddedig, e.e. dysgwyr anabl, dan anfantais sylweddol. Mae gwahaniaethu anuniongyrchol yn anghyfreithlon oni bai y gellir dangos ei fod yn ffordd gymesur o gyflawni nod dilys.

Mae **'gwahaniaethu cyfunol'** yn digwydd pan fo dysgwr yn cael ei drin yn llai ffafriol oherwydd cyfuniad o ddau o'r nodweddion perthnasol a nodir, e.e. anabledd a hil.

Mae **'gwahaniaethu sy'n codi o anabledd'** yn digwydd pan fo dysgwr anabl yn cael ei drin yn llai ffafriol nag eraill, nid oherwydd anabledd y dysgwr, ond oherwydd rhywbeth sy'n deillio neu sy'n ganlyniad i'r anabledd hwnnw, megis yr angen i gymryd cyfnod o absenoldeb yn ymwneud ag anabledd.

Mae 'erledigaeth' yn digwydd pan fo dysgwr yn cael ei drin yn llai ffafriol gan ei fod wedi cymryd camau mewn perthynas â gwahaniaethu, e.e. trwy gyflwyno cwyn neu roi tystiolaeth ar ran un o'i gyfoedion. Mae erledigaeth yn anghyfreithlon.

Ystyr 'aflonyddu' yw unrhyw ymddygiad digroeso sy'n gysylltiedig â nodwedd warchodedig berthnasol ac sy'n ceisio neu yn tanseilio urddas unigolyn neu greu amgylchedd bygythiol, anghyfeillgar, diraddiol neu fychanol iddo. Mae'r nodweddion gwarchodedig berthnasol yn cynnwys anabledd, hil, beichiogrwydd a mamolaeth, a rhyw. Mae aflonyddu'n anghyfreithlon.

1.17.4 Er mwyn penderfynu a yw ysgol wedi trin dysgwr â nodwedd warchodedig yn llai ffafriol, rhaid cymharu'r driniaeth hon â'r ffordd mae'r ysgol wedi trin dysgwyr nad oes ganddyn nhw y nodwedd warchodedig, neu y byddai wedi eu trin o dan amgylchiadau tebyg. Er enghraifft, os bydd ysgol yn trin dysgwr anabl mewn ffordd a fyddai'n rhoi'r dysgwr dan anfantais o gymharu â dysgwyr nad ydyn nhw'n anabl, mae'n debygol y bydd y driniaeth yn llai ffafriol.

Gwaharddiadau

1.17.5 Er nad yw Deddf 2010 yn atal ysgolion rhag gwahardd dysgwyr â nodwedd warchodedig, mae'n atal ysgolion rhag gwahardd dysgwyr oherwydd eu nodwedd warchodedig (e.e. gwahardd dysgwr oherwydd ei anabledd neu ei grŵp hiliol) neu wahaniaethu'n anghyfreithlon yn eu herbyn yn ystod y broses wahardd. Mae hyn yn berthnasol i waharddiadau parhaol a thymor penodol.

1.17.6 Mae gwahardd dysgwr y tybir bod ganddo nodwedd warchodedig neu oherwydd cysylltiad y dysgwr hwnnw â rhywun â nodwedd warchodedig yn wahaniaethu uniongyrchol.

1.17.7 Mae hi hefyd yn anghyfreithlon gwahardd dysgwr â nodwedd warchodedig am ymddwyn mewn ffordd na fyddai dysgwr heb nodwedd warchodedig yn cael ei wahardd am ymddwyn yn y fath fodd. Er enghraifft, os bydd dysgwr anabl yn cael ei wahardd am ymddygiad sy'n gysylltiedig â'i anabledd, gallai hyn fod yn wahaniaethu anghyfreithlon sy'n deillio o'i anabledd oni bai y gall yr ysgol gyfiawnhau bod y gwaharddiad yn ffordd gymesur o gyflawni nod dilys. Waeth a yw'r ysgol wedi cydymffurfio â'i dyletswydd i wneud addasiadau rhesymol ar gyfer y dysgwr ai peidio, bydd hyn yn cael effaith ar pa un a ellir cyfiawnhau'r gwaharddiad ai peidio. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud hi'n ofynnol i ysgolion wneud

addasiadau rhesymol ar gyfer dysgwyr anabl, mewn perthynas â'r broses wahardd a'r cosbau disgyblu.

1.17.8 Mae Deddf 2010 yn berthnasol i'r holl weithgareddau sy'n cwmpasu bywyd ysgol, ac mae'n golygu bod rhaid i bopeth mae ysgol yn ei wneud fod yn anwahaniaethol. Mae'n ofynnol hefyd i ysgolion adolygu a diwygio ei pholisïau, ei harferion a'i gweithdrefnau i sicrhau nad ydyn nhw'n gwahaniaethu yn erbyn dysgwyr o'r fath. Er enghraifft, bydd polisïau sy'n arwain at gyfran uwch o ddysgwyr o rai grwpiau hiliol yn cael eu gwahardd yn wahaniaethu anuniongyrchol anghyfreithlon oni bai y gellir cyfiawnhau'r defnydd o'r polisi.

Y Ddyletswydd Cydraddoldeb Sector Cyhoeddus

1.17.9 Mae Adran 149 o Ddeddf 2010 yn gosod ddyletswydd gyffredinol ar gorff llywodraethu ysgol i roi sylw priodol i'r angen i:

- ddileu gwahaniaethu, aflonyddu, erledigaeth ac unrhyw ymddygiad arall a waherddir gan Ddeddf 2010
- datblygu cyfle cyfartal rhwng unigolion sy'n rhannu nodwedd warchodedig berthnasol ac unigolion nad ydyn nhw'n rhannu'r nodwedd honno
- meithrin perthynas dda rhwng unigolion sy'n rhannu nodwedd warchodedig berthnasol ac unigolion nad ydyn nhw'n rhannu'r nodwedd honno.

1.17.10 Mae rhoi sylw priodol yn golygu ystyried tri amcan y ddyletswydd gyffredinol fel rhan o'r broses benderfynu. Mae hyn yn golygu bod rhaid i ystyriaeth o faterion cydraddoldeb ddylanwadu ar y penderfyniadau a wneir gan ysgolion. Mae rhoi sylw priodol i'r angen i ddatblygu cyfle cyfartal rhwng unigolion sy'n rhannu nodwedd warchodedig berthnasol ac unigolion nad ydyn nhw'n rhannu'r nodwedd honno yn golygu rhoi sylw priodol i'r angen i:

- ddileu neu leihau anfanteision i unigolion sy'n rhannu nodwedd warchodedig berthnasol sy'n gysylltiedig â'r nodwedd honno
- cymryd camau i ddiwallu anghenion unigolion sy'n rhannu nodwedd warchodedig berthnasol sy'n wahanol i anghenion unigolion nad ydyn nhw'n rhannu'r nodwedd honno
- annog unigolion sy'n rhannu nodwedd warchodedig berthnasol i gyfrannu at fywyd cyhoeddus neu unrhyw weithgareddau eraill lle mae nifer yr unigolion o'r fath sy'n cyfrannu atyn nhw'n anghymesur o isel.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015

Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

1.17.11 Mae rhoi sylw priodol i'r angen i feithrin perthynas dda rhwng unigolion sy'n rhannu nodwedd warchoddedig berthnasol ac unigolion nad ydyn nhw'n rhannu'r nodwedd honno yn golygu rhoi sylw priodol i'r angen i fynd i'r afael â rhagfarn a hyrwyddo dealltwriaeth.

1.17.12 Gallai pob elfen o'r ddyletswydd gael effaith uniongyrchol neu anuniongyrchol ar ddysgwyr â nodweddion gwarchoddedig, felly dylai ysgolion adolygu eu polisiâu ymddygiad a chydaddoldeb i sicrhau eu bod yn mynd i'r afael â'r materion y dylen nhw fynd i'r afael â nhw.

1.17.13 Mae Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2011 yn gosod dyletswyddau penodol ar gyffwrdd llywodraethu ysgolion i geisio sicrhau bod y ddyletswydd gyffredinol yn cael ei chyflawni'n well.

Apeliadau lle honnir bod gwahaniaethu wedi digwydd

1.17.14 Bydd apeliadau yn erbyn gwahardd yn barhaol, lle'r honnir bod gwahaniaethu ar sail anabledd wedi digwydd yn cael eu gwranddo gan Banel Apêl Annibynnol. Tribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru fydd yn gwranddo ar achosion lle'r honnir bod gwahaniaethu ar sail anabledd wedi digwydd yn achos gwaharddiadau cyfnod penodol. Mewn achosion lle'r honnwyd y cafwyd gwahaniaethu ar sail anabledd, bydd yn ofynnol i ysgolion ddangos bod sail dros yr hyn a wnaed ganddyn nhw ac nad oes unrhyw newidiadau rhesymol y gallen nhw eu gwneud i'w polisiâu a'u harferion fyddai wedi rhwystro'r digwyddiad a arweiniodd at y gwaharddiad. Gan fod AAA gan lawer o ddysgwyr anabl, efallai yr hoffai ysgolion ystyried y camau y maen nhw wedi'u cymryd i fynd i'r afael â'r anghenion hynny yn y cyd-destun hwn. Caiff hawliadau sy'n honni bod gwahaniaethu ac eithrio gwahaniaethu ar sail anabledd wedi digwydd eu clywed gan lys sirol.

Canllawiau

1.17.15 Mae gan y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol nifer o ddogfennau canllaw a chod ymarfer i helpu ysgolion i ddeall a chydymffurfio â'u dyletswyddau o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010, gan gynnwys mewn perthynas â gwaharddiadau. Mae Llywodraeth Cymru'n argymhell yn gryf y dylai ysgolion a'r rhai sy'n rhan o benderfyniadau ac apeliadau mewn perthynas â gwaharddiadau darllen y canllawiau a'r cod ymarfer, sydd ar gael ar wefan y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol (www.equalityhumanrights.com).

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

1.18 Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP)

1.18.1 Rhaid sicrhau bod budd pennaf y plentyn, yn unol â Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP), wrth wraidd unrhyw benderfyniad i wahardd ac unrhyw weithdrefnau gwahardd dilynol. Mae'r erthyglau canlynol yn arbennig o berthnasol:

- Erthygl 2: Peidio â gwahaniaethu
- Erthygl 3: Budd pennaf y plentyn
- Erthygl 12: Cymryd rhan a pharchu barn plant a phobl ifanc
- Erthygl 28: Addysg
- Erthygl 29: Amcanion Addysg.

Erthygl 2

1. Mae'r Erthygl hon yn nodi y dylai Partïon barchu a sicrhau'r hawliau a nodir yn y Confensiwn mewn perthynas â phob plentyn o dan eu hawdurdodaeth, heb wahaniaethu mewn unrhyw ffordd, beth bynnag fo hil, lliw, rhyw, iaith, crefydd, barn wleidyddol neu farn arall, cefndir cenedlaethol, ethnig neu gymdeithasol, eiddo, anabledd, statws geni neu statws arall y plentyn neu ei riant neu ei warcheidwad cyfreithiol.
2. Mae'r Erthygl hon yn nodi y dylai Partïon gymryd pob cam priodol i sicrhau bod y plentyn yn cael ei amddiffyn rhag pob math o wahaniaethu neu gosb ar sail statws, gweithgareddau, safbwyntiau neu gredoau rhieni, gwarcheidwaid cyfreithiol, neu aelodau o deulu'r unigolyn.

Erthygl 3

1. Ym mhob gweithred sy'n ymwneud â phlant, waeth a yw'n cael ei chynnal gan sefydliadau lles cymdeithasol cyhoeddus neu breifat, llysoedd barn, awdurdodau gweinyddol neu gyrff deddfwriaethol, budd pennaf y plentyn fydd y brif ystyriaeth.
2. Mae'r Erthygl hon yn nodi y dylai Partïon sicrhau bod y plentyn yn cael y diogelwch a'r gofal sy'n angenrheidiol er mwyn diogelu ei les, gan ystyried hawliau a dyletswyddau ei rieni, ei warcheidwaid cyfreithiol neu unigolion eraill sy'n gyfrifol am ei ofal ac, i'r diben hwn, eu bod yn cymryd pob cam deddfwriaethol a gweinyddol priodol.

3. Mae'r Erthygl hon yn nodi y dylai Partïon sicrhau bod y sefydliadau, y gwasanaethau a'r cyfleusterau sy'n gyfrifol am ddiogelwch a gofal plant gydymffurfio â'r safonau a sefydlir gan awdurdodau cymwys, yn enwedig ym maes diogelwch, iechyd, niferoedd ac addasrwydd staff a goruchwyliaeth gymwys.

Erthygl 12

1. Mae'r Erthygl hon yn nodi y dylai Partïon sicrhau bod plentyn sy'n gallu mynegi ei farn ei hun yn cael yr hawl i fynegi'r safbwyntiau hynny'n rhydd ar bob mater sy'n effeithio ar y plentyn, a bod barn y plentyn yn cael ystyriaeth briodol yn unol ag oedran ac aeddfedrwydd y plentyn.
2. I'r diben hwn, rhoddir cyfle yn benodol i'r plentyn gael ei glywed mewn unrhyw achos barnwrol a gweinyddol sy'n effeithio ar y plentyn, naill ai'n uniongyrchol neu drwy gynrychiolydd neu gorff priodol, mewn modd sy'n cyd-fynd â rheolau gweithdrefnol y gyfraith genedlaethol.

Erthygl 28

1. Mae'r Erthygl hon yn nodi y dylai Partïon gydnabod hawl y plentyn i gael addysg ac, er mwyn sicrhau'r hawl hon yn gynyddol ac yn seiliedig ar gyfle cyfartal, dylen nhw'n benodol:
  - a) sicrhau bod addysg gynradd yn orfodol ac ar gael am ddim i bawb
  - b) annog datblygiad gwahanol fathau o addysg uwchradd, gan gynnwys addysg gyffredinol a galwedigaethol, sicrhau ei bod ar gael ac yn hygyrch i bob plentyn a chymryd camau priodol megis cyflwyno addysg am ddim a chynnig cymorth ariannol yn ôl yr angen
  - c) sicrhau bod addysg uwch ar gael i bawb, ar sail capasiti, trwy bob ffordd briodol
  - d) sicrhau bod gwybodaeth a chanllawiau addysgol a galwedigaethol ar gael ac yn hygyrch i bob plentyn
  - e) cymryd camau i annog presenoldeb rheolaidd mewn ysgolion a lleihau cyfraddau gadael.
2. Mae'r Erthygl hon yn nodi y dylai Partïon gymryd camau priodol i sicrhau bod disgyblaeth ysgol yn cael ei gweinyddu mewn ffordd sy'n gyson ag urddas dynol y plentyn ac yn cydymffurfio â'r Confensiwn presennol.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015

Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

3. Mae'r Erthygl hon yn nodi y dylai Partïon hyrwyddo ac annog cydweithrediad rhyngwladol mewn perthynas â materion sy'n ymwneud ag addysg, yn enwedig gyda'r nod o gyfrannu at ddileu anwybodaeth ac anllythrennedd ledled y byd a hwyluso mynediad i wybodaeth wyddonol a thechnegol a dulliau addysgu modern. Yn hyn o beth, dylid rhoi sylw arbennig i anghenion gwledydd sy'n datblygu.

Erthygl 29

1. Mae'r Erthygl hon yn nodi y dylai Partïon gytuno y dylai addysg y plentyn geisio cyflawni'r canlynol:
  - a) datblygu personoliaeth, doniau a galluoedd meddyliol a chorfforol y plentyn i'w potensial llawn
  - b) datblygu parch tuag at hawliau dynol a rhyddid sylfaenol a'r egwyddorion sy'n ganolog i Siarter y Cenhedloedd Unedig
  - c) datblygu parch tuag at rieni'r plentyn, ei hunaniaeth ddiwylliannol ei hun, ei iaith a'i werthoedd a gwerthoedd cenedlaethol y wlad y mae'r plentyn yn byw ynddi, ei wlad enedigol a gwareiddiadau sy'n wahanol i'r gwareiddiad y mae'n perthyn iddo
  - d) paratoi'r plentyn ar gyfer bywyd cyfrifol mewn cymdeithas rydd, yn ysbryd dealltwriaeth, heddwch, goddefgarwch, cydraddoldeb rhwng y rhywiau a chyfeillgarwch rhwng pobl o wahanol grwpiau ethnig, cenedlaethol a chrefyddol a phobl o darddiad brodorol
  - e) datblygu parch tuag at yr amgylchedd naturiol.
2. Ni ddylid dehongli unrhyw ran o'r erthygl hon nac erthygl 28 fel eu bod yn ymyrryd â rhyddid unigolion a chyrrff i sefydlu a chyfarwyddo sefydliadau addysgol, yn amodol ar gadw at yr egwyddor a amlinellir ym mharagraff 1 o'r erthygl hon a'r gofynion sy'n nodi y dylai'r addysg a roddir mewn sefydliadau o'r fath gydymffurfio ag unrhyw safonau gofynnol o eiddo'r Wladwriaeth.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

1.19 Plant sy'n derbyn gofal

1.19.1 Mae plant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol mewn cryn berygl o fod â chyrhaeddiad isel yn yr ysgol. Dylai ysgolion fod yn sensitif dros ben i faterion gwahardd lle mae plant sy'n derbyn gofal yn y cwestiwn. Dylai ysgolion wneud popeth ymarferol i gadw'r

plentyn yn yr ysgol a dylen nhw ofyn am gyngor yr ALL a gweithwyr proffesiynol eraill fel y bo'n briodol. Ym mhob achos, dylai adrannau gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol weithio gyda'r ysgol o'r dechrau'n deg i osgoi'r angen am wahardd y dysgwr.

1.19.2 Mewn achosion lle bydd plentyn sy'n derbyn gofal yn cael ei wahardd, bydd gan y sawl a ystyrir yn riant/gofalwr hawl i wneud sylwadau ac i apelio. Mae'r diffiniad o riant at ddiben adran 576 o Ddeddf Addysg 1996 yn eang ac mae'n cynnwys rhywun sydd â chyfrifoldeb riant neu gofal dros plentyn. Bydd hyn yn cynnwys yr awdurdod lleol lle mae ganddyn nhw orchymyn gofal yn achos y plentyn ac unrhyw un (e.e. riant maeth) y mae'r plentyn yn byw gydag ef/hi. Mae'r rhain yn ychwanegol at riant(rhieni) biolegol y plentyn. Golyga hyn y gallai fod angen i'r ysgol hysbysu mwy na dau riant/gofalwr am waharddiadau ac y gallai fod mwy na dau riant/gofalwr â hawl i wneud sylwadau ac i apelio.

1.19.3 Hyd yn oed os nad oes gan yr awdurdod lleol gyfrifoldeb riant, dylai roi gwybodaeth i weithiwr cymdeithasol y plentyn am unrhyw waharddiad. Bydd yr athro/athrawes a enwebwyd ar gyfer plant sy'n derbyn gofal yn gallu rhoi cyngor am statws cyfreithiol dysgwyr yn yr ysgol sy'n derbyn gofal gan gorff cyhoeddus. Am fwy o gyfarwyddyd gweler *Cyfarwyddyd ar Addysg Plant sy'n Derbyn Gofal gan Awdurdodau Lleol Cylchlythyr 2/2001* a *Chyfarwyddyd Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2001)*.

1.20 Rôl Llywodraeth Cymru

1.20.1 Mae Llywodraeth Cymru yn rhoi canllawiau ar wahardd ac mae'n rhaid i benaethiaid, athrawon â gofal unedau cyfeirio disgyblion, cyrff llywodraethu, awdurdodau lleol a phaneli apêl annibynnol dalu sylw iddyn nhw.

1.20.2 Er y dylai pob un o'r uchod ystyried y canllawiau hyn, mae Llywodraeth Cymru o'r farn y dylai pob parti fabwysiadu agwedd ragweithiol at waharddiadau yn eu hardal a chydweithio'n agosach er mwyn pennu system syml a hygyrch i leihau'r baich ar wasanaethau, ysgolion a theuluoedd.

1.20.3 Gall Llywodraeth Cymru ystyried cwynion am y ffordd y mae pwyllgor disgyblu wedi gweithredu'r weithdrefn wahardd ond nid oes ganddo bwer i wrthdroi'r gwaharddiad nac i ystyried cwynion am benderfyniad panel apêl annibynnol (gweler rhan 4, paragraff 4.13 ar dudalen 54).

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

2. Y weithdrefn ar gyfer gwahardd dysgwr: rôl y pennaeth

2.1 Hysbysu'r 'person perthnasol' am y gwaharddiad

2.1.1 Dylai penaethiaid ddilyn yn ofalus y gweithdrefnau a bennwyd yn y gyfraith ac mewn canllawiau statudol. Lluniwyd y rhain i sicrhau bod gwaharddiadau yn cael eu trin yn deg ac yn agored.

2.1.2 Pa bryd bynnag y bydd pennaeth neu athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion yn gwahardd dysgwr, dylai hysbysu'r 'person perthnasol' yn ddiymdroi, a hynny'n ddelfrydol dros y ffôn neu ddull priodol arall, gyda llythyr yn dilyn cyn pen un diwrnod ysgol.

2.1.3 Mae'r 'person perthnasol' wedi'i ddiffinio yn y cyflwyniad i'r ddogfen hon ac o dan y rheoliadau a chyfeirir at yn rhan 1 (tudalen 8). O dan y rheoliadau dylid anfon hysbysiad am waharddiad at rieni/gofalwyr dysgwr sy'n iau nag 11 oed, h.y. yn yr ysgol gynradd fel rheol; at y rhieni/gofalwyr a'r dysgwr os yw'r dysgwr o oed ysgol gorfodol ond yn 11 neu drosodd; ac at y dysgwr yn unig os yw dros yr oedran ysgol gorfodol.

2.1.4 Mewn amgylchiadau eithriadol, os bydd y pennaeth o'r farn ei bod yn hanfodol bod y dysgwr yn gadael yr ysgol yn ddiymdroi, dylid cadarnhau gyda'r rhiant/gofalwr nad yw'r dysgwr yn cael ei adael heb oruchwyliaeth.

2.1.5 Pan fydd dysgwr yn cael ei wahardd o'r ysgol yn ddiymdroi yn ystod sesiwn y bore, mae hyn yn cyfrif fel gwaharddiad o hanner diwrnod ysgol at ddibenion penderfynu hyd y gwaharddiad. Pan fydd dysgwr yn cael ei wahardd yn ystod sesiwn y prynhawn dylid anwybyddu diwrnod y gwaharddiad at ddibenion cyfrif hyd y gwaharddiad.

2.1.6 Os bydd pennaeth neu athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion yn gwahardd dysgwr, rhaid i'r rhiant/gofalwr, neu'r dysgwr os yw'n hŷn na'r oedran ysgol gorfodol, gael ei hysbysu am hynny'n syth a derbyn llythyr wedi hynny. Mae pryd y dylai'r rhiant/gofalwr/dysgwr dderbyn hysbysiad ysgrifenedig yn dibynnu ar pryd y caiff y dysgwr ei wahardd:

- os caiff y dysgwr ei wahardd yn ystod sesiwn y bore, dylid cyflwyno hysbysiad ysgrifenedig cyn dechrau sesiwn y prynhawn
- os caiff y dysgwr ei wahardd yn ystod sesiwn y prynhawn, dylid cyflwyno hysbysiad ysgrifenedig erbyn diwedd y sesiwn honno.

2.1.7 Mewn llythyrau sy'n hysbysu am waharddiad dylid nodi:

- yn achos gwaharddiad cyfnod penodol – union gyfnod y gwaharddiad
- yn achos gwaharddiad parhaol – y ffaith ei fod yn waharddiad parhaol
- y rhesymau am y gwaharddiad cyfnod penodol neu barhaol
- yn achos ysgolion a gynhelir:
  - hawl y rhiant/gofalwr a'r dysgwr i wneud sylwadau am y gwaharddiad i'r pwyllgor disgybluyn achos unedau cyfeirio disgyblion:
  - cyfnod penodol: hawl y rhiant/gofalwr a'r dysgwr i wneud sylwadau am y gwaharddiad i'r ALI
  - parhaol: yr hawl i wrandawriad gan banel apêl annibynnol
- y person y dylai'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr gysylltu ag ef os hoffent wneud sylwadau (fel rheol Clerc y pwyllgor disgyblu, Clerc y panel apêl annibynnol neu, yn achos gwaharddiadau cyfnod penodol o unedau cyfeirio disgyblion, swyddog o'r ALI).

2.1.8 Hefyd, dylai'r llythyrau gadarnhau:

- y dyddiad olaf y gall y pwyllgor disgyblu gwrdd i ystyried yr amgylchiadau a arweiniodd at wahardd y dysgwr (ac eithrio pan fo dysgwr wedi'i wahardd am lai na chwe diwrnod ysgol mewn unrhyw dymor, ac na fyddai'n golygu bod y dysgwr yn colli arholiad cyhoeddus)
- hawl y rhiant/gofalwr i weld a chael copi o gofnod addysg y dysgwr ar ôl anfon cais ysgrifenedig i'r ysgol, fel yr amlinellir yn rheoliad 5 o Rheoliadau Gwybodaeth am Ddisgyblion (Cymru) 2004
- yn achos gwaharddiad am gyfnod penodol, y dyddiad a'r amser pryd y dylai'r dysgwr ddychwelyd i'r ysgol (yn achos gwaharddiad amser cinio, am ba sawl amser cinio y mae'r dysgwr yn cael ei wahardd, ac os yw hynny'n berthnasol, y trefniadau i'r plentyn gael cinio ysgol am ddim)
- os yw'r gwaharddiad yn barhaol, ar ba ddyddiad y daw i rym ac unrhyw hanes blaenorol perthnasol

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

- y trefniadau a wnaed i alluogi'r dysgwr i barhau â'i addysg, gan gynnwys gosod a marcio gwaith. Cyfrifoldeb y rhiant/gofalwr yw gofalu bod gwaith a anfonwyd i'w wneud gartref yn cael ei orffen a'i ddychwelyd i'r ysgol
- enw a rhif ffôn swyddog yn yr ALI a all gynnig cyngor
- os yn briodol, y gwahoddir y rhiant/gofalwr i gyfweliad ailintgreiddio (mae rhagor o wybodaeth yn rhan 6, paragraffau 6.3.1 i 6.3.8 ar dudalennau 60–61) ac y bydd methu â mynd i gyfweliad ailintgreiddio'n ffactor a ystyrir gan lys wrth benderfynu, mewn perthynas ag unrhyw gais yn y dyfodol, a ddylid gosod gorchymyn rhianta ar y rhiant/gofalwr.

2.1.9 Yn Atodiad A o'r canllawiau hyn ceir pedwar llythyr enghreifftiol ar gyfer rhoi gwybod i rieni/gofalwyr a dysgwyr am waharddiadau cyfnod penodol a pharhaol.

- Llythyr enghreifftiol 1 ar gyfer gwaharddiadau cyfnod penodol o lai na chwe diwrnod a lle na fydd arholiad cyhoeddus yn cael ei gollu.
- Llythyr enghreifftiol 2 ar gyfer gwaharddiadau cyfnod penodol o rhwng 6 ac 15 diwrnod (un gwaharddiad neu sawl un gyda'i gilydd) neu pan fydd arholiad cyhoeddus yn cael ei gollu.
- Llythyr enghreifftiol 3 ar gyfer gwaharddiadau cyfnod penodol (un neu sawl un gyda'i gilydd) o 16 diwrnod neu ragor.
- Llythyr enghreifftiol 4 ar gyfer gwaharddiadau parhaol.

2.1.10 Efallai bydd rhaid cyfieithu llythyrau i ieithoedd eraill pan nad Cymraeg neu Saesneg yw iaith gyntaf y rhieni/gofalwyr. Yn gyntaf, dylid sefydlu os gall unrhyw un yn y teulu, neu gynrychiolydd, ddarparu cyfieithiad neu esboniad i'r teulu.

2.1.11 Dylai pawb sy'n rhan o'r broses drin manylion pob achos o wahardd yn gwbl gyfrinachol.

2.1.12 Mewn achosion eithriadol, fel arfer pan fydd mwy o dystiolaeth wedi dod i law, gellir ymestyn gwaharddiad cyfnod penodol neu ei newid yn waharddiad parhaol. Mewn achosion felly, rhaid i'r pennaeth ysgrifennu at y rhieni/gofalwyr a/neu'r dysgwr unwaith eto yn egluro'r rhesymau am y newid. Gall y pennaeth ddewis tynnu'n ôl waharddiad sydd heb ei adolygu gan y pwyllgor disgyblu. Bydd y terfynau amser statudol ar gyfer cynnal

gwrandawriad y pwyllgor disgyblu yn dechrau ar y dyddiad y caiff y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr wybod bod y gwaharddiad wedi newid o waharddiad cyfnod penodol i un parhaol, oni bai bod y naill ochr a'r llall yn cytuno i gadw at y dyddiad y cytunwyd arno eisoes ar gyfer y gwrandawriad ynghylch y gwaharddiad cyfnod penodol.

2.1.13 Os bydd dysgwyr yn cael eu gwahardd am gyfnod penodol ac na wneir unrhyw ddarpariaeth amgen cyn yr unfed diwrnod ar bymtheg y gwaharddiad er mwyn iddynt allu parhau â'u haddysg, dylid nodi'r gwaharddiad hwn fel absenoldeb awdurdodedig yn y gofrestr presenoldeb trwy ddefnyddio Cod E. Os gwneir darpariaeth amgen a'i bod yn bodloni gofynion y rheoliadau cofrestru dysgwyr a bod dysgwyr yn ei mynychu, dylid nodi hyn trwy ddefnyddio'r cod priodol, megis Cod B (derbyn addysg oddi ar y safle) neu God D (cofrestriad deuol).

2.2 Hysbysu'r pwyllgor disgyblu a'r ALI

2.2.1 Cyn pen un diwrnod ysgol, rhaid i'r pennaeth hysbysu pwyllgor disgyblu'r corff llywodraethu a'r ALI am:

- waharddiadau parhaol
- gwaharddiadau a fydd yn golygu bod y dysgwr yn cael ei wahardd am fwy na phum niwrnod ysgol neu 20 amser cinio mewn unrhyw dymor
- gwaharddiadau a fydd yn golygu bod y dysgwr yn colli arholiad cyhoeddus.

2.2.2 Rhaid hysbysu'r pwyllgor disgyblu a'r ALI unwaith y tymor am waharddiadau cyfnod penodol sy'n gyfanswm o bum diwrnod ysgol neu lai, neu 20 neu lai o amserau cinio (chwarter diwrnodau), mewn unrhyw dymor, lle nad yw'r dysgwr yn colli arholiad cyhoeddus.

2.2.3 Mewn perthynas â gwaharddiad parhaol, os bydd y dysgwr yn byw y tu allan i'r ALI lle lleolir yr ysgol, rhaid i'r pennaeth roi gwybod i'r ALI cartref am y gwaharddiad hefyd fel y gall wneud trefniadau ar gyfer addysg lawn amser y dysgwr o unfed diwrnod ysgol ar bymtheg y gwaharddiad ymlaen. Mae'n hanfodol bod yr ALI cartref yn cael gwybod am fanylion y gwaharddiad fel ei fod mewn sefyllfa dda i sicrhau bod darpariaeth briodol ar waith o fewn y terfynau amser statudol.

2.2.4 Rhaid i'r adroddiadau ar wahardd gynnwys:

- enw, oedran, dyddiad geni, rhyw ac ethnigrwydd y dysgwr
- a oes gan y dysgwr ddatganiad o AAA, a yw'n cael ei asesu am ddatganiad o'r fath, neu ar yw ar gynllun Gweithredu gan yr Ysgol neu Weithredu gan yr Ysgol a Mwy
- a yw'r dysgwr yng ngofal yr ALI
- hyd y gwaharddiad
- y rheswm am y gwaharddiad.

2.2.5 Rhaid i athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion roi gwybodaeth debyg i'r ALI.

2.2.6 Yn achos plentyn sy'n derbyn gofal o ardal awdurdod lleol arall, dylid rhoi gwybod i awdurdod lleol y 'cartref'.

2.2.7 Dylid defnyddio un (neu fwy os bydd mwy nag un drosedd) o'r codau/terminoleg gwahardd canlynol wrth roi gwybod i'r ALI am waharddiad:

- ymosodiad/trais (staff)
- ymosodiad/trais (dysgwr)
- herio rheolau/polisi disgyblu
- ymddygiad sy'n tarfu
- bwlio
- aflonyddu hiliol
- aflonyddu rhywiol
- cam-drin geiriol
- ymddygiad bygythiol neu beryglus
- bod yn meddiant neu ddefnyddio arf
- lladrata
- difrod i eiddo
- camddefnyddio sylweddau
- arall.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

3. Cyfrifoldebau'r pwyllgor disgyblu

3.1 Y pwyllgor disgyblu

3.1.1 Rhaid i'r corff llywodraethu sefydlu pwyllgor disgyblu, yn unol â Rheoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Cymru) 2005. Mae rôl y pwyllgor yn cynnwys adolygu'r modd y defnyddir gwaharddiadau yn yr ysgol. Rhaid i'r pwyllgor gynnwys tri neu bum llywodraethwr o blith aelodau'r corff llywodraethu heb gynnwys y pennaeth. Dylai'r corff llywodraethu anelu at gynnwys ystod o wahanol fathau o lywodraethwyr. Dylen nhw hefyd dalu sylw i'r angen am i aelodau'r pwyllgor disgyblu gwrdd ar frys pan fydd dysgwr wedi'i wahardd.

3.1.2 Mae'n bwysig bod aelodau pwyllgorau disgyblu y mae gofyn iddyn nhw adolygu gwaharddiadau'n derbyn hyfforddiant fel y gallan nhw gyflawni eu dyletswyddau yn briodol. Byddai Llywodraeth Cymru'n disgwyl i'r ALI drefnu sesiwn hyfforddi i aelodau ar faterion gwahardd, ac i aelodau wneud pob ymdrech i fynychu.

3.1.3 Dylai'r corff llywodraethu benodi Clerc i'r pwyllgor disgyblu i roi cyngor ar y broses wahardd ac i ymdrin â'r broses weinyddol. Bydd angen tri aelod i gael cwrwm o'r pwyllgor disgyblu. Os oes gan lywodraethwr gysylltiad â'r dysgwr neu â'r digwyddiad a allai godi amheuan am ei allu i weithredu'n amhleidiol ni ddylai wasanaethu yn y gwrandawriad hwnnw. Er mwyn osgoi gorfod galw cyfarfodydd llawn y corff llywodraethu ar fyr rybudd, byddai'n ymarferol pe byddai'r corff llywodraethu yn pennu aelodau'r pwyllgor disgyblu disgyblion, ac yn cytuno hefyd ar restr o lywodraethwyr â blaenoriaeth fel dirprwyon. Yna, mewn argyfwng, bydd rhaid i'r corff llywodraethu ddirprwyo cyfrifoldeb i'r cadeirydd (neu'r is-gadeirydd) gysylltu â'r llywodraethwyr hynny â blaenoriaeth yn y drefn flaenoriaeth y cytunwyd arni. Rhaid i hyn gael ei gofnodi'n ofalus. Mae'r opsiwn hwn yn bodloni'r gofyniad yn y rheoliadau gan y bydd y corff llywodraethu llawn wedi penderfynu ar aelodaeth y pwyllgor ac ar y drefn flaenoriaeth ar gyfer unrhyw aelodau wrth gefn.

3.1.4 Mewn un cyfarfod, gall y pwyllgor disgyblu ystyried mwy nag un gwaharddiad cyhyd ag y bydd yn cydymffurfio â'r terfynau amser statudol yn y rheoliadau sy'n berthnasol i bob un.

3.1.5 Pe byddai gwaharddiad yn golygu bod dysgwr yn colli arholiad cyhoeddus, dylai'r pwyllgor disgyblu geisio cwrdd cyn dyddiad yr arholiad. Yn achos gwaharddiad cyfnod penodol, os nad yw Cadeirydd y pwyllgor o'r farn ei bod yn ymarferol i'r pwyllgor

gwrdd cyn dyddiad yr arholiad cyhoeddus, gall ef neu hi ystyried y gwaharddiad ar ei ben ei hun a phenderfynu a ddylid derbyn y dysgwr yn ôl ai peidio (dyma'r unig dro y gall Cadeirydd adolygu gwaharddiad ar ei ben ei hun). Mewn achosion o'r fath mae gan y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr hawl i wneud sylwadau ysgrifenedig a llafar i'r pwyllgor neu, fel y bo pethau, i'r Cadeirydd. Os oes modd, dylai'r Cadeirydd gael manylion gan swyddog o'r ALL am sut y deliwyd ag achosion tebyg eraill yn yr ALL.

3.1.6 Mewn rhai achosion, yn dibynnu ar natur a difrifoldeb y gwaharddiad, gall y pwyllgor disgyblu ddefnyddio ei ddisgresiwn i ganiatáu i ddysgwr wedi'i wahardd ddychwelyd i'r eiddo i sefyll arholiad cyhoeddus. Nid oes gan ddysgwr wedi'i wahardd hawl awtomatig i sefyll arholiad cyhoeddus ar eiddo'r ysgol neu'r uned cyfeirio disgyblion; dim ond y pwyllgor disgyblu fydd â'r hawl i benderfynu a fydd y dysgwr yn cael dychwelyd i'r perwyl hwn.

3.2 Cyfarfodydd y pwyllgor disgyblu i ystyried gwaharddiadau

3.2.1 Pan dderbynnir hysbysiad gan y pennaeth ynghylch gwaharddiad:

y pwyllgor disgyblu:

- a) rhaid iddyn nhw, yn achos un neu ragor o waharddiadau cyfnod penodol sy'n gyfanswm o bum niwrnod ysgol neu lai mewn unrhyw dymor, ystyried sylwadau gan y rhiant/gofalwr a'r dysgwr ond nid ydyn nhw'n gallu gyfarwyddo ei fod yn cael ei dderbyn yn ôl (gweler Llythyr enghreifftiol 1 yn Atodiad A, tudalen 77) ond gall roi cofnod o'i sylwadau ar gofnod addysg y dysgwr.

Gall Cadeirydd y pwyllgor disgyblu gytuno i alw cyfarfod os bydd y rhiant/gofalwr yn gofyn am gyfarfod i drafod y gwaharddiad. Er nad oes unrhyw derfynau amser statudol yn berthnasol i ystyried gwaharddiadau o'r fath, dylai'r Cadeirydd ystyried ymateb yn brydlon i unrhyw gais gan y rhiant/gofalwr.

y Clerc neu'r Cadeirydd:

- b) rhaid iddyn nhw, yn achos un neu ragor o waharddiadau cyfnod penodol, sy'n gyfanswm o bump ond dim mwy nag 15 diwrnod mewn unrhyw dymor, gynnwyl cyfarfod rhwng y chweched a'r hanner canfed diwrnod ysgol ar ôl cael hysbysiad am y

gwaharddiad, i ystyried y gwaharddiad, os yw'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr yn gofyn am gyfarfod. Gall y cyfarfod gyfarwyddo bod y dysgwr yn cael ei dderbyn yn ôl (gweler Llythyr enghreifftiol 2 yn Atodiad A, tudalen 80)

- c) rhaid iddyn nhw, yn achos gwaharddiad parhaol, neu un neu ragor o waharddiadau cyfnod penodol (gan gynnwys amser cinio) sy'n fwy na 15 diwrnod ysgol mewn unrhyw dymor, gynnull cyfarfod rhwng y chweched a'r pymthegfed diwrnod ysgol ar ôl y dyddiad derbyn i ystyried y gwaharddiad (gweler Llythyr Enghreifftiol 3 a 4 yn Atodiad A, tudalennau 83 a 86)
- d) rhaid iddyn nhw, mewn achos lle bydd dysgwr yn colli arholiad cyhoeddus, gynnull cyfarfod (cyhyd ag y bo'n ymarferol iddyn nhw wneud hynny) cyn y dyddiad yr oedd y dysgwr i sefyll yr arholiad ac mewn unrhyw achos yn ddim hwyrach na'r hyn a ddisgrifir ym mharagraffau b ac c uchod ar dudalen 35 (gweler Llythyr Enghreifftiol 2 yn Atodiad A, tudalen 80)
- e) rhaid iddyn nhw wahodd y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr, y pennaeth a swyddog o'r ALI i'r cyfarfod ar adeg ac mewn lle sy'n gyfleus i bob ochr (cyn pen y terfyn amser statudol)
- f) dylen nhw ofyn am unrhyw ddatganiadau ysgrifenedig (gan gynnwys datganiadau tystion) cyn y cyfarfod
- g) dylen nhw ddsbarthu i'r holl bartion ymlaen llaw, gan gynnwys y dysgwr os ydyn nhw'n mynychu'r cyfarfod, o fewn pum niwrnod ysgol o'r cyfarfod, unrhyw ddatganiadau ysgrifenedig (gan gynnwys datganiadau tystion) a rhestr o'r rhai a fydd yn bresennol yn y cyfarfod
- h) rhaid iddyn nhw roi cyfle i safbwyntiau'r dysgwr a waharddwyd gael eu hystyried yn y cyfarfod, ni waeth beth yw ei oed.

3.2.2 Os bydd y pwyllgor disgyblu wedi cwrdd yn flaenorol ac os bydd gwaharddiadau pellach yn digwydd yn yr un tymor, mae'n ofynnol i'r pwyllgor disgyblu gwrdd mewn perthynas â phob gwaharddiad i asesu effeithiolrwydd y cynlluniau cymorth a roddwyd ar waith ar gyfer y dysgwr hwnnw.

3.2.3 Dylai'r pwyllgor disgyblu gynnal y cyfarfod yn unol â'r egwyddorion a'r gweithdrefnau yn rhan 4, adran 4.7 ar dudalen 47. O dan y rheoliadau a ddaeth i rym ym mis Ionawr 2004, mae gan ddysgwyr o bob oed hawl i roi eu safbwynt gerbron cyfarfod y

pwyllgor disgyblu ac yng ngwrandawriad y panel apêl annibynnol. Gall hyn fod yn bersonol, yn ysgrifenedig neu drwy unrhyw gyfrwng ymarferol arall.

3.2.4 Dylai'r pwyllgor disgyblu ganiatáu i'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr ddod â ffrind neu gynrychiolydd cyfreithiol gyda nhw os gofynnir am hynny.

3.2.5 Os na fydd dysgwyr o oed ysgol yn dod â'u rhieni/gofalwyr gyda nhw dylai'r ALL ymdrechu i gael gwasanaethau eiriolydd i siarad ar ran y dysgwr. Mae hyn yn arbennig o bwysig lle bernir nad yw'r dysgwyr yn ddigon aeddfed neu'n ddigon abl i gynrychioli eu hunain yn effeithiol.

3.2.6 Rhaid i'r pwyllgor gydymffurfio â'r terfynau amser statudol ond mae cyfrifoldeb cyfreithiol arno i gyflawni'r ddyletswydd berthnasol hyd yn oed os nad yw'n cydymffurfio â'r terfynau amser. Felly, ni fydd ei benderfyniad yn annilys yn unig am iddo gael ei wneud y tu allan i'r terfynau amser.

3.2.7 Rôl y pwyllgor disgyblu yw adolygu gwaharddiadau. Dim ond y pennaeth sydd â'r pŵer i wahardd. Ni all y pwyllgor disgyblu gynyddu difrifoldeb gwaharddiad, er enghraifft, trwy ymestyn cyfnod gwaharddiad cyfnod penodol neu osod gwaharddiad parhaol yn lle gwaharddiad cyfnod penodol.

3.2.8 Gall y pwyllgor disgyblu gadarnhau gwaharddiad neu ganiatáu i'r dysgwr ddychwelyd i'r ysgol, naill ai'n syth neu erbyn dyddiad penodol. Os na all y pwyllgor disgyblu ganiatáu i'r dysgwr ddychwelyd i'r ysgol gan fod cyfnod y gwaharddiad wedi darford a bod y dysgwr eisoes wedi dychwelyd i'r ysgol, gall roi copi o'i ganfyddiadau ar gofnod ysgol y dysgwr. Yn achos gwaharddiad parhaol, os bydd apêl yn cael ei chyflwyno yn erbyn penderfyniad y pwyllgor, dylai'r pwyllgor disgyblu gofio y bydd y panel apeliadau annibynnol nid yn unig yn adolygu penderfyniad y pwyllgor, ond yn clywed holl ffeithiau'r achos, gan gynnwys unrhyw dystiolaeth newydd.

3.3 Y weithdrefn mewn cyfarfod o'r pwyllgor disgyblu

3.3.1 Nid yw'n ofynnol i'r ALL anfon cynrychiolydd i bob cyfarfod o'r pwyllgor disgyblu yn ei ardal (fe allai hynny fod yn anymarferol). Fodd bynnag dylai'r ALL anfon cynrychiolydd i bob cyfarfod sy'n trafod gwaharddiad parhaol ac, os oes modd, i gyfarfodydd sy'n

trafod y gwaharddiadau cyfnod penodol hiraf. Gall yr ALL wneud datganiad i'r pwyllgor disgyblu, er enghraifft am sut mae ysgolion eraill yn yr ardal wedi delio â digwyddiadau tebyg a rhoi cyngor am y trefniadau amgenach i'r dysgwyr barhau i gael addysg os yw'r gwaharddiad yn cael ei gadarnhau.

3.3.2 Gall y pwyllgor disgyblu ofyn i'r swyddog ALL am gyngor technegol neu weithdrefnol penodol. Serch hynny, dylai'r pwyllgor disgyblu wneud y penderfyniad yn breifat, gan ofyn i'r partïon eraill ymneilltuo. Gall y Clerc aros gyda'r pwyllgor i'w helpu trwy gyfeirio at ei nodiadau tystiolaeth a'i helpu i eirio ei benderfyniad. Dylai'r Cadeirydd egluro swyddogaeth gyfyngedig y Clerc ar ddechrau'r cyfarfod.

3.3.3 Dylai'r pwyllgor disgyblu benderfynu a ddylid rhoi cyfarwyddyd i dderbyn y dysgwr yn ôl. Wrth wneud ei benderfyniad, dylai'r pwyllgor ystyried:

- unrhyw sylwadau a wnaed gan y rhiant/gofalwr, y dysgwr a'r swyddog ALL
- materion lle mae yna ddiffyg eglurder, lle mae angen rhagor o wybodaeth neu os yw'n ymddangos bod canllawiau wedi'u hanwybyddu
- a yw'r pennaeth wedi cydymffurfio â'r weithdrefn wahardd ac a yw wedi talu sylw i ganllawiau Llywodraeth Cymru cyn penderfynu gwahardd y dysgwr
- polisïau priodol yr ysgol, gan gynnwys y polisïau ymddygiad, cyfleoedd cyfartal, atal bwlio, AAA a chydraddoldeb hiliol a gyhoeddwyd gan yr ysgol.

3.3.4 Yn achos gwaharddiad parhaol, fel rheol dylai'r pwyllgor disgyblu fodloni ei hun bod yr holl strategaethau eraill i wella ymddygiad dysgwr wedi'u rhoi ar waith ac wedi bod yn aflwyddiannus. Dylid rhoi sylw arbennig i ddefnyddio Rhaglenni Cymorth Bugeiliol.

3.3.5 Os yw'r pwyllgor disgyblu yn penderfynu derbyn y dysgwr yn ôl, dylai'r pwyllgor disgyblu benderfynu wedi hynny a yw'n ymarferol ei dderbyn yn ôl. Mae ymarferol yn cyfeirio, yn y cyd-destun hwn, at amgylchiadau ac anghenion unigol y dysgwr, yn hytrach na materion megis ariannu'r gefnogaeth ar gyfer y dysgwr o fewn yr ysgol. Os yw'n ymarferol derbyn y dysgwr yn ôl yna dylai'r pwyllgor

disgyblu benderfynu a ddylid derbyn y dysgwr yn ôl ar unwaith neu erbyn dyddiad penodol. Fel arfer, byddai dysgwr yn cael ei dderbyn yn ôl ar unwaith neu o fewn dim mwy na phum niwrnod i ddyddiad y penderfyniad. Os yw'r pwyllgor disgyblu yn penderfynu rhoi cyfarwyddyd bod yr ysgol yn derbyn y dysgwr yn ôl, dylai drafod gyda'r ALL a fydd cymorth ychwanegol am gyfnod byr yn helpu i sicrhau ei fod yn ailintgreiddio'n llwyddiannus.

3.3.6 Os yw'r pwyllgor disgyblu yn penderfynu cadarnhau penderfyniad pennaeth i wahardd am fwy na 15 diwrnod ysgol, dylai fod yn fodlon bod trefniadau priodol i'r dysgwr barhau â'i addysg tra mae i ffwrdd o'r ysgol. Ni fydd yn ddigon i'r dysgwr barhau i weithio gartref heb oruchwyliaeth, a dylai'r pwyllgor disgyblu sicrhau bod cymorth ychwanegol (e.e. gwersi yn y cartref) neu, os yw hynny'n briodol, gwasanaethau arbenigol (e.e. cynghori) yn cael eu trefnu.

3.3.7 Os nad yw'n ymarferol i dderbyn dysgwr yn ôl, e.e. oherwydd ei fod wedi dychwelyd i'r ysgol am fod gwaharddiad cyfnod penodol wedi dod i ben, neu am fod y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr yn ei gwneud yn glir nad yw'n awyddus i'r ysgol ei dderbyn yn ôl, rhaid i'r pwyllgor disgyblu ystyried a oedd penderfyniad y pennaeth i wahardd y dysgwr yn gyfiawn ar sail y dystiolaeth sydd ar gael. Dylai canlyniad yr adolygiad gael ei roi ar gofnod addysg y dysgwr fel y gellir cyfeirio ato yn y dyfodol.

3.4 Ar ôl y cyfarfod

3.4.1 Dylai'r pwyllgor disgyblu ddweud wrth y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr, y pennaeth a'r ALL am ei benderfyniad yn ysgrifenedig cyn pen un diwrnod ysgol o'r gwrandawriad, gan nodi'r rhesymau. Ni all y pwyllgor roi amodau ar unrhyw gyfarwyddyd a wneir ganddo i'r pennaeth i dderbyn y dysgwr yn ôl; serch hynny, nid yw hyn yn rhwystro ysgol rhag dilyn arfer da wrth ailintgreiddio'r dysgwr.

3.4.2 Pan fydd y pwyllgor disgyblu yn penderfynu peidio â chyfarwyddo'r pennaeth i dderbyn dysgwr a waharddwyd yn barhaol yn ôl, dylai ei lythyr at y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr gynnwys:

- y rheswm am y penderfyniad
- eu hawl i apelio i banel apêl annibynnol, ynghyd ag enw a chyfeiriad y person y dylid anfon hysbysiad o'r apêl ato (Clerc y panel apêl annibynnol fel rheol)

- y dyddiad olaf ar gyfer cofnodi hysbysiad o apêl (15 diwrnod ysgol ar ôl dyddiad yr hysbysiad ysgrifenedig o benderfyniad y pwyllgor disgyblu; os bydd yr hysbysiad yn cael ei anfon gyda'r post dosbarth cyntaf ystyrir ei fod wedi cael ei roi ar yr ail ddiwrnod gwaith ar ôl iddo gael ei bostio)
- bod yn rhaid i unrhyw hysbysiad o apêl nodi ar ba sail y gwneir yr apêl
- y dylai unrhyw hawliad o wahaniaethu gael ei amlinellu yn yr hysbysiad apelio.

3.4.3 Mae llythyr enghreifftiol ar gyfer hysbysu rhieni/gofalwyr a/neu dysgwyr am benderfyniad i gefnogi gwaharddiad parhaol yn Atodiad A (Llythyr enghreifftiol 5, tudalen 88).

3.4.4 Dylid rhoi nodyn o sylwadau'r pwyllgor disgyblu ar y gwaharddiad ar gofnod ysgol y dysgwr, ynghyd â chopi o lythyr y pennaeth ynghylch y gwaharddiad a phapurau perthnasol eraill. Serch hynny, os bydd y dysgwr yn cael ei dderbyn yn ôl, nid oes rheidrwydd ar yr ysgol i gydymffurfio ag unrhyw gais gan y rhieni/gofalwyr i ddileu'r manylion am y gwaharddiad o gofnod y dysgwr. Mewn gwirionedd, os yw'r gwaharddiad yn fater o ffaith, h.y. os yw wedi'i gyflawni neu wedi'i gyflawni'n rhannol, ni fyddai'n gyfreithlon i ddileu'r manylion o gofnod addysg y dysgwr.

3.5 Unedau cyfeirio disgyblion

3.5.1 Rhaid i'r ALL adolygu gwaharddiadau cyfnod penodol a rhai parhaol o unedau cyfeirio disgyblion ac ystyried unrhyw sylwadau a wnaed gan y rhieni/gofalwyr a/neu'r dysgwyr. Yn achos un neu ragor o waharddiadau cyfnod penodol (gan gynnwys amser cinio) sydd, gyda'i gilydd, yn fwy na 15 diwrnod ysgol mewn unrhyw dymor, a lle mae derbyn disgybl yn ôl yn ddewis ymarferol, rhaid i'r ALL ystyried a ddylid gwneud hynny ai peidio. Yn achos gwaharddiadau o'r fath, rhaid i'r ALL roi cyfle i sylwadau llafar gael eu gwneud gan y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr a'r athro/athrawes a rhaid i'r sylwadau gael eu clywed cyn pen yr un cyfnodau amser ag sy'n berthnasol i bwyllgorau disgyblu, fel y nodir ym adran 3.1 ar dudalen 34. Mae llythyr enghreifftiol yn Atodiad A (Llythyr enghreifftiol 3, tudalen 83).

3.5.2 Yn achos gwaharddiadau parhaol, unwaith yn unig y bydd y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr yn rhoi sylwadau llafar, sef yng nghyfarfod y panel apêl.

4. Paneli apêl annibynnol

4.1 Hysbysu rhieni/gofalwyr a dysgwyr

4.1.1 Pan fydd gwaharddiad parhaol yn cael ei gefnogi gan y pwyllgor disgyblu, rhaid i lythyr penderfyniad y pwyllgor (gweler Llythyr enghreifftiol 5 yn Atodiad A, tudalen 88) i'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr:

- nodi'r rhesymau am y penderfyniad
- nodi'r dyddiad olaf ar gyfer datgan bwriad i apelio
- egluro y dylid nodi'n ysgrifenedig ar ba sail y gwneir yr apêl.

4.1.2 Yn achos gwaharddiad parhaol o uned cyfeirio disgyblion, dylai'r llythyr a anfonir gan yr athro/athrawes sy'n gyfrifol roi'r wybodaeth hon.

4.1.3 Hefyd, dylai'r ALL ysgrifennu at y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr cyn gynted â phosibl ar ôl gwrandawriad y pwyllgor disgyblu, ond cyn pen tri diwrnod gwaith fan hwyraf, yn pennu'r dyddiad olaf ar gyfer nodi'r bwriad i apelio. Bydd y dyddiad hwn 15 diwrnod ysgol ar ôl dyddiad penderfyniad y pwyllgor disgyblu. Hefyd, rhaid i'r llythyr gynnwys enw a manylion cyswllt y Clerc i'r panel apêl, ac egluro bod yn rhaid i'r hysbysiad o'r apêl fod yn ysgrifenedig ac yn nodi ar ba sail y caiff yr apêl ei wneud.

4.1.4 Cymerir mai'r dyddiad y rhoddir hysbysiad i'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr yw'r ail ddiwrnod ysgol ar ôl postio'r hysbysiad gyda'r post dosbarth cyntaf, neu os yw'r hysbysiad wedi'i ddsbarthu â llaw, y dyddiad dosbarthu (oni bai y gellir dangos dyddiad derbyn gwahanol).

4.1.5 Bydd unrhyw apêl a wneir ar ôl y dyddiad olaf ar gyfer hysbysu o'r bwriad i apelio yn rhy hwyr a dylai'r ALL ei wrthod.

4.1.6 Bydd hysbysiad ysgrifenedig a roddir gan rhieni/gofalwyr dysgwyr dan 11 oed neu ddysgwyr dros yr oed ysgol gorfodol i'r ALL sy'n datgan nad yw'r plentyn yn bwriadu apelio yn cael ei ystyried yn derfynol. Ar gyfer dysgwyr o oed ysgol gorfodol sy'n 11 oed a throsodd, bydd hysbysiad o'r fath gan y rhieni/gofalwyr yn cael ei ystyried yn derfynol, p'un a yw'r dysgwr wedi rhoi hysbysiad ysgrifenedig o'r fath ai peidio. Bydd hysbysiad a dderbyniwyd yn unig gan ddysgwyr oed 11 a throsodd, ond o oed ysgol gorfodol, hefyd yn cael ei ystyried yn derfynol.

4.1.7 Mae gan rieni/gofalwyr hawl i gael gwrandawriad panel apêl annibynnol, hyd yn oed os nad aethon nhw i gyfarfod y pwyllgor disgyblu na chyflwyno achos i'r pwyllgor hwnnw.

4.2 Amseriad y gwrandawriad

4.2.1 Rhaid i banel apêl gwrdd i drafod apêl erbyn y bymthegfed diwrnod ysgol ar ôl y dyddiad y derbyniwyd hysbysiad o'r bwriad i apelio. Serch hynny, os oes angen, gall y panel benderfynu gohirio'r gwrandawriad os yw o'r farn, ar ôl ystyried amgylchiadau'r achos, na fyddai'n briodol iddo fynd rhagddi i benderfynu ar yr apêl. Gall hyn gynnwys amgylchiadau lle y disgwylir rhagor o wybodaeth. Gall ohirio ar fwy nag un achlysur os oes angen.

4.2.2 Mewn amgylchiadau eithriadol, mae gan yr ALL hawl i estyn dyddiad y gwrandawriad apêl i ddyddiad yn ddiweddarach na'r unfed diwrnod ysgol ar bymtheg, e.e. pan fydd rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr angen mwy o amser i baratoi ar gyfer yr apêl. Serch hynny, penderfyniad yr ALL, fel y gwêl yn dda, yw cytuno i estyniad, a dylid ystyried pob cais yn ôl ei rinweddau. Os trefnir gwrandawriad diweddarach, ystyrir bod y panel wedi gohirio'r gwrandawriad.

4.3 Apeliadau cyfun

4.3.1 Os bydd y materion a godwyd gan ddau neu fwy o apeliadau yr un peth neu'n gysylltiedig, gall y panel benderfynu cyfuno'r gwrandawriadau os yw o'r farn y byddai hynny'n hwylus. Mewn achosion o'r fath, dylai'r panel gadarnhau nad oes unrhyw un yn gwrthwynebu'r dull hwn o weithredu. Rhaid i'r panel fod yn ymwybodol o unrhyw wrthdaro buddiannau posibl rhwng y partïon dan sylw.

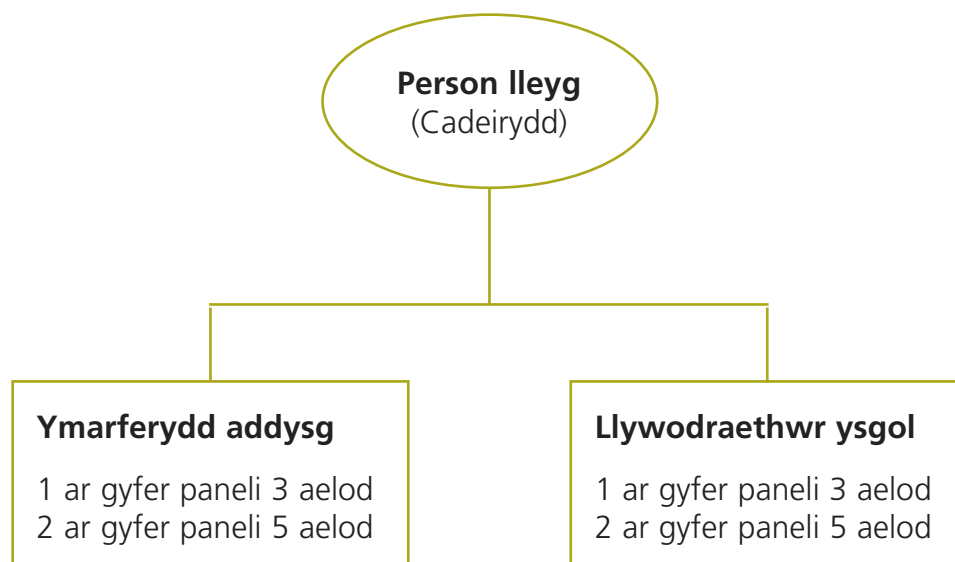
4.3.2 Mae gan y panel ddisgresiwn i gyfuno'r apeliadau neu wrthod unrhyw gais i gyfuno, ond rhaid iddo bwysu a mesur yr holl ystyriaethau perthnasol, gan gynnwys unrhyw safbwyntiau a fynegir gan y partïon. Yn arbennig, os bydd dysgwyr wedi'u gwahardd yn barhaol o ganlyniad i'w rhan yn yr un digwyddiad, ac nad yw eu cyfraniad a'u lliniariad yn sylweddol wahanol, gall y panel benderfynu y byddai'n briodol cyfuno'r holl apeliadau sy'n codi o'r digwyddiad. Dylai'r panel ymgynghori â'r partïon (gan gynnwys y pwyllgor disgyblu a'r rhieni/gofalwyr/dysgwr) cyn penderfynu cyfuno apeliadau. Os bydd y panel yn penderfynu peidio â chyfuno

apeliadau, neu os yw'n anymarferol gwneud hynny, er mwyn osgoi annhegwch ac anghysondeb, argymhellir y dylai'r un aelodau glywed yr apeliadau. Rhaid i banel sydd wedi penderfynu cyfuno neu beidio â chyfuno apeliadau sy'n deillio o'r un digwyddiad fod yn barod i gyfiawnhau'r ffordd y daeth i'r penderfyniad hwnnw, a dylai gofnodi ei resymau am wneud hynny. Mae penderfyniad o'r fath yn amodol ar adolygiad barnwrol.

4.3.3 Os penderfynir clywed apeliadau ar wahân ac nad yw'r un aelodau o'r panel ar gael, dylai'r panel gymryd camau ymarferol i sicrhau y gall gwahanol baneli sy'n ystyried yr achosion sy'n deillio o'r digwyddiad ystyried unrhyw debygrwydd neu wahaniaethau yn yr achosion. Dylai penderfyniadau ynglŷn â chyfuno apeliadau gael eu gwneud gan y panel, yn hytrach na Clerc y panel neu'r ALI a sefydlodd y panel. Nid yw'n ofynnol i banel ddweud wrth bartion sydd â chynrychiolaeth gyfreithiol, nad ydyn nhw'n gofyn am gael cyfuno apeliadau, y gall apeliadau gael eu cyfuno.

4.4 Cyfansoddiad y paneli apêl annibynnol

4.4.1 Yr ALI sydd i sefydlu'r panel apêl annibynnol a phenodi Clerc. Bydd pob panel yn cynnwys tri neu bump aelod fel a ganlyn.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

- Y person lleyg fydd y Cadeirydd. 'Person lleyg' yw rhywun heb brofiad personol o reoli ysgol na darparu addysg, ac eithrio'n wirfoddol neu fel llywodraethwr ysgol.
- Yr ymarferydd addysg fydd pennaeth neu berson arall sy'n rheolwr ar hyn o bryd ym maes addysg.
- Y llywodraethwr ysgol fydd llywodraethwr sydd wedi gwasanaethu am 12 mis yn olynol o fewn y chwe blynedd diwethaf ac ni fydd wedi bod yn bennaeth nac yn athro/athrawes yn ystod y pum mlynedd diwethaf.

4.4.2 Lle bynnag y bo modd, dylai aelodau'r panel sy'n ystyried gwaharddiad o ysgol gynradd fod â phrofiad o'r cyfnod hwnnw o addysg, dylai'r rhai hynny sy'n ystyried gwaharddiad o ysgol uwchradd fod â phrofiad o addysg uwchradd, a dylai'r rhai sy'n ystyried gwaharddiad o ysgol arbennig fod â phrofiad o'r maes hwnnw. Dylai'r aelod lleyg fod â'r sgiliau a'r rhinweddau angenrheidiol i gadeirio'r panel yn effeithiol.

4.4.3 Lle bynnag y bo modd, er mwyn cael safbwynt ehangach, dylai o leiaf un o aelodau'r panel fod yn gweithio y tu allan i'r ardal a gwmpesir gan yr ALI sy'n rheoli'r ysgol lle cafodd y dysgwr ei wahardd.

4.4.4 Ni all y bobl ganlynol wasanaethu ar banel apêl:

- unrhyw aelod o'r ALI neu o gorff llywodraethu yr ysgol dan sylw
- athrawon yr ysgol neu'r uned cyfeirio disgyblion dan sylw neu unrhyw berson sydd wedi bod yn y swydd honno o fewn y pum mlynedd diwethaf
- unrhyw berson a gyflogir gan yr ALI, ac eithrio fel athro/athrawes
- unrhyw berson sydd wedi cael unrhyw gysylltiad, unrhyw bryd, â'r awdurdod neu berson a gyflogir gan yr awdurdod (ac eithrio fel athro/athrawes) y gallai pryderon rhesymol gael eu mynegi ynghylch ei allu i weithredu'n ddiuedd
- unrhyw berson sydd wedi bod mewn cysylltiad, unrhyw bryd, â'r dysgwr dan sylw y gallai pryderon gael eu codi ynghylch ei allu i weithredu'n ddiuedd.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

4.4.5 Dylai unrhyw ddarpar aelodau o'r panel ddatgan unrhyw wrthdaro buddiannau o'r fath cyn gynted â phosibl.

4.4.6 Gall amheuon am fethu â gweithredu'n ddiuedd godi trwy fod aelod o'r panel wedi gweithio'n agos gyda phennaeth neu gorff llywodraethu yr ysgol sy'n gwahardd, neu trwy ei fod yn athro/athrawes neu'n llywodraethwr ar ysgol (neu uned cyfeirio disgyblion) y gallai'r dysgwr gael ei derbyn iddi os caiff y gwaharddiad ei gadarnhau. Os bydd ALL yn cael anhawster dod o hyd i ymarferwyr addysg a llywodraethwyr yn eu hardal awdurdod eu hunain sy'n teimlo y gallan nhw weithredu'n ddiuedd, efallai y bydd angen iddyn nhw recriwtio mwy nag un aelod o'r panel o ALLau cyfagos.

4.4.7 Dylai ALLau sicrhau bod yr holl aelodau a'r clerod yn cael hyfforddiant priodol a bod y Cadeirydd wedi'i hyfforddi yn y sgiliau cadeirio penodol sydd eu hangen ar y panel. Bydd yr ALLau yn awyddus i ganfod a hyfforddi digon o gadeiryddion, aelodau a chlerod i sicrhau y gallan nhw drefnu gwrandawriadau o fewn y cyfnod penodol o amser a dylent bennu gweithdrefnau clir ar gyfer dewis aelodau posibl o'r paneli. Wrth benodi Cadeirydd, dylai ALLau chwilio am unigolion sydd wedi cael profiad blaenorol o weithio ar baneli apêl ac sydd, os oes modd, â chefnidir yn y gyfraith.

4.4.8 Rhaid i'r ALL indemnio aelodau'r panel apêl rhag unrhyw gostau cyfreithiol rhesymol. Mae'n ofynnol i ALLau hysbysebu am aelodau llewg i wasanaethu ar baneli apêl. Bydd costau sy'n cael eu gwario yn rhesymol ac yn briodol gan aelodau o banel apêl wrth fynychu cyfarfod yn cael eu talu yn unol â Deddf Llywodraeth Leol 1972. Yr ALL fydd yn pennu cyfradd y taliadau.

4.5 Rôl y Clerc

4.5.1 Mae'r Clerc yn ffynhonnell annibynnol o gyngor ynghylch y gweithdrefnau ar gyfer pob carfan. Ni ddylai'r Clerc fod wedi gwasanaethu fel Clerc yng ngwrandawriad y pwyllgor disgyblu.

4.5.2 Ar ôl cael hyfforddiant, dylai clerod gael cyfle i feithrin profiad mewn cynnal apeliadau. Os nad yw'r Clerc wedi cael hyfforddiant yn y gyfraith ac os nad oes yr un aelod o'r panel â chymwysterau yn y gyfraith, dylai'r ALL ystyried a allai fod o fudd i'r panel gael ffynhonnell annibynnol o gyngor cyfreithiol i'w helpu, yn enwedig os oes gan yr apelydd a/neu'r ysgol gynrychiolaeth gyfreithiol.

4.6 Cyn y gwrandawriad

4.6.1 Rhaid i'r ALL gymryd camau rhesymol i ganfod pryd fydd y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr ac eraill sydd â hawl i fynychu'r cyfarfod yn rhydd er mwyn sicrhau bod pob carfan yn gallu bod yn bresennol. Hefyd, rhaid iddyn nhw drefnu canolfan addas ar gyfer cynnal yr apêl, gan gynnwys cymryd i ystyriaeth niwtraliaeth, a fynedfeydd addas a darparu cyfleusterau ychwanegol ar gyfer unrhyw rai sydd ag anableddau. Rhaid gwrandao ar apeliadau yn breifat. Ni ddylid, ar unrhyw gyfrif, gynnal gwrandawriadau apêl yn yr ysgol sy'n gwahardd.

4.6.2 Mae gan y canlynol hawl i fynychu gwrandawriad a chyflwyno'u hachos, naill ai ar lafar neu yn ysgrifenedig, a chael cynrychiolaeth:

- y rhiant/gofalwr a'r dysgwr
- y pennaeth (os bydd y pennaeth a wnaeth y gwaharddiad wedi gadael yr ysgol, gall y panel apêl ddefnyddio ei ddisgresiwn i benderfynu a ddylid ei wahodd i wneud sylwadau)
- llywodraethwr a enwebwyd
- swyddog a enwebwyd o'r ALL.

Gall yr holl garfanau uchod, yn ogystal â'r corff llywodraethu, gael eu cynrychioli gan gynrychiolydd cyfreithiol neu gynrychiolydd arall.

4.6.3 Mae gan ddysgwr a waharddwyd o unrhyw oed hawl i roi ei safbwynt ger bron panel apêl annibynnol, a gall wneud hynny'n bersonol, yn ysgrifenedig neu trwy gyfrwng priodol arall. Ni all y panel orfodi tystion i fynychu'r gwrandawriad. Gall aelod o'r Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd fynychu unrhyw gyfarfod o banel apêl fel sylwedydd.

4.6.4 Os na fydd dysgwyr o oed ysgol yn dod â'u rhieni/gofalwyr gyda nhw dylai'r ALL ymdrechu i gael gwasanaethau eiriolydd i siarad ar ran y dysgwr. Mae hyn yn arbennig o bwysig lle bernir nad yw'r dysgwr yn ddigon aeddfed neu'n ddigon abl i gynrychioli eu hunain yn effeithiol.

4.6.5 Dylai'r Clerc atgoffa'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr am eu hawl i ddod â ffrind gyda nhw neu i gael eu cynrychioli gan gynrychiolydd cyfreithiol neu eiriolydd. Os yw'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr yn awyddus i ddod â mwy nag un ffrind neu gynrychiolydd,

dylai'r Clerc ofyn am gytundeb y panel ymlaen llaw, gan ystyried cyfyngu, o fewn rheswm, ar y nifer sy'n mynychu'r gwrandawriad.

4.6.6 Hefyd, dylai'r Clerc gadarnhau a yw dioddefwr honedig (e.e. yn achos gwaharddiad am fwlian) yn awyddus i gael llais yn y gwrandawriad naill ai yn bersonol, trwy gynrychiolydd neu trwy gyflwyno datganiad ysgrifenedig. Rôl tyst fyddai hynny ac ni fyddai'n gallu cwestiynu unrhyw un o'r partion.

4.6.7 Rhaid i'r Clerc roi i bob un fanylion y sawl sy'n mynychu'r cyfarfod a'u swyddogaeth, a'u hysbysu am drefn y gwrandawriad. Dylai pob carfan sicrhau bod y lleill yn cael gwybodaeth, trwy Glerc y panel, am y rhai fydd yn bresennol a pha dystion (os bydd rhai) gaiff eu galw.

4.6.8 Dylai'r Clerc ddsbarthu'r holl dystiolaeth ysgrifenedig i bob carfan pum niwrnod gwaith cyn y gwrandawriad. Rhaid i hyn gynnwys y datganiad am benderfyniad y pwyllgor disgyblu a'r hysbysiad o apêl gan y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr sy'n nodi'r rhesymau am yr apêl ac unrhyw hawliad o wahaniaethu. Gall y pennaeth, y corff llywodraethu a'r ALL wneud sylwadau ysgrifenedig hefyd. Os bydd unrhyw rai o'r partion yn bwriadu codi materion neu ddangos dogfennau yn y gwrandawriad nad ydynt wedi'u cwmpasu yn y datganiad o benderfyniad neu'r hysbysiad o apêl, dylid gofyn iddynt gyflwyno'r rhain i'r Clerc mewn da bryd cyn y gwrandawriad.

4.7 Cynnal y gwrandawriad apêl

4.7.1 Y panel apêl sydd i benderfynu sut i gynnal y trafodaethau, ond dylen nhw geisio fod yn ddigon anffurfiol er mwyn i bob parti allu cyflwyno'u hachos yn effeithiol. Dylid osgoi recordio'r gwrandawriad ar dâp oni bai fod rheswm da dros wneud hynny a bod y partion yn cytuno â hynny.

4.7.2 Wrth agor y gwrandawriad apêl mae'n ddefnyddiol bod y Cadeirydd yn amlinellu'r weithdrefn i'w dilyn ac yn esbonio wrth bob parti fod y panel yn gwbl annibynnol ar yr ysgol a'r ALL. Wrth gynnal y gwrandawriad a dod i benderfyniad rhaid i'r panel dalu sylw i ddeddfwriaeth a chanllawiau Llywodraeth Cymru.

4.7.3 Ar ôl y cyflwyniadau, dylai'r Clerc esbonio y drefn y caiff achosion y partion eu clywed (fel y'u hysbyswyd yn gynharach) a bod cyfle i'r partion eraill holi cwestiynau ar ôl pob cyflwyniad. Dylai'r Cadeirydd arwain y panel i geisio canfod y ffeithiau perthnasol. Efallai y bydd aelodau'r panel yn dymuno holi cwestiynau

er mwyn gwneud mater yn fwy eglur neu i ddod o hyd i fwy o wybodaeth. Fel arfer dylid cael cwestiynau oddi wrth y panel ar ddiwedd datganiad pob parti ac yn dilyn cwestiynau oddi wrth y partiön eraill. Efallai y bydd yn rhaid gofyn i'r Clerc gynnig cyngor cyfreithiol neu weithdrefnol i'r panel apêl yn ystod y gwrandawriad wrth iddo fynd ati i ystyried ei benderfyniad.

4.7.4 Rhaid caniatáu digon o amser i bob parti gyflwyno'u hachos. Rhaid i'r panel sicrhau bod y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr yn cael cyfle i gynnig sylwadau ar yr wybodaeth berthnasol a gafwyd gan yr ALL neu'r corff llywodraethu. Rhaid sicrhau nad oes unrhyw un o'r partiön sy'n mynychu'r gwrandawriad yn dod ger bron y panel apêl pan nad oes un o'r partiön eraill yn bresennol.

4.7.5 Pe bai'n ymddangos bod rhieni/gofalwyr a/neu dysgwyr yn cael trafferth i gyflwyno'u hachos, yna dylai'r Cadeirydd ymyrryd a chynnig cymorth er mwyn sicrhau bod eu hachos yn cael ei sefydlu a bod y materion ffeithiol nad ydyn nhw'n rhan o'r ddadl yn ddigon clir. Dylai'r Cadeirydd helpu rhieni/gofalwyr a/neu dysgwyr os nad Cymraeg neu Saesneg yw eu hiaith gyntaf neu sydd â phroblemau llythrennedd ac o ganlyniad heb ddeall yr holl waith papur. Os bydd angen dylai'r ysgol a/neu'r ALL drefnu i gael gwasanaeth cyfieithydd ar y pryd.

4.7.6 Os bydd angen, dylai'r ysgol a/neu'r ALL drefnu gwasanaethau cyfieithydd os na fydd rhieni/gofalwyr dysgwr wedi'i wahardd yn siarad nac yn deall Cymraeg neu Saesneg yn dda. Os yn bosibl, dylai gohebiaeth a dogfennau sy'n ymwneud â'r gwaharddiad gael eu cyfieithu i famiaith y rhieni/gofalwyr (adran 2, paragraff 2.1.10 ar dudalen 31). Mewn achosion o'r fath, dylai'r ysgol a/neu'r ALL drefnu i gyfieithydd fod yn bresennol mewn unrhyw gyfarfodydd gyda'r rhieni/gofalwyr ynglŷn â'r gwaharddiad.

4.7.7 Ni all apêl barhau os bydd nifer o aelodau'r panel yn disgyn o dan dri ar unrhyw adeg. Os felly, efallai y bydd angen i'r panel ohirio hyd nes y bydd ganddo gworwm unwaith eto. Unwaith y bydd apêl wedi cychwyn nid oes hawl disodli unrhyw un o aelodau'r panel gan aelod newydd am unrhyw reswm. O ganlyniad, os na fydd aelod yn gallu cario ymlaen â'r apêl o ganlyniad i salwch, marwolaeth neu reswm arall na ellir ei osgoi, fel arfer bydd yn rhaid sefydlu panel newydd. Serch hynny, yn achos panel pum aelod, gall y panel barhau hyd yn oed os bydd un (neu ddau) o'i aelodau yn sâl neu wedi marw, ar yr amod bod y tri chategori o aelodau yn dal i gael eu cynrychioli. Os bydd y panel yn cael ei gwtogi i bedwar aelod ar y panel a'u bod yn methu dod i benderfyniad, bydd gan y Cadeirydd bleidlais fwrw.

4.8 Tystiolaeth a thystion

4.8.1 Pan fydd achos yr ysgol yn dibynnu'n llwyr neu'n helaeth ar dystiolaeth ffisegol a phan fo'r ffeithiau yn destun dadl, dylid cadw'r dystiolaeth ffisegol a sicrhau ei bod ar gael i'r panel, os yw hynny'n ymarferol. Os yw cadw tystiolaeth ffisegol yn anodd, yna bydd lluniau neu ddatganiadau wedi'u llofnodi gan dystion yn dderbyniol.

4.8.2 Gall pob parti gyflwyno tystiolaeth newydd berthnasol ynghylch y digwyddiad a arweiniodd at y gwaharddiad, gan gynnwys tystiolaeth na chyflwynwyd i'r pennaeth neu'r pwyllgor disgyblu. Dylai pob parti gael cyfle i ymateb i unrhyw dystiolaeth newydd o'r fath a gyflwynir. Fodd bynnag, ni all yr ysgol gyflwyno rhesymau newydd dros wahardd y dysgwr.

4.8.3 Er mwyn dod i benderfyniad, bydd yn rhaid i'r panel glywed oddi wrth y rhai sydd â chysylltiad uniongyrchol neu anuniongyrchol. Efallai y bydd y corff llywodraethu yn dymuno galw tystion a welodd y digwyddiad a arweiniodd at y gwaharddiad. Gallan nhw gynnwys unrhyw ddioddefwyr honedig neu unrhyw athro/athrawes, ar wahân i'r pennaeth, a fu'n ymchwilio i'r digwyddiad ac yn cyfweld y dysgwyr.

4.8.4 Mae angen i'r panel ystyried safbwynt y dysgwr a waharddwyd, a gall gyflwyno'r safbwynt hwnnw yn bersonol, yn ysgrifenedig neu trwy gyfrwng ymarferol arall.

4.8.5 Pan fydd oedolion sy'n dystion yn anfodlon neu'n methu â bod yn bresennol bydd yn rhaid i'r panel ddibynnu ar eu datganiadau ysgrifenedig. Bydd y Clerc wedi dosbarthu copiâu ohonyn nhw i bob parti cyn y gwrandawriad. Os bydd unrhyw dystion yn bresennol, mae'n rhaid i bob parti dderbyn manylion cyn diwrnod y gwrandawriad.

4.8.6 Fel arfer, yn achos tystion sy'n ddysgwyr yn yr ysgol, bydd yn fwy priodol i'r panel ddibynnu ar ddatganiadau ysgrifenedig. Gall dysgwyr fod yn bresennol fel tystion os byddan nhw'n gwneud hynny'n wirfoddol a gyda chaniatâd eu rhieni/gofalwyr. Rhaid i baneli fod yn sensitif i anghenion dysgwyr sy'n dystion er mwyn sicrhau bod safbwynt y dysgwr yn cael ei gyfleu yn gywir.

4.8.7 Rhaid sicrhau bod pob datganiad ysgrifenedig gan y tystion wedi eu priodoli a'u llofnodi, oni bai fod gan yr ysgol reswm digonol dros beidio â datgelu enw'r tyst; os felly, dylai'r datganiadau gael eu dyddio o leiaf. Mae'r egwyddor gyffredinol yn sefyll sef bod hawl gan y person a gyhuddir i wybod beth yw cynnwys a

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

ffynhonnell y cyhuddiad. Rhaid i'r panel ystyried faint o bwys i'w roi ar y datganiadau ysgrifenedig, p'un a ydyn nhw'n ddatganiadau gan oedolion neu blant, yn erbyn tystiolaeth lafar. Dylen nhw gofio hefyd efallai na fydd y datganiad ysgrifenedig yn cwmpasu'r holl wybodaeth berthnasol ac nad oes modd holi'r awdur.

4.8.8 Y panel, yn ôl ei ddisgresiwn, sydd i alw unigolion i dystio i gymeriad y dysgwr. Dylid caniatáu'r cyfryw dystion oni bai fod resymau digonol dros eu gwrthod. Y panel fydd yn penderfynu a ddylai unrhyw dystion, ar ôl iddyn nhw gyflwyno'u tystiolaeth, aros i glywed gweddill yr achos yn cael ei gyflwyno. Mewn rhai achosion fe allai hyn helpu i sicrhau fod y gwrandawriad yn anffurfiol ond fe ellir cael gwrthwynebiadau, a bydd yn rhaid i'r panel eu hystyried. Mewn unrhyw achos, dylid ei gwneud yn glir na fydd ganddyn nhw hawl i roi rhagor o dystiolaeth ar ôl iddyn nhw roi tystiolaeth.

4.9 Dod i benderfyniad

4.9.1 Wrth ystyried apêl, dylai'r panel benderfynu, yn ôl pwysau tebygolrwydd, a wnaeth y dysgwr yr hyn a honnwyd. Mewn geiriau eraill, a yw'n fwy tebygol bod y dysgwr wedi gwneud yr hyn a honnwyd iddo/iddi ei wneud na pheidio. Po fwyaf difrifol yw'r honiad ac felly'r gosb bosibl, po fwyaf argyhoeddiadol y bydd angen i'r dystiolaeth sy'n profi'r honiad fod. Nid yw hyn yr un fath â'i gwneud hi'n ofynnol i ddefnyddio'r safon droseddol 'y tu hwnt i amheuaeth resymol', ond mae'n golygu y dylai penaethiaid, wrth ymchwilio i honiadau mwy difrifol, gasglu ac ystyried ystod ehangach o dystiolaeth (yn ymestyn mewn rhai achosion i dystiolaeth o ymddygiad y dysgwyr yn y gorffennol os yw'n berthnasol i'r honiad) i bennu a oedd hi'n fwy tebygol na pheidio bod y dysgwr wedi cyflawni'r drosedd. Os honnir bod y dysgwr wedi camymddwyn ar fwy nag un achlysur, yna dylai'r panel benderfynu arnyn nhw fesul un.

4.9.2 Dylai'r panel ystyried y sail i benderfyniad y pennaeth a'r gweithdrefnau a ddilynwyd gan roi ystyriaeth i:

- a wnaeth y pennaeth a'r pwyllgor disgyblu gydymffurfio â'r gyfraith a rhoi ystyriaeth i ganllawiau Llywodraeth Cymru ar wahardd wrth benderfynu, yn eu tro, i wahardd y dysgwr a pheidio â rhoi cyfarwyddyd bod rhaid iddo ddychwelyd i'r ysgol. Er bod y gyfraith yn nodi na ddylai'r panel benderfynu bod dysgwr yn dychwelyd i'r ysgol yn unig ar sail diffygion technegol

yn y weithdrefn cyn yr apêl, byddai materion gweithdrefnol yn berthnasol pe bai yna dystiolaeth yn dangos bod cymaint o ddiffygion yn y broses fel nad oedd ffactorau pwysig wedi cael eu hystyried. Rhai meysydd pwysig sydd i'w hystyried yw a gafwyd Rhaglen Cymorth Bugeiliol addas neu a ddarparwyd yr addysg a bennwyd mewn datganiad o AAA

- polisiau ymddygiad, cyfleoedd cyfartal ac atal bwlio, AAA a chydarddoldeb hiliol, neu unrhyw bolisi perthnasol arall a gyhoeddwyd gan yr ysgol
- tegwch y gwaharddiad hwn o'i gymharu â'r driniaeth a roddwyd i unrhyw ddysgwyr eraill a fu'n gysylltiedig â'r un digwyddiad.

4.9.3 Ar ôl bodloni eu hunain ynglyn â'r materion hyn, dylai'r panel ystyried gwrthdroi'r gwaharddiad. Os ydyn nhw'n gwneud hynny dylen nhw yna fynd ati i benderfynu a yw'r achos yn un eithriadol lle nad yw derbyn y dysgwr yn ôl i'r ysgol yn ymarferol.

4.9.4 Wrth benderfynu a ddylai gymeradwyo'r penderfyniad i wahardd neu beidio, ac a ddylai roi cyfarwyddyd i dderbyn y dysgwr yn ôl i'r ysgol, rhaid i'r panel bwysu a mesur buddiannau'r dysgwr a waharddwyd yn erbyn buddiannau holl aelodau eraill y gymuned ysgol.

4.9.5 Pan fydd rhiant/gofalwr yn apelio yn erbyn gwaharddiad parhaol ac yn honni gwahaniaethu ar sail hil, rhaid i'r panel apêl ystyried a fu gwahaniaethu mewn perthynas â'r Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

4.9.6 Pan fydd rhiant/gofalwr yn apelio yn erbyn gwaharddiad parhaol ac yn honni gwahaniaethu ar sail anabledd, rhaid i'r panel apêl ystyried a yw'r dysgwr yn anabl ac a fu gwahaniaethu yn unol â'r Deddf Cydraddoldeb 2010. Yr ALL a/neu'r ysgol, yn hytrach na'r rhieni/gofalwyr, ddylai dalu am unrhyw gostau ychwanegol a dynnwyd wrth brofi anabledd. Argymhellir yn gryf y dylai paneli apeliadau ystyried y cyngor a'r canllawiau a ddarperir gan y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ar rwymedigaethau'r ysgol tuag at ddysgwyr o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010, gan gynnwys mewn perthynas â gwaharddiadau. Argymhellir yn gryf y dylai ysgolion a'r rhai sy'n rhan o benderfyniadau gwahardd neu apeliadau ddarllen y cod ymarfer, sydd ar gael ar wefan y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn www.equalityhumanrights.com

4.10 Y penderfyniad

4.10.1 Dylai'r panel apêl seilio ei benderfyniad ar gytundeb y mwyafrif gyda'r Cadeirydd yn meddu ar ail bleidlais neu bleidlais fwrw. Gall panel apêl:

- gymeradwyo'r penderfyniad i wahardd
- gwrthdroi penderfyniad i wahardd a chyfarwyddo bod y dysgwr yn cael ei dderbyn yn ôl
- penderfynu oherwydd amgylchiadau eithriadol neu resymau eraill, nad yw'n ymarferol i gyfarwyddo bod y dysgwr yn cael ei dderbyn yn ôl i'r ysgol, ond y byddai fel arall wedi bod yn briodol i roi cyfarwyddyd o'r fath.

4.10.2 Os yw'r panel yn cyfarwyddo y dylai'r dysgwr gael ei dderbyn yn ôl i'r ysgol, rhaid i'r dyddiad penodedig fod o fewn rheswm o dan yr amgylchiadau. Dylai'r dysgwr gael ei dderbyn yn ôl i'r ysgol cyn pen pum niwrnod o ddyddiad y penderfyniad, oni bai fod rheswm da dros beidio â gwneud hynny. Ni all y panel osod unrhyw amodau ynghlwm wrth y broses o dderbyn y dysgwr yn ôl i'r ysgol.

4.10.3 Mewn rhai amgylchiadau ni fydd yn ymarferol i'r panel gyfarwyddo bod y dysgwr yn cael ei dderbyn yn ôl oherwydd bod rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr wedi ei gwneud yn gwbl glir nad yw ef neu hi yn dymuno hynny, neu oherwydd bod y dysgwr yn rhy hen i ddychwelyd i'r ysgol.

4.10.4 Yn ogystal gall fod achosion eithriadol lle bydd y panel o'r farn na ddylai'r dysgwr fod wedi cael ei wahardd yn barhaol, ond na fyddai derbyn y dysgwr yn ôl i'r ysgol yn ymarferol er lles pawb sydd ynghlwm wrth yr achos. Gall hyn gynnwys sefyllfaoedd lle mae'r berthynas wedi methu'n llwyr rhwng y dysgwr a'r athrawon; rhwng y rhieni/gofalwyr a'r ysgol; neu rhwng y dysgwr ac unrhyw ddysgwr arall sy'n gysylltiedig â'r gwaharddiad neu'r broses apelio. Mewn sefyllfaoedd o'r fath a chyn penderfynu bod amgylchiadau eithriadol yn bodoli, dylai'r panel geisio sefydlu pa ymdrechion sydd wedi'u gwneud i fynd i'r afael â methiant y berthynas. Mewn achosion o'r fath mae'n bosibl y gall cydbwysu buddiannau'r dysgwr a'r ysgol awgrymu nad derbyn y dysgwr yn ôl i'r ysgol fyddai'r canlyniad mwyaf call. Wrth ystyried a oes amgylchiadau eithriadol dylai'r panel ystyried sylwadau'r llywodraethwyr, y pennaeth, y rhieni/gofalwyr a'r dysgwr.

4.10.5 Mewn unrhyw achos pan fydd y panel yn penderfynu bod cyfiawnhad dros dderbyn y dysgwr yn ôl i'r ysgol, ond nad yw hynny'n ymarferol, dylen nhw nodi hynny yn eu llythyr penderfyniad a rhoi manylion am yr amgylchiadau y tu ôl i'w penderfyniad i beidio â chyfarwyddo bod y dysgwr yn cael ei dderbyn yn ôl i'r ysgol. Dylai llythyr o'r fath gael ei gadw ar gofnod ysgol y dysgwr ar gyfer y dyfodol.

4.11 Cofnod o drafodion panel apêl

4.11.1 Dylai Clerc y panel apêl gadw cofnod o'r trafodion, presenoldeb, y pleidleisio a'r penderfyniad ar ffurf a gymeradwywyd gan yr ALL. Dylai'r Clerc anelu at gwblhau'r cofnodion o fewn pump diwrnod gwaith yn dilyn y cyfarfod a'u bod yn cael eu cymeradwyo gan gymaint o aelodau'r pwyllgor â phosibl. Nid dogfennau cyhoeddus mo'r cofnodion hyn ond dylai'r ALL eu cadw am o leiaf bum mlynedd, oherwydd mae'n ddigon posibl y bydd llys neu'r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.

4.12 Ar ôl y gwrandawriad

4.12.1 Mae'r panel yn annibynnol. Mae'r penderfyniad yn rhwymo'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr, y corff llywodraethu, y pennaeth a'r ALL i gadw ato. Unwaith y bydd panel wedi dod i benderfyniad ni ellir ei ailystyried.

4.12.2 Rhaid i'r panel ddweud wrth bob parti beth yw ei benderfyniad cyn pen diwedd yr ail ddiwrnod gwaith ar ôl i'r gwrandawriad ddod i ben. Gellir defnyddio Llythyr enghreifftiol 6 yn Atodiad A (tudalen 90), i hysbysu'r rhiant/gofalwr o benderfyniad y panel. Dylai'r llythyr penderfyniad nodi'n fanwl resymau'r panel dros y penderfyniad er mwyn i bob parti ddeall pam y gwnaed y penderfyniad hwnnw.

4.12.3 Os yw'r panel yn cymeradwyo'r gwaharddiad parhaol, dylai'r Clerc ddweud yn syth wrth yr ALL. Os yw'r dysgwr o oed ysgol gorfodol yna mae'n rhaid i'r ALL sy'n gyfrifol am yr ardal lle mae cartref y dysgwr wneud trefniadau cyn gynted â phosibl er mwyn sicrhau bod y dysgwr yn parhau i gael addysg lawn-amser addas. Os yw'r dysgwr yn byw y tu allan i ardal yr ALL sy'n trefnu'r apêl, dylai'r Clerc sicrhau bod yr ALL lle mae cartref y dysgwr yn cael gwybod yn syth am y sefyllfa. Dylai'r ALL cartref eisoes fod yn ymwybodol o'r gwaharddiad gan fod rhaid i'r pennaeth roi gwybod

i'r ALI cartref am y gwaharddiad o fewn un diwrnod ysgol i'r gwaharddiad (gweler rhan 2, paragraff 2.2.3 ar dudalen 32).

4.12.4 Pan gaiff y penderfyniad i wahardd y dysgwr ei gymeradwyo dylai'r Clerc gynghori'r rhiant/gofalwr i gysylltu â'r person yn yr ALI yn ardal cartref y dysgwr ynghylch y trefniadau i barhau i addysgu eu plentyn. Dylai'r pennaeth dynnu enw'r dysgwr oddi ar gofrestr yr ysgol y diwrnod ar ôl i'r apêl ddod i ben.

4.12.5 Pan fydd y panel yn cyfarwyddo bod y dysgwr yn cael ei dderbyn yn ôl i'r ysgol dylid dweud wrth y pennaeth yn syth a phennu dyddiad i dderbyn y dysgwr yn ôl i'r ysgol.

4.12.6 Nid oes hawl gyfreithiol gan unrhyw un i ddileu manylion gwaharddiad oddi ar gofnod addysgol y dysgwr hyd yn oed os bydd y dysgwr o dan sylw yn cael ei dderbyn yn ôl i'r ysgol. Serch hynny, rhaid i'r corff llywodraethu gydymffurfio ag unrhyw gais gan y rhiant/gofalwr i ychwanegu'r datganiad apêl at gofnod y dysgwr. Cyfrifoldeb y corff llywodraethu fydd penderfynu pa fanylion am y gwaharddiad fydd yn cael eu cynnwys yng nghofnod ysgol y dysgwr. Efallai y bydd copïau o'r brif ohebiaeth yn cael eu cynnwys ac o bosibl cofnodion y pwyllgor disgyblu a gwrandawriadau y panel apêl, os bydd y pwyllgor disgyblu a'r panel apêl yn cytuno.

4.12.7 Pan fydd panel apêl yn cyfarwyddo yn rheolaidd bod dysgwyr a waharddwyd yn barhaol yn cael eu derbyn yn ôl i'r ysgol, dylai'r panel dynnu sylw'r ALI at y ffaith honno. Dylai'r ALI drafod gyda'r pennaeth y ffordd y defnyddir gwaharddiadau yn yr ysgol.

4.13 Dulliau o ddatrys y mater ar ôl y gwrandawriad apêl

Cwynion i'r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

4.13.1 Gall rhiant/gofalwr neu ddysgwr gwyno i'r Ombwdsmon. Sail y cwyn fyddai camweinyddiaeth gan y panel apêl. Mae gan yr Ombwdsmon y pŵer i wneud argymhellion. Nid oes gan yr Ombwdsmon unrhyw bwerau i gyfarwyddo bod y dysgwr yn cael ei dderbyn yn ôl i'r ysgol nac ychwaith i orchymyn apêl newydd, er y gellir argymhell bod gwrandawriad apêl newydd yn cael ei gynnal. Yr ALI sy'n gyfrifol am benderfynu a ydyw am dderbyn argymhelliad yr Ombwdsmon er, fel arfer, disgwylir i'r ALI gydymffurfio.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015

Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

Cwynion i Gweinidogion Cymru

4.13.2 Gall Gweinidogion Cymru ystyried cwynion am y ffordd mae pwyllgor disgyblu wedi gweithredu'r weithdrefn wahardd ond nid oes ganddyn nhw bŵer i wrthdroi'r gwaharddiad nac i ystyried cwynion am benderfyniad panel apêl annibynnol.

Adolygiad barnwrol

4.13.3 Os yw'r rhiant/gofalwr neu'r dysgwr, y corff llywodraethu neu'r ALI yn credu bod penderfyniad y panel yn wrthnysig, gallant wneud cais i'r Uchel Llys am adolygiad barnwrol. Rhaid gwneud hyn yn syth ac fel rheol cyn pen mis o ddyddiad y penderfyniad. Os cytunir y dylid cynnal adolygiad barnwrol, byddai'r llys yn ystyried pa mor gyfreithlon oedd penderfyniad y panel. Pe bai'n dedfrydu bod penderfyniad y panel wedi bod yn anghyfreithlon neu'n afresymol (yn yr ystyr cyfreithiol cul o 'afresymol', h.y. ddireswm neu'n wrthnysig), fe allai ddiddymu'r penderfyniad a chyfarwyddo'r ALI i gynnal gwrandawriad apêl newydd ger bron panel newydd.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

5. Tramgwydd troseddol honedig, yr heddlu ac achosion troseddol perthnasol

5.1 Cyflwyniad

5.1.1 Gall digwyddiad sy'n ymwneud â'r ysgol hefyd fod yn destun ymchwiliad gan yr heddlu, a allai arwain at achos cyfreithiol. Gall hyn olygu bod y dystiolaeth sydd ar gael ar gyfer penaethiaid, athrawon sy'n gyfrifol am unedau cyfeirio disgyblion, y pwyllgorau disgyblu a'r paneli apêl annibynnol fod yn gyfyngedig iawn. Er enghraifft, efallai na fyddan nhw'n gallu clywed tystiolaeth gan dystion perthnasol neu yn gallu ystyried deunydd perthnasol; efallai na wyddys a fydd achos yn cael ei ddwyn ai peidio; os bydd cyhuddiad yn cael ei ddwyn gall canlyniad unrhyw achos llys fod yn ansicr.

5.1.2 Er bod yr heddlu a'r llysoedd yn defnyddio'r safon droseddol o brawf ('y tu hwnt i amheuaeth resymol') wrth benderfynu a ddylid gwahardd neu gynnal gwaharddiad, mae'n bwysig cofio bod rhaid i'r pennaeth, y pwyllgor disgyblu a'r panel apêl annibynnol ddefnyddio'r safon sifil o brawf ('yn ôl pwysau tebygolrwydd').

5.2 Penderfyniad y pennaeth i wahardd ac ystyried yr amgylchiadau yn y pwyllgor disgyblu

5.2.1 Ni ddylai pennaeth oedi cyn gwneud penderfyniad i wahardd dysgwr oherwydd y posibilrwydd y gellir dwyn achos cyfreithiol mewn perthynas â'r un digwyddiad. O dan yr amgylchiadau hyn, rhaid barnu ar sail y dystiolaeth sydd ar gael. Mae'r pethau perthnasol i'w hystyried yn cynnwys y ffaith:

- bod cyhuddiad difrifol wedi ei wneud yn erbyn y dysgwr gan ddysgwr arall neu aelod o staff yr ysgol sy'n destun ymchwiliad gan yr heddlu a allai olygu achos cyfreithiol yn y pen draw
- ar ôl i unrhyw achos cyfreithiol o'r fath ddod i ben, gall presenoldeb y dysgwr yn yr ysgol gael effaith andwyol ar yr achwynydd ynghyd ag unrhyw dystion posibl eraill, ac effeithio ar y broses o gadw trefn a disgyblaeth yn yr ysgol yn gyffredinol.

5.2.2 Pan fydd y pennaeth yn gwahardd dysgwr o dan yr amgylchiadau a nodwyd yn y paragraff blaenorol, nid oes gan bwyllgor disgyblu'r ysgol unrhyw bŵer i ohirio'u cyfarfod i drafod gwaharddiad y dysgwr. Felly, wrth benderfynu a ddylen nhw gyfarwyddo'r pennaeth i dderbyn dysgwr yn ôl, gallan nhw hefyd wynebu yr un cyfyngiadau o ran y tystion a'r wybodaeth berthnasol sydd ar gael, a bydd yn rhaid iddyn nhw ystyried yr achos ar yr un sail.

5.3 Trefniadau ar gyfer gwrandawiaid apêl mewn achosion troseddol perthnasol

5.3.1 Pan fydd pwyllgor disgyblu yn penderfynu peidio â chyfarwyddo pennaeth i dderbyn dysgwr a waharddwyd yn barhaol yn ôl i'r ysgol o dan yr amgylchiadau a ddisgrifiwyd yn y paragraff blaenorol, dylid dweud wrth y rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr yn syth am y penderfyniad ac am eu hawl i apelio yn unol a rhan 3 (tudalen 34) o'r canllaw hwn. Rhaid apelio cyn pen 15 diwrnod ar ôl y dyddiad y derbyniwyd gwybodaeth am benderfyniad y pwyllgor disgyblu a rhaid i'r panel apêl gyfarfod i ystyried yr apêl cyn pen 15 diwrnod ysgol ar ôl i'r apêl gael ei chofnodi.

5.3.2 Wrth gwrdd am y tro cyntaf, rhaid i'r panel apêl ystyried, ar ôl rhoi ystyriaeth i unrhyw sylwadau a wnaethpwyd gan y partion ac ar gyngor y Clerc, a allan nhw barhau i benderfynu ar yr apêl neu a ddylen nhw ohirio'r gwrandawriad tra maen nhw'n aros am ganlyniad unrhyw ymchwiliad gan yr heddlu a/neu unrhyw achos troseddol y gellir ei ddwyn. Ni fydd y ffaith fod achosion troseddol perthnasol yn mynd rhagddyn nhw'n rheswm, ynddo'i hun, dros benderfynu a ddylid gohirio gwrandawriad. Mae rhai o'r ffactorau perthnasol y bydd yn rhaid i'r panel eu hystyried yn cynnwys:

- a) a fyddai'n ddefnyddiol gwybod pa gyhuddiad, os oes yna un o gwbl, sydd i'w ddwyn yn erbyn y dysgwr (gan gofio, os nad oes cyhuddiad, y gallai helpu achos y dysgwr neu, os oes cyhuddiad y gallai lesteirio'r dysgwr rhag cyflwyno ei achos)
- b) a oes tystion neu ddogfennau perthnasol ar gael
- c) y posibilrwydd o oedi pe bai'r gwrandawriad yn cael ei ohirio a'r effaith y byddai hynny'n ei chael ar yr achwynydd, y dysgwr a waharddwyd neu'r ysgol
- d) a fyddai gohirio, neu beidio â gohirio yn golygu anghyfiawnder.

5.3.3 Pe bai'r panel yn penderfynu gohirio, dylai'r ALI gymryd camau i sicrhau bod y dysgwr yn parhau i gael ei addysgu hyd nes y cynhelir y gwrandawriad. Y Clerc fydd yn gyfrifol am fonitro hynt unrhyw ymchwiliad gan yr heddlu a/neu unrhyw achos troseddol ac am ail alw'r panel ar y cyfle cyntaf er mwyn i'r gwrandawriad allu mynd rhagddo i wneud penderfyniad terfynol.

5.3.4 Os oes angen, gall y panel ohirio fwy nag unwaith. Yr un aelodau ddylai fod yn bresennol bob tro (yn amodol ar yr ystyriaethau y cyfeiriwyd atyn nhw yn rhan 4, paragraff 4.7.7 ar dudalen 48). Unwaith y bydd y panel yn ailymgynnull ar ôl unrhyw achos troseddol dylai roi ystyriaeth i unrhyw wybodaeth am yr achos troseddol sy'n berthnasol i'r materion y mae'n rhaid iddyn nhw eu hystyried. Wrth wneud hyn dylai gofio hyd yn oed os yw'r dysgwr wedi ei gael yn ddiuog o unrhyw gyhuddiad sy'n berthnasol i'r digwyddiad a arweiniodd at y gwaharddiad ei bod yn bosibl mai'r rheswm dros ddyfarniad o'r fath oedd rhyw fanion cyfreithiol, er enghraifft, ac nid yw hyn yn golygu o angenrheidrwydd y dylid gwrthdroi'r eithriad yn awtomatig.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

6. Gweithdrefnau ac ailintegreiddio ar ôl gwahardd

6.1 Cyflwyniad

6.1.1 Mae gan ALLau rôl arweiniol bwysig wrth sefydlu strategaethau hyblyg a chreadigol sy'n bodloni anghenion unigol y dysgwyr sy'n cael eu gwahardd yn barhaol o'r ysgol. Dylid ystyried ac annog ailintegreiddio'r dysgwr i'r brif ffrwd lle bynnag y bo hynny'n bosibl. Yr unig adeg y dylid addysgu dysgwyr sydd wedi eu gwahardd y tu allan i ysgolion prif ffrwd yw pan fydd ganddyn nhw broblemau sylweddol y byddai'n well mynd i'r afael â nhw mewn amgylchedd gwahanol.

6.1.2 Dylai ALLau ystyried enwebu staff arbenigol i helpu gyda'r gwaith o ailintegreiddio dysgwyr sydd wedi'u gwahardd a chynnig cymorth iddyn nhw. Gallai hyn gynnwys pennu Swyddog yr ALL i gadw golwg ar becynnau unigol neu ddefnyddio mentoriaid a staff cymorth dysgu arbenigol.

6.1.3 Dylai'r ALLau ystyried a yw eu cynlluniau cymorth ymddygiad yn bodloni anghenion y dysgwyr sydd wedi eu gwahardd. Mae angen i nifer o'r ALLau ehangu'u darpariaeth er mwyn sicrhau bod amserlen lawn ar gael ar gyfer y mwyafrif o'r dysgwyr sydd â hawl i'r ddarpariaeth honno. Dylen nhw hefyd edrych yn fanwl ar yr opsiynau, gan gynnwys rhoi'r ddarpariaeth allan ar gontract i'r sector gwirfoddol neu golegau addysg bellach lle mae bod yn effeithiol o ran cost, ansawdd a'r ddarpariaeth yn addas at anghenion y dysgwyr.

6.1.4 Dylai'r ysgolion a'r ALLau barhau i ddefnyddio'r Rhaglenni Cymorth Bugeiliol fel y prif ddull o gynllunio ac adolygu'r broses o addysgu dysgwyr a allai wynebu gwaharddiad o'r ysgol neu sydd eisoes wedi cael eu gwahardd o'r ysgol.

6.2 Darpariaeth lawn-amser a phriodol

6.2.1 Yn aml mae darpariaeth ran-amser yn anaddas ar gyfer bodloni anghenion addysgol dysgwyr a waharddwyd ac o ran sicrhau bod yr addysg yn parhau. Y mae hefyd yn gadael rhai o'r dysgwyr heb unrhyw oruchwyliaeth am gyfnodau sylweddol o'r diwrnod ysgol arferol. O ganlyniad mae dysgwyr o'r fath yn aml yn cael eu denu at droseddu. Dylai ALLau sicrhau bod pob dysgwr yn derbyn addysg lawn-amser 15 diwrnod ar ôl cael ei wahardd, naill ai mewn ysgol arall, neu, lle bo angen, drwy ddefnyddio'r uned cyfeirio disgyblion neu ddarpariaeth amgenach arall.

6.2.2 Er y cred Llywodraeth Cymru y dylai'r nod hwn barhau mae yn cydnabod efallai fod angen, mewn rhai achosion, cyflwyno dysgwyr yn raddol i addysg lawn-amser. Mae'n bosibl bod rhai dysgwyr wedi

ymddieithrio cymaint oddi wrth addysg neu fod eu hamgylchiadau presennol yn y fath gyflwr fel na fyddai'u hailgyflwyno'n syth i addysg lawn-amser yn llwyddiannus iawn. Ar gyfer y dysgwyr hyn dylai'r cynlluniau ar gyfer eu haddysg yn y dyfodol ddangos yn benodol sut y bydd yn cyflawni'r trosglwyddiad i addysg lawn-amser.

6.2.3 Fel arfer, dylai dysgwyr sydd wedi eu gwahardd am gyfnod o fwy na 15 diwrnod, o'r dyddiad y cymeradwywyd y gwaharddiad gan y pwyllgor disgyblu, dderbyn addysg lawn-amser a phriodol. Dylai hyn gynnwys dysgwyr sydd wedi eu gwahardd am gyfnod penodol a dysgwyr sydd wedi eu gwahardd yn barhaol. Dylai ALL ac ysgolion edrych yn ofalus ar sut i fodloni'r ymrwymiad hwn drwy wneud y defnydd gorau o'r adnoddau presennol a'r adnoddau ychwanegol a ddarparwyd.

6.2.4 Golyga 'llawn-amser' y dylai cyfanswm yr addysg o dan oruchwyliaeth adlewyrchu'r hyn a ddarperir mewn ysgolion prif ffrwd yn yr ardal. Ar gyfartaledd, rhyw 25 awr yw hyd wythnos ysgol arferol; felly dylai dysgwyr sydd wedi eu gwahardd dderbyn oddeutu pum awr o addysg o dan oruchwyliaeth neu ryw weithgaredd arall bob dydd. Serch hynny, gall amserlen ar gyfer dysgwr sydd wedi ei wahardd edrych yn wahanol iawn i'r amserlen a geir mewn ysgol yn y brif ffrwd. Nid oes model o ddarpariaeth ar gael sy'n bodloni anghenion pob dysgwr. Nid oes rheidrwydd ar yr ALLau i ddarparu'r cwricwlwm cenedlaethol llawn ar gyfer y dysgwyr hyn. Serch hynny, rhaid i ALL wneud trefniadau ar gyfer darparu cwricwlwm eang a chytbwys.

6.3 Cyfarfodydd ailintegreiddio ar gyfer gwaharddiadau cyfnod penodol

6.3.1 Mae Rheoliadau Addysg (Cyfweliad Ailintegreiddio) (Cymru) 2010, a ddaeth i rym ar 5 Ionawr 2011, yn ei gwneud hi'n ofynnol i benaethiaid ysgolion, o dan amgylchiadau penodedig, ofyn i rieni/gofalwyr dysgwyr sydd wedi'u gwahardd am gyfnod penodol ddod i gyfweliad ailintegreiddio yn yr ysgol.

6.3.2 Mae'r cais am gyfweliadau yn gymwys i bob gwaharddiad am gyfnod penodol ar gyfer dysgwyr cynradd ond i waharddiadau am gyfnod penodol o chwe diwrnod neu ragor yn unig ar gyfer dysgwyr uwchradd. Mae angen i'r cyfweliadau ailintegreiddio gael eu cynnal o fewn 15 diwrnod ysgol wedi diwrnod olaf cyfnod y gwaharddiad.

6.3.3 Nid oes angen gofyn i rieni/gofalwyr fynychu cyfweliad ailintegreiddio os yw diwrnod cyntaf y gwaharddiad o fewn 10 diwrnod olaf y flwyddyn ysgol neu os yw'r pennaeth yn disgwyl i'r dysgwr adael yr ysgol am reswm nad yw'n gysylltiedig â'i ymddygiad cyn diwedd y cyfnod gofynnol o 15 niwrnod ar gyfer y cyfweliad.

6.3.4 Rhaid i'r pennaeth roi gwybod yn ysgrifenedig i'r rhiant/gofalwr gan nodi'r dyddiad, amser a hyd y cyfweliad ailintegreiddio a diben y cyfweliad. Rhaid i'r hysbysiad hefyd rhoi gwybod i'r rhiant/gofalwr, os yw'r ALL yn gwneud cais am gorchymyn rhianta, mae'r llys o dan dyletswydd wrth benderfynu a ddylid gwneud gorchymyn rhianta mewn perthynas â rhiant/gofalwr, er mwyn ystyried methiant gan y rhiant/gofalwr heb esgus rhesymol i fynd i gyfweliad ailintegreiddio mewn ymateb i gais i wneud hynny. Rhaid i'r hysbysiad gael ei roi cyn pen chwe diwrnod ysgol cyn dyddiad y cyfweliad ailintegreiddio.

6.3.5 Rhaid i'r pennaeth geisio trefnu'r cyfweliad ar ddyddiad ac amser sy'n gyfleus i'r rhiant/gofalwr. Dylai'r dyddiad a awgrymir gan y pennaeth fod yn ddiwrnod ysgol, ond gellir cynnal y cyfweliad ar ddiwrnod arall os bydd y pennaeth a'r rhiant/gofalwr yn cytuno.

6.3.6 Mae'r cyfweliadau ailintegreiddio yn gyfle i:

- bwysleisio pwysigrwydd bod rhieni/gofalwyr yn gweithio gyda'r ysgol i gymryd cyfrifoldeb ar y cyd am ymddygiad eu plentyn
- trafod sut y gellir mynd i'r afael â phroblemau ymddygiad
- trafod materion ehangach ac unrhyw amgylchiadau a allai effeithio ar ymddygiad y dysgwr
- dod i gytundeb ynghylch sut y dylai addysg y dysgwr barhau, y ffordd orau o'i ailintegreiddio a pha fesurau y gellid eu creu i osgoi enghreifftiau pellach o gamymddwyn.

6.3.7 Bydd yn rhaid i ysgolion gynnig cyfweliadau ailintegreiddio felly disgwylir i rieni/gofalwyr eu mynychu er na ellir ei gwneud yn ofynnol eu bod yn eu mynychu. Os na fydd rhiant/gofalwr yn mynd i'r cyfweliad, ni ddylai hyn effeithio ar ddychweliad y dysgwr i'r ysgol: ni ellir ymestyn gwaharddiad gan nad oedd rhiant/gofalwr wedi mynd i gyfweliad ailintegreiddio.

6.3.8 Mae rhagor o wybodaeth am gyfweliadau ailintegreiddio yn Adran 3, rhan 10 o *Cynnwys a Chynorthwyo Disgyblion* Cylchlythyr Cynulliad Cenedlaethol Cymru Rhif: 47/2006 (2006).

6.4 Y camau cyntaf ar ôl gwahardd yn barhaol

6.4.1 Mewn achos o wahardd dysgwr yn barhaol bydd enw'r dysgwr yn parhau ar gofrestr yr ysgol hyd nes:

- y gwneir penderfyniad mewn perthynas ag unrhyw apêl
- y bydd y cyfnod ar gyfer cynnal apêl wedi dod i ben a'r apêl heb ei chynnal
- y bydd rhiant/gofalwr wedi dweud wrth yr ALL nad yw'n dymuno apelio.

6.4.2 Tra bod enw'r dysgwr yn parhau ar gofrestr yr ysgol, cyfrifoldeb yr ysgol mewn cydweithrediad â'r ALL, fydd sicrhau bod addysg y dysgwr yn parhau. Fel yn achos gwaharddiad am gyfnod penodol hirach, efallai y bydd angen i'r ysgol ofyn am gymorth yr ALL sy'n cynnal yr ysgol.

6.5 Arian i ddilyn dysgwyr

6.5.1 Caiff y mater o drosglwyddo arian i ddilyn dysgwyr a waharddwyd yn barhaol ei drafod yn fanwl yn Adran 7. Yn y bôn, caiff yr arian ei dynnu o gyllideb yr ysgol sy'n gwahardd ar yr adeg pan gaiff y gwaharddiad ei gymeradwyo gan y panel apêl annibynnol, neu os na chynhelir apêl, y dyddiad olaf ar gyfer caniatáu apêl. Bydd y dysgwr yn parhau ar gofrestr yr ysgol sy'n gwahardd tan hynny a'r ysgol fydd yn parhau i fod yn gyfrifol am addysg y dysgwr.

6.5.2 Gan fod yn rhaid i'r ALLau anelu at ddarparu addysg lawn-amser i dysgwyr sydd wedi eu gwahardd 15 diwrnod ar ôl y gwaharddiad bydd angen iddyn nhw drafod gyda'r ysgol sy'n gwahardd bron yn syth i weld pa gymorth ychwanegol posibl y bydd angen iddyn nhw ei ddarparu i roi cymorth i'r dysgwr tra'i fod yn parhau ar gofrestr yr ysgol. Bydd hyn yn dibynnu ar y math o ddarpariaeth ac am ba hyd y bydd angen y ddarpariaeth.

6.6 Asesu a chynllunio

6.6.1 Unwaith y bydd gwaharddiad parhaol wedi ei gymeradwyo gan y pwyllgor disgyblu, dylai'r ALL asesu anghenion y dysgwr a ffyrdd o'u bodloni (er y gallai'r gwaharddiad gael ei wrthdroi mewn apêl). Unwaith y bydd y dysgwr wedi ei dynnu oddi ar y gofrestr, yr ALL sy'n gyfrifol am sicrhau bod addysg addas yn cael ei darparu. Mewn achosion pan fydd yr ysgol sy'n gwahardd yn cael ei chynnal gan ALL gwahanol, hwn fydd ALL y cartref.

6.6.2 Os dilynir y weithdrefn apêl, dylid adolygu'r Rhaglen Cymorth Bugeiliol/cynllun ailintegreiddio ar ddiwedd y broses. Ni fydd hwn yn dileu'r angen i roi addysg lawn-amser yn y cyfamser i ddysgwyr sydd wedi eu gwahardd.

6.6.3 Wrth ddatblygu cynlluniau, dylai'r ysgol sy'n gwahardd ddarparu:

- rhesymau am y gwaharddiad
- yr hyn y mae'r dysgwr wedi'i gyflawni yn ei addysg
- y camau a gymerwyd er mwyn mynd i'r afael â phroblemau ymddygiad y dysgwr
- gwybodaeth am yr asiantaethau perthnasol eraill
- gwybodaeth ynghylch a oedd enw'r dysgwr ar gofrestr Gweithredu gan yr Ysgol, Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy, neu AAA.

6.6.4 Mae rhai ALLau yn ei chael yn ddefnyddiol i ystyried y trefniadau ar gyfer y dysgwr mewn panel sydd naill ai yn delio â gwaharddiadau yn unig neu yn gyfrifol am gydlynu gwasanaethau ar gyfer dysgwyr nad ydyn nhw'n yr ysgol. Gallai'r panel gynnwys:

- gwasanaeth gwaith cymdeithasol ym maes addysg
- gwasanaethau cymdeithasol, os yw hynny'n addas (yn enwedig os yw'r ALL yn gofalu am y plentyn neu os yw'r plentyn ar y gofrestr amddiffyn plant)
- seicolegwyr addysg
- staff o'r unedau cyfeirio disgyblion
- staff derbyn a pholisi AAA
- phenaethiaid/athrawon sy'n gyfrifol am unedau cyfeirio disgyblion.

6.6.5 Bydd angen i'r ALLau gydbwyso'r angen i sicrhau cynrychiolaeth ar gyfer pob buddiant perthnasol gyda'r angen i gynnal cyfarfod panel cyn gynted â phosibl ar ôl y gwaharddiad. Dylid gwahodd asiantaethau eraill megis y Gwasanaeth Ieuencid, y Gwasanaeth Gyrfaoedd, y Tîm Troseddau Ieuencid a Gwasanaeth Iechyd Meddwl Plant a Phobl Ifanc lle bo hynny'n addas. Dylid clustnodi un swyddog o'r ALL i fynd i'r afael ag unrhyw gamau y cytunwyd arnyn nhw.

6.7 Cynlluniau ailintegreiddio a Rhaglenni Cymorth Bugeiliol

6.7.1 Dylai'r panel neu unrhyw un arall o fewn yr ALL sy'n gyfrifol am drefnu addysg y tu allan i'r ysgol, lunio cynllun ailintegreiddio unigol (neu gynllun pontio) ar gyfer pob dysgwr a waharddwyd. Gall y cynllun fod yn addasiad o Raglen Cymorth Bugeiliol presennol neu fe all barhau i fod yn elfen ar wahân sydd â chysylltiad. Ar gyfer y dysgwyr hynny sydd ag AAA dylai'r cynllun fod yn gysylltiedig â'u cynllun addysg unigol (CAU).

6.7.2 Dylai ysgolion ac ALLau edrych yn ofalus ar sut i fodloni'r anghenion a nodwyd yng nghynlluniau'r unigolion drwy ddefnyddio'u hadnoddau yn greadigol ac yn hyblyg a gwneud y defnydd gorau posibl o'r adnoddau presennol a'r adnoddau ychwanegol a ddarparwyd. Dylid rhoi ystyriaeth lawn i strategaethau a darpariaeth aml-asiantaethol wrth ddatblygu amserlen unigol lawn. Dylid ystyried a oes angen cymorth rheolaidd ar y dysgwyr oddi wrth athro/athrawes er mwyn mynd i'r afael â'u sgiliau allweddol. Dylid cytuno ar gyfanswm y cymorth yn ôl yr hyn sydd ei angen ar y dysgwr.

6.7.3 Dylai swyddog penodol o'r ALL sicrhau bod y cynlluniau yn cael eu hadolygu yn unol â'r amserlen. Gall panel fynd i'r afael â'r rôl hon ond yr ALL sydd â'r cyfrifoldeb dros bennu'r union drefniadau, oherwydd y mae'r cyfrifoldeb ganddyn nhw'n y pen draw dros sicrhau'r ddarpariaeth.

6.7.4 Dylai'r ALL drafod y cynllun gyda'r rhieni/gofalwyr, y dysgwr a'r ysgol sy'n derbyn y dysgwr, a lle bo hynny'n addas dylen nhw gytuno ar gamau gweithredu gyda'r dysgwr. Dylai'r cynllun gynnwys:

- y camau sydd i'w cymryd ar gyfer ailintegreiddio'r dysgwr i'r ysgol gan gynnwys y camau sydd i'w cymryd gan uned cyfeirio disgyblion neu ddarparwr arall er mwyn mynd i'r afael â phroblemau'r dysgwr a sicrhau bod dychwelyd i'r ysgol brif ffrwd neu ysgol arbennig, neu drosglwyddo i addysg a hyfforddiant ôl-16 yn broses esmwyth. Dylai gynnwys targedau bugeiliol ac addysgol ar gyfer ailintegreiddio
- amserlen ar gyfer adolygu'r cynllun ailintegreiddio (dim llai nag unwaith y mis)
- enw'r ysgol fydd yn derbyn y dysgwr
- rhaglen ailintegreiddio gyda'r ysgol a enwyd; cynyddu'r cyswllt gyda'r ysgol sy'n derbyn y dysgwr, neu'r coleg neu'r darparwyr hyfforddiant

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015

Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

- dyddiad dychwelyd i'r ysgol neu ddyddiad cychwyn yr addysg neu hyfforddiant ôl-16.

6.7.5 Pan ystyrir bod ailintegreiddio i'r brif ffrwd yn addas ac yn bosibl, dylid rhoi ystyriaeth:

- i'r trefniadau cymorth sydd i'w gweithredu gan yr ALL a'r ysgol
- i'r goblygiadau o ran yr amserlen
- i safbwynt y dysgwr
- i safbwynt y rhieni/gofalwyr
- i'r Targedau Cyraeddadwy, Amserol, Mesuradwy, Penodol, Uchelgeisiol, Synhwyrol (CAMPUS)
- i monitro ac adolygu trefniadau
- i targedau ymddygiad a dysgu ar gyfer y cynlluniau addysg unigol
- i enwebu gweithiwr allweddol yn yr ALL a'r ysgol
- i rhoi rhan i nifer o asiantaethau a meysydd o gyfrifoldeb allweddol
- i cyswllt cartref–ysgol.

6.8 Cynnwys a chefnogi'r rhieni/gofalwyr

6.8.1 Mae'n bwysig bod yr ALL yn cynnwys rhieni/gofalwyr yn gynnar iawn yn y broses ac yn trafod gyda nhw unrhyw drefniadau ar gyfer lleoli'r dysgwr mewn ysgol arall. Dylid gwneud pob ymdrech i drafod y mater mewn amgylchedd lle mae'r rhieni/gofalwyr yn teimlo'n gyffyrddus ac yn gallu mynegi'u safbwyntiau. Rhaid ystyried anghenion y rhieni/gofalwr a'r teulu a dylid canfod unrhyw gymorth addas sydd ar gael. Gall rhai rhieni/gofalwyr ddewis gwneud cais am le mewn ysgol arall heb gynnwys yr ALL. Mewn nifer o achosion mae rhieni/gofalwyr yn elwa ar gyngor a chefnogaeth oddi wrth yr ALL, a help gyda'r cais. Mae helpu rhieni/gofalwyr i ddod o hyd i ysgol sy'n addas at anghenion y dysgwr hefyd o fudd i'r ALL, gan fod budd amlwg iddyn nhw bod y broses ailintegreiddio yn llwyddiannus.

6.8.2 Yn aml iawn mae rhieni/gofalwyr dysgwyr sydd y tu allan i'r ysgol yn gallu teimlo'n ynysig. Dylai'r rhieni/gofalwyr dderbyn gwybodaeth reolaidd mewn perthynas â llwyddiant eu plentyn a dylid eu hannog i helpu'r plentyn i roi'i gynllun ar waith. Dylai'r ALL ystyried a oes angen cymorth ychwanegol ar y teulu, megis ystafell adnoddau neu hyfforddiant mewn sgiliau rhianta a sut i fynd ati i'w cyflawni (ac yn enwedig, pa asiantaethau eraill y dylid eu cynnwys).

6.9 Dychwelyd i ysgol brif ffrwd neu ysgol arbennig ar unwaith

6.9.1 Yr unig adeg y dylid addysgu dysgwyr sydd wedi eu gwahardd y tu allan i ysgolion prif ffrwd yw pan fydd problemau sylweddol yn bodoli sydd angen mynd i'r afael â nhw mewn amgylchedd gwahanol. Y ffordd orau o fynd ati yn achos nifer o ddysgwyr sydd wedi'u gwahardd yn barhaol yw eu bod yn ail ymuno â'r ysgol brif ffrwd neu'r ysgol arbennig o fewn ychydig ddyddiau neu wythnosau. Bydd y broses ailintegreiddio yn fwyfwy anodd po fwyaf y bydd y dysgwr yn cael ei gadw allan o'r ysgol. Ar gyfer y rhai hynny sydd wedi eu gwahardd yn barhaol o ysgolion cynradd, mae ailintegreiddio i ysgol brif ffrwd neu ysgol arbennig yn gyflym yn hanfodol bwysig. Dylai'r rhan fwyaf o ddysgwyr oed cynradd sydd wedi eu gwahardd o'r ysgol gael eu hailintegreiddio o fewn un tymor.

6.9.2 Yn achos nifer fach o ddysgwyr sy'n dynesu at ddiwedd yr oed ysgol gorfodol ni fyddai'n realistig i ddisgwyl iddyn nhw ddychwelyd i'r ysgol yn llwyddiannus. O dan yr amgylchiadau hyn dylai'r ALL, drwy'r Rhaglen Cymorth Bugeiliol, drefnu rhaglen o astudiaeth a phrofiad sydd wedi'i chynllunio i arwain at addysg bellach, hyfforddiant neu waith.

6.9.3 Bydd ailintegreiddio cyflym yn haws lle mae awdurdodau ac ysgolion yn cydweithio'n agos i dderbyn dysgwr sydd wedi'u gwahardd yn barhaol, e.e. drwy drefniant gwirfoddol lle bydd ysgolion yn cytuno os byddan nhw'n gwahardd dysgwr, y byddan nhw'n derbyn dysgwr a waharddwyd gan ysgol arall.

6.9.4 Fel arfer ni ddylai awdurdodau wrthod derbyn dysgwyr o ganlyniad i'w hanes disgyblaethol blaenorol, gan gynnwys unrhyw waharddiadau yn y gorffennol. Mae'r ddogfen *Y Cod Derbyn i Ysgolion* Dogfen Cod Statudol Rhif: 02/2009 (2009), a ddaeth i rym ym mis Gorffennaf 2009, yn ei gwneud hi'n gwbl glir na ddylai awdurdodau derbyn farnu'n oddrychol a yw rhai dysgwyr yn addas ar gyfer ysgol ai peidio. Nid yw'n dderbyniol bod ysgol yn gwrthod derbyn dysgwr a ystyrir yn un a allai darfu neu ymddwyn yn heriol oni bai:

- fod gan yr ysgol eisoes nifer uchel o ddysgwyr sy'n ymddwyn yn heriol
- ei bod yn ceisio gwella'i safonau isel o ganlyniad i arolwg lle cafodd ei chategoreiddio fel ysgol lle'r oedd angen mesurau arbennig neu lle'r oedd gwendidau difrifol.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

6.9.5 Mae'r cod yn pwysleisio'r dymuniad i weld ysgolion ac ALLau yn cytuno ar bolisiau derbyn sy'n addas ar gyfer dysgwyr ag ymddygiad heriol.

6.9.6 Ar ôl derbyn dysgwr, os bydd yr ysgol yn dod i'r casgliad ei fod yn tarfu'n ddifrifol a chyson, gall ystyried cymryd camau disgyblu, gan gynnwys gweithdrefnau gwahardd dros dro a pharhaol. Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi y gall plant ag ymddygiad heriol fod yn anabl yn ôl y diffiniad yn Neddf Cydraddoldeb 2010, ac felly efallai y bydd angen gwneud addasiadau rhesymol ar eu cyfer yn yr ysgol neu efallai y byddan nhw angen cymorth AAA.

6.9.7 Mae gan ALLau a chorff llywodraethu yr ysgol a gynhelir ddyletswydd statudol o dan adran 86(2) o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 i gydymffurfio â dewis y rhieni/gofalwyr o ran derbyn dysgwyr i ysgolion. Serch hynny, nid yw'r ddyletswydd hon yn berthnasol pan fydd dysgwr wedi ei wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu ragor a bod o leiaf un o'r gwaharddiadau hynny wedi digwydd ar ôl 1 Medi 1997. Mae'r gofyniad i gydymffurfio â dewis y rhiant yn peidio â bod yn gymwys am gyfnod o ddwy flynedd yn dilyn yr ail waharddiad.

6.9.8 Argymhellir bod yr ALLau yn llunio protocolau cydraddoldeb wrth ystyried integreiddio dysgwyr o ysgolion eraill (gan gynnwys y rhai sydd wedi'u gwahardd yn barhaol). Dylai gydnabod anghenion yr ysgol unigol, ond hefyd hawl y dysgwr i fynychu ysgol brif ffrwd os cytunwyd bod y Rhaglen Cymorth Bugeiliol yn addas ac yn bosibl.

6.9.9 Argymhellir yn gryf bod yr ALL yn dynodi cyd-gysylltydd ar gyfer rheoli trosglwyddiadau a fydd, nid yn unig yn cadw golwg ar achosion unigol, ond hefyd yn gallu ystyried persbectif yr ysgolion unigol a darpariaeth yr ALL. Gall y cyd-gysylltydd weithio'n fwy llwyddiannus wrth gysylltu'n agos â'r penaethiaid er mwyn llunio protocolau sy'n effeithiol i'r ddwy ochr.

6.10 Cymhellion i ysgolion prif ffrwd i dderbyn dysgwyr sydd wedi eu gwahardd

6.10.1 Mae ailintegreiddio dysgwyr a waharddwyd i ysgolion prif ffrwd yn gyflym yn her sylweddol i'r ysgolion a'r dysgwyr. Dylai'r ALL sicrhau fod cymorth ar gael ar gyfer yr ysgol sy'n derbyn er mwyn sicrhau fod y broses ailintegreiddio yn llwyddiannus. Gellir cynnig cefnogaeth drwy wasanaethau'r ALL – e.e. drwy'r timau cymorth ymddygiad, sy'n cytuno i ddarparu lefel benodedig o gymorth pe bai problemau'r dysgwr yn ailgychwyn. Dylai'r ALL

ystyried cynnig ryw fath o 'waddol' i ysgolion sy'n derbyn dysgwyr a waharddwyd, a gellir ei ddefnyddio i ariannu mwy o gymorth yn yr ystafell ddosbarth neu brynu gwasanaethau oddi wrth yr ALL neu wasanaethau eraill er mwyn bodloni anghenion y dysgwr. Dylai'r gwaddol fod ar wahân i'r arian a roddir wrth drosglwyddo dysgwyr o'r ysgol sy'n gwahardd i'r ysgol sy'n derbyn o dan Reoliadau Cyllido Ysgolion (Cymru) 2010 a Rheoliadau Addysg (Swm i Ddilyn Disgybl a Waharddwyd yn Barhaol) 1999 (fel a ddiwygiwyd) (gweler rhan 7, tudalen 71). Yr ALL sy'n gyfrifol am bennu lefel y 'gwaddolion' hyn, yn dibynnu ar anghenion lleol ac unrhyw gyfyngiadau o ran yr adnoddau.

6.11 Llwyddiant addysgol

6.11.1 Mae Llywodraeth Cymru yn casglu gwybodaeth am lwyddiant addysgol dysgwyr, gan gynnwys dysgwyr sy'n cael eu haddysgu y tu allan i'r ysgol. Rhaid i'r ALL fod yn ymwybodol bob amser faint o dysgwyr sy'n cael eu haddysgu y tu allan i'r ysgol.

6.11.2 Dylid gwneud trefniadau i sicrhau bod dysgwyr yn cael pob cyfle i ennill cydnabyddiaeth fewnol neu achrediad allanol, a lle bo modd, arholiadau cyhoeddus Cyfnod Allweddol 4.

6.11.3 Dylai dysgwyr dderbyn achrediad ffurfiol ar bob elfen o'u pecyn addysgol unigol lle bo hynny'n bosibl, e.e. Gwobrau Llwyddiant Ieuencid ASDAN, Gwobrau Dug Caeredin, TGAU, cymwysterau galwedigaethol a thystysgrifau addysg. Os na fydd achredu ffurfiol yn bosibl yna dylid sicrhau bod llwyddiannau'r dysgwyr unigol yn cael cydnabyddiaeth fewnol. Dylen nhw gael eu cofnodi a'u cadw yn ffeil cynnydd unigol pob dysgwr.

6.12 Darparu addysg y tu allan i'r ysgol ar gyfer dysgwyr a waharddwyd

6.12.1 Mae darpariaeth addysg heblaw yn yr ysgol yn cynnig ystod o strategaethau hyblyg i ddarparu addysg briodol ar gyfer dysgwyr sydd wedi eu gwahardd a'r dysgwyr eraill.

Y cwricwlwm

6.12.2 Mae cael cwricwlwm hyblyg yn galluogi ALL ac ysgolion i sicrhau bod mwy o amser yn cael ei dreulio ar weithgareddau a anelir at fynd i'r afael ag anghenion unigol y dysgwyr. Serch hynny, dylid ymdrechu i sicrhau bod pob dysgwr yn derbyn digon o addysg er mwyn gwneud y mwyaf o'r cyfleoedd sydd ganddo i ennill achrediad ffurfiol. Wrth ddarparu'r addysg dylid rhoi ystyriaeth

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

i'r angen am ddulliau addysgu amrywiol, gwahaniaethiad a/neu newidiadau i'r cwricwlwm.

6.12.3 Byddai treulio mwy o amser ar wella cymwyseddau llythrennedd a rhifedd yn fuddiol i rai dysgwyr. Bydd hyn yn eu helpu i ddysgu'n fwy effeithiol mewn lleoliad yn y brif ffrwd, a manteisio ar gwricwlwm ehangach maes o law. Dylai'r cwricwlwm ddarparu Cymraeg i ddysgwyr mewn ysgol cyfrwng Cymraeg, Saesneg, mathemateg, ac, ar gyfer dysgwyr yng Nghyfnodau Allweddol 1 i 3, gwyddoniaeth.

6.12.4 Dylid rhoi ystyriaeth i sicrhau bod y cwricwlwm mor eang â phosibl ac yn cynnwys elfennau megis celf, drama, dylunio a thechnoleg yn ogystal â rhyw fath o addysg gorfforol, ar gyfer dysgwyr ym mhob cyfnod allweddol. Hefyd, dylid rhoi ystyriaeth i sicrhau cydbwysedd rhwng gwaith unigol a gwaith grŵp ac addasu hyn, hyd y gellir, i anghenion y dysgwyr unigol.

6.12.5 Y prif ddulliau o gynnig addysg heblaw addysg yn yr ysgol yw:

Presenoldeb rhan-amser mewn ysgol yn y brif ffrwd

6.12.6 Mae'n gwbl agored i ALL drefnu addysg ran-amser mewn ysgol yn y brif ffrwd. Gellir ei gyfuno ag unrhyw un o'r trefniadau a nodwyd isod. Dylai ALLau gofio'r dymuniad i sicrhau bod dysgwyr sy'n cael eu gwahardd o bob cyfnod allweddol yn cynnal rhyw fath o gyswllt ag addysg yn y brif ffrwd – ar gyfer dysgwyr yng Nghyfnod Allweddol 4 gallai hyn fod ar ffurf rhyw ddarpariaeth ôl-16.

Unedau cyfeirio disgyblion

6.12.7 Yn aml cynigir darpariaeth i ddysgwyr sydd wedi eu gwahardd drwy'r unedau cyfeirio disgyblion. Dylai'r ddarpariaeth fod yn hyblyg ac yn greadigol wrth fodloni anghenion y dysgwyr unigol a'r ysgolion yn y brif ffrwd. Dylai'r ddarpariaeth alluogi staff a dysgwyr i weithio'n ddiogel ac yn gynhyrchiol er mwyn bodloni'r targedau unigol a osodwyd yn y CAUau neu'r Rhaglenni Cymorth Bugeiliol. Dylid rhoi ystyriaeth i waith aml-asiantaethol, e.e. rhannu lleoliadau, lle bynnag y byddai hynny'n fwy buddiol i'r dysgwyr.

Mudiadau gwirfoddol

6.12.8 Mae rhai ALLau yn contractio cyrff eraill i ddarparu addysg y tu allan i'r ysgol, gan gynnwys sefydliadau gwirfoddol a hefyd yn lleoli dysgwyr mewn unedau sy'n cael eu rhedeg gan gyrrff

gwirfoddol. Gall cytundebau contractio tebyg fod yn ffordd effeithiol i'r ALLau fodloni'u dyletswydd i ddarparu addysg y tu allan i'r ysgol.

Colegau addysg bellach

6.12.9 Gall colegau addysg bellach (AB) fod yn opsiwn sy'n addas ar gyfer nifer o ddysgwyr ym Mlynnyddoedd 10 neu 11. Mae colegau AB yn gallu darparu addysg llawn-amser neu ran-amser i ddysgwyr sydd o oed ysgol gorfodol. Mae rhai colegau wedi datblygu rhaglenni rhan-amser arbennig er mwyn esmwytho'r trosglwyddiad i addysg neu hyfforddiant ôl-16, sy'n debygol o fod o ddiddordeb arbennig i ddysgwyr ag anawsterau. Yr ALI sy'n parhau yn gyfrifol am y gost o sicrhau darpariaeth yn y sector AB ar gyfer dysgwyr sydd wedi'u gwahardd a'r ALI sydd hefyd yn parhau i fod yn atebol am y ffordd y maen nhw'n mynd ati i gyflawni'u dyletswydd i ddarparu addysg.

Lleoliadau gwaith

6.12.10 Mae'n ddigon posibl y bydd dysgwyr hŷn yn elwa o dreulio un diwrnod yr wythnos mewn lleoliad gwaith, efallai'n astudio am gymhwyster galwedigaethol. Gall hyn fod o gymorth iddyn nhw gael sgiliau bywyd ehangach. Dylid cynllunio a monitro darpariaeth o'r fath yn ofalus iawn. Gallai'r amserlen hefyd gynnwys cyrsiau arbennig i ddatblygu sgiliau sy'n ymwneud â'r gwaith o dan ofal asiantaethau megis y Gwasanaeth Gyrfaoedd, y Gwasanaeth Ieuencid a sefydliadau gwirfoddol.

Dysgu unigol ac yn y cartref

6.12.11 Fel arfer nid yw dysgu unigol, yn enwedig yng nghartref y dysgwr yn addas i fodloni anghenion dysgwyr sydd wedi eu gwahardd yn barhaol, ond gallai fod o ddefnydd yn y tymor byr pan gaiff ei gydlynw â gwasanaethau addysg eraill. Mae rhai ALLau wedi gweld bod gwasanaeth dysgu sydd wedi'i integreiddio gyda'r uned cyfeirio disgyblion yn ddefnydd hyblyg o adnoddau yn ogystal â chynnig cymorth proffesiynol a chymdeithasol i diwtoriaid yn y cartref. Gall hefyd fod o gymorth i ddarparu hyblygrwydd ychwanegol i'r cwricwlwm yn yr unedau cyfeirio disgyblion.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015

Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

7. Arian i ddilyn dysgwyr a waharddwyd

7.1 Cyflwyniad

7.1.1 Mae adran 494 o Ddeddf Addysg 1996 a Rheoliadau Cyllido Ysgolion (Cymru) 2010 yn darparu y dylai cyllid ddilyn dysgwr sydd wedi'i wahardd yn barhaol o ysgol a gynhelir gan ALL.

7.1.2 Pan fydd dysgwr yn cael ei wahardd yn barhaol o ysgol a gynhelir, mae cyfran yr ysgol o'r gyllideb am y flwyddyn honno yn cael ei gostwng yn ôl y swm sy'n ofynnol yn Rheoliadau Cyllido Ysgolion (Cymru) 2010.

7.1.3 Pan fydd ysgol yn derbyn dysgwr a waharddwyd yn barhaol yn y flwyddyn ariannol honno o ysgol arall a gynhelir, bydd yr ALL yn neilltuo swm ar gyfer gweddill y flwyddyn ariannol fel sy'n ofynnol yn unol â'r rheoliadau.

7.1.4 Mae Rhan 3 Rheoliadau Cyllido Ysgolion (Cymru) 2010, sy'n trafod cyfrannau ysgolion o'r cyllidebau, yn ymestyn trosglwyddo'r cyllid i gynnwys dysgwyr y penderfynodd y panel apêl annibynnol beidio â'u gwahardd, er na roddwyd cyfarwyddyd i'w derbyn yn ôl i'r ysgol. Trafodir y trosglwyddiadau rhwng yr ALLau yn Rheoliadau Addysg (Swm i Ddilyn Disgyblion a Waharddwyd yn Barhaol) 1999 (fel a ddiwygiwyd).

7.1.5 Gall yr arian ddilyn y dysgwr i ysgol arall a gynhelir y bydd y dysgwr yn cael ei dderbyn iddi. Fel arall, gallai fod yn help i dalu costau'r ALL o ddarparu addysg heblaw mewn ysgol o dan ddyletswydd yr ALL o dan Adran 19 o Ddeddf Addysg 1996. Byddai hyn yn cynnwys cyllid ar gyfer dysgwr mewn uned cyfeirio disgyblion.

7.2 Dyddiad perthnasol

7.2.1 Y dyddiad perthnasol ar gyfer trosglwyddo'r cyllid fydd y dyddiad y bydd y panel apêl annibynnol yn cadarnhau'r gwaharddiad, neu mewn achos lle nad oes apêl, diwedd y cyfnod pryd y gellid bod wedi gwneud apêl. Bydd cysylltiad rhwng hyn a bod y dysgwr yn aros ar gofrestr yr ysgol wreiddiol. Felly, bydd yr ysgol yn parhau i gael cyllid ar gyfer y dysgwr a bydd yn parhau'n gyfrifol, ynghyd â'r ALL, am drefnu addysg briodol tra bod y dysgwr yn parhau ar y gofrestr.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015

Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

7.3 Trosoglwyddiadau o fewn yr ALL

7.3.1 Mae'r ALL yn gyfrifol am ostwng y gyfran berthnasol o gyllideb unrhyw ysgol y mae'n ei chynnal sy'n gyfrifol am y gwaharddiad. Caiff y swm ei bennu yn ôl y fformiwla ariannu a amlinellir yn rheoliad 22 yn Rheoliadau Cyllido Ysgolion (Cymru) 2010 a ddefnyddir gan yr ALL ar gyfer ysgolion cynradd neu uwchradd a gynhelir (heblaw rhai arbennig) am y flwyddyn ariannol sy'n cynnwys y dyddiad perthnasol, gan ystyried:

- oedran
- nodweddion

y dysgwr.

7.3.2 Mae 'nodweddion' yn golygu unrhyw ffactor sy'n berthnasol i'r dysgwr ac a ddefnyddiwyd yn fformiwla ariannu yr ALL, er enghraifft yr hawl i gael cinio ysgol am ddim. Mae hyn yn gyfle i'r ALL, os dymuna, dynnu mwy na dim ond yr uned a gafodd ei mesur ar sail oedran y dysgwr. Serch hynny gall yr ALL benderfynu y byddai ailgyfrif y gyfran gyllideb ar y sail hon yn aneffeithlon a gallai ddewis tynnu dim ond yr uned gafodd ei mesur yn ôl oedran y dysgwr.

7.3.3 Diffinnir y fformiwla (Cyfrifiad 1) ar gyfer ALL sy'n gostwng cyfran o gyllideb un o'i ysgolion ei hun sydd wedi gwahardd dysgwr fel:

$$A \quad x \quad \frac{B}{52}$$

- A yw'r swm sy'n cael ei neilltuo ar gyfer dysgwr cofrestredig a benderfynwyd yn unol â'r fformiwla ddyrannu o dan reoliad 22 yn ôl yr hyn sy'n berthnasol yn y flwyddyn ariannol y digwydd y gwaharddiad ynddi.
- B yw nifer yr wythnosau cyflawn sy'n weddill yn y flwyddyn ariannol ac sy'n cael eu cyfrif o'r dyddiad perthnasol.

Y dyddiad pan fydd yr ysgol sy'n gwahardd yn colli'r arian

7.3.4 Bydd yr ysgol sy'n gwahardd yn colli'r arian o ddyddiad perthnasol y gwaharddiad (fel y'i diffinnir ym mharagraff 7.2.1 ar dudalen 71). Bydd yr arian yn cael ei roi i'r ysgol newydd o'r dyddiad y derbynnir y dysgwr iddi. Mae'r ALL yn cadw'r gwahaniaeth rhwng y ddau swm hyn i gyfrannu tuag at unrhyw adeg pan fydd y dysgwr yn cael ei addysgu y tu allan i'r ysgol. Os na ellir dod o hyd i le mewn

ysgol, bydd ALI y cartref yn cadw'r swm cyfan ar gyfer addysgu y tu allan i'r ysgol.

Wythnosau cyfan

7.3.5 Mae'r fformiwla yn defnyddio wythnosau cyflawn yn sail i'r cyfrifiad. Mae hyn yn cynrychioli'r gyfran honno o'r flwyddyn ariannol gyfan y bu'r dysgwr yn yr ysgol. Mae nifer yr wythnosau calendr cyflawn yn cael eu cyfrif allan o 52, h.y. gan gynnwys gwyliau ysgol, gwyliau banc a phenwythnosau. Mae wythnosau cyflawn yn cael eu cyfrif o'r dyddiad perthnasol tan ddiwrnod olaf y flwyddyn ariannol, h.y. 31 Mawrth.

Ysgol sy'n derbyn dysgwr a waharddwyd

7.3.6 Bydd yr ysgol newydd yn cael y swm a dynnwyd oddi wrth yr hen ysgol neu gyfran o'r swm hwnnw os bydd yr ALI yn gwneud darpariaeth y tu allan i'r ysgol. Cynrychiolir hyn gan y fformiwla ganlynol (Cyfrifiad 2):

$$D \times \frac{E}{F}$$

- D yw'r swm y cyfrifir ei fod wedi cael ei gymryd o'r ysgol sy'n gwahardd fel y'i diffinnir ym mharagraff 7.3.3 ar dudalen 72.
- E/F yw ffactor ar gyfer addasu i gymryd i ystyriaeth y posibilrwydd na fydd y dysgwr yn symud ar ei union o'r ysgol sy'n gwahardd i'r ysgol sy'n derbyn.
- E yw nifer yr wythnosau cyflawn sy'n weddill yn y flwyddyn ariannol pan fydd y dysgwr wedi'i gofrestru yn yr ysgol sy'n derbyn.
- F yw nifer yr wythnosau cyflawn sy'n weddill yn y flwyddyn ariannol wedi'u cyfrif o'r dyddiad perthnasol ymlaen.

Eithriad ar gyfer blwyddyn drosglwyddo

7.3.7 Os yw'r dysgwr a waharddwyd mewn blwyddyn drosglwyddo ac os yw'r dyddiad perthnasol rhwng 1 Ebrill a dechrau'r flwyddyn ysgol nesaf, yna caiff y cyllid ei dynnu tan ddiwedd y flwyddyn ysgol yn hytrach na diwedd y flwyddyn ariannol.

7.3.8 Blwyddyn drosglwyddo yw'r flwyddyn ysgol cyn y bydd dysgwr yn dechrau mewn ysgol uwchradd, sef Blwyddyn 6 fel rheol. Nid yw blwyddyn olaf addysg orfodol (h.y. Blwyddyn 11) yn cyfrif fel blwyddyn drosglwyddo. Os bydd dysgwr yn cael ei wahardd yn

ei dymor olaf yn yr ysgol, bydd yr arian ar gyfer y flwyddyn ariannol gyfan yn cael ei dynnu o gyllideb yr ysgol.

7.3.9 Diwedd y flwyddyn ysgol yw'r diwrnod calendr olaf cyn y tymor cyntaf ar ôl Gorffennaf, e.e. os bydd blwyddyn ysgol newydd yn dechrau ar 1 Medi, bydd y flwyddyn ysgol yn diweddu ar 31 Awst.

Nifer dysgwyr ar gyfer cyllid blwyddyn nesaf

7.3.10 Gall yr ALI addasu nifer gwirioneddol y dysgwyr i adlewyrchu'r gwaharddiadau a wnaed ar ôl y dyddiad ar gyfer cyfrif dysgwyr, sef yr hyn sy'n pennu'r cyllid sydd ar gael. Mae hyn yn cynnwys gostwng neu gynyddu'r niferoedd oherwydd gwaharddiadau parhaol. Mae hyn yn fwyaf tebygol o ddigwydd os caiff dysgwr ei wahardd rhwng dyddiad y Cyfrifiad Ysgol ym mis Ionawr a 31 Mawrth. Gall ALI addasu nifer gwirioneddol y dysgwyr a'r amcangyfrif wrth bennu cyfrannau cychwynnol yr ysgol o'r gyllideb ar gyfer y flwyddyn ariannol ddilynol, yn ogystal ag unrhyw gyfran o'r gyllideb a gaiff ei hailbennu yn ystod y flwyddyn.

Ysgolion arbennig

7.3.11 Yn achos dysgwr sy'n cael ei wahardd o ysgol arbennig, dylai'r swm fod yr un peth ag ar gyfer dysgwr o'r un oed a nodweddion â dysgwr a waharddwyd o ysgol gynradd neu ysgol uwchradd brif ffrwd.

Ysgolion heb gyllidebau dirprwyedig

7.3.12 Weithiau, bydd dysgwr yn cael ei wahardd o ysgol a gynhelir gan yr ALI sydd heb gyllideb ddirprwyedig. Yn y sector prif ffrwd mae'n bosibl y bydd ysgol sy'n gwahardd wedi colli ei chyllideb ddirprwyedig trwy fod yr ALI wedi'i thynnu'n ôl yn unol ag adran 17 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998.

7.3.13 Ni ddylai colli cyllideb ddirprwyedig effeithio ar y modd y bydd cyllid yn symud o dan y trefniant hwn. Bydd cyllidebau ysgolion o'r fath yn dal i gael eu pennu ar sail cynllun. Yr ALI fydd yn rheoli'r gyllideb. Bydd ALLau eraill yn hawlio cyllid oddi wrtho ar gyfer dysgwyr a waharddwyd yn barhaol o'r ysgol.

7.3.14 Yn yr un modd, bydd rheidrwydd ar yr ALI i ychwanegu at gyllideb ysgol y mae'n ei chynnal os bydd dysgwr a waharddwyd yn barhaol yn cael ei dderbyn iddi.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

7.4 Trosglwyddo rhwng ALLau

7.4.1 Yn achos arian sy'n cael ei drosglwyddo rhwng ALLau, e.e. pan fydd dysgwr yn byw mewn un ardal ond yn mynychu ysgol a gynhelir gan ALL arall, fformiwla ariannu yr ALL lle saif yr ysgol sy'n pennu'r swm. Os bydd hyn wedyn yn cael ei roi i ALL gwahanol ac i ysgol yn yr ALL hwnnw neu drydydd ALL, ni fydd y naill gynllun ariannu na'r llall yn effeithio ar y cyfrifiad.

7.4.2 Bydd y fformiwla ar gyfer cyfrif y cyllid a drosglwyddir rhwng ALLau yn cymryd i ystyriaeth unrhyw gyllid ar gyfer y dysgwr hwnnw a gedwir yn ganolog gan yr ALL, ac nid yng nghyllideb ddirprwyedig yr ysgol, fel a ganlyn (Cyfrifiad 3):

$$(A + B) \times \frac{C}{52}$$

- A yw'r swm a gafodd ei gyfrif i'w dynnu o'r ysgol sy'n gwahardd fel y'i diffinnir ym mharagraff 7.3.3 ar dudalen 72.
- B yw'r swm o gyllideb ysgolion lleol yr hen ALL sydd wedi'i neilltuo ar gyfer y dysgwr hwnnw ond sydd heb ei ddirprwyo i'r ysgol (h.y. y swm a gedwir gan yr ALL).
- C yw nifer yr wythnosau cyflawn sy'n weddill yn y flwyddyn ariannol wedi'u cyfrif o'r dyddiad perthnasol ymlaen.

Yr angen am dalu'n brydlon

7.4.3 Rhaid i'r broses o drosglwyddo arian rhwng ALLau gael ei chwblhau cyn pen tri mis o'r dyddiad perthnasol.

7.5 Sut i ddatrys anghydfodau

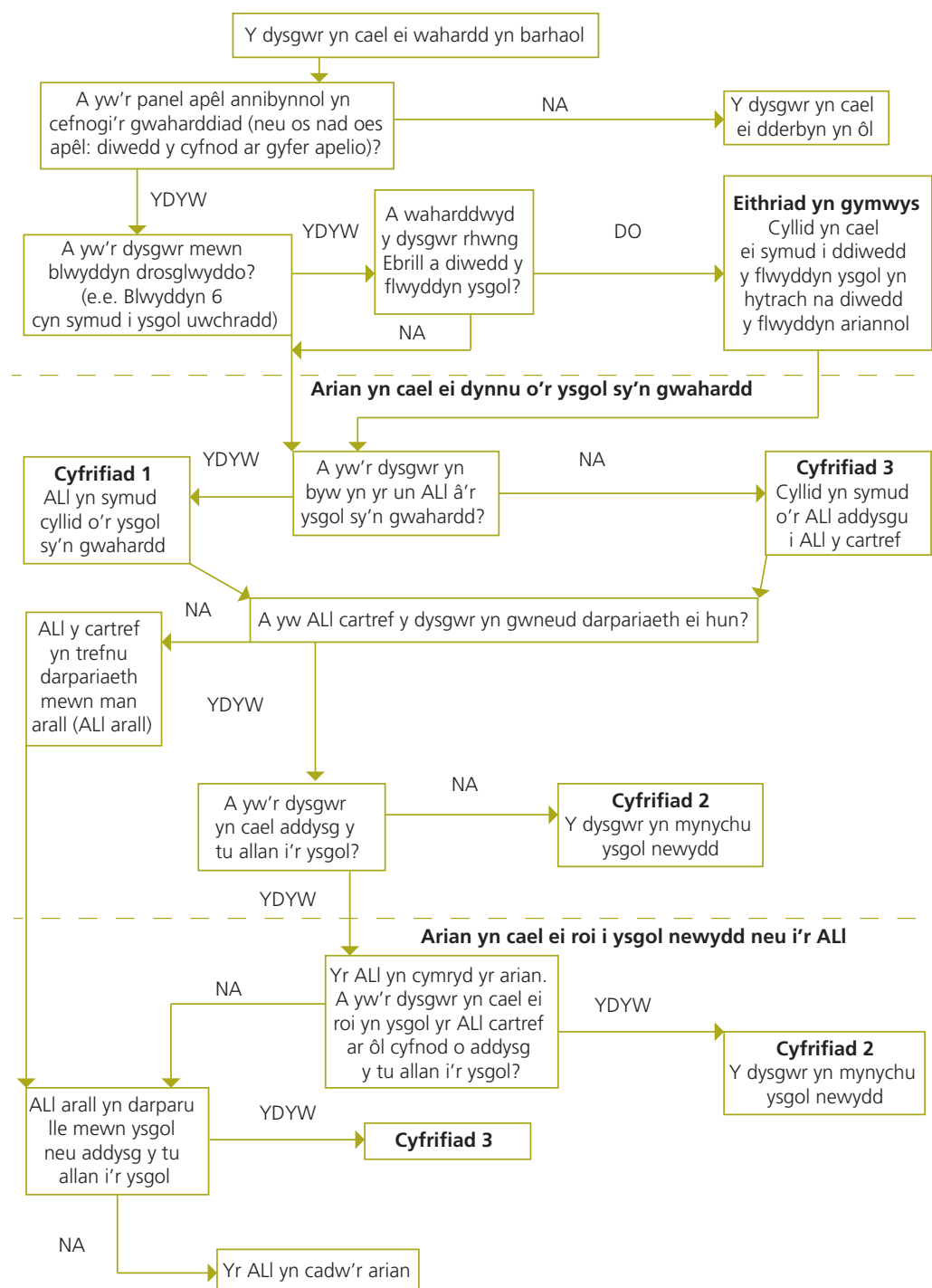
7.5.1 Os oes anghydfod ynghylch a oes gan ysgol hawl i gael unrhyw swm ar gyfer dysgwr a waharddwyd yn barhaol gan ysgol arall a gynhelir gan yr ALL, dylai'r mater gael ei benderfynu gan Gweinidogion Cymru yn unol ag Adran 494 o Ddeddf Addysg 1996.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

7.6 Siart yn darlunio'r broses – trefniadau ar gyfer arian sy'n dilyn dysgwyr a waharddwyd yn barhaol o'r ysgol

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015

Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

Atodiad A: Llythyrau enghreifftiol

Llythyr enghreifftiol 1: Gwaharddiad cyfnod penodol o lai na chwe diwrnod

Oddi wrth y pennaeth (neu athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion) yn hysbysu rhiant/gofalwr a/neu ddysgwr am waharddiad cyfnod penodol o lai na chwe diwrnod, a lle nad yw'r dysgwr yn colli arholiad cyhoeddus.

Annwyl **[enw'r rhiant/gofalwr/dysgwr]**

Ysgrifennaf atoch i roi gwybod i chi fy mod wedi penderfynu **[gwahardd (enw'r dysgwr)/eich gwahardd chi]** am gyfnod penodol o **[cyfnod y gwaharddiad]**. Golyga hyn **[na fydd (enw'r dysgwr)/na fyddwch chi]** yn cael bod yn yr ysgol am gyfnod y gwaharddiad a ddechreuodd ar **[dyddiad]**.

Rwy'n sylweddoli y gall y gwaharddiad hwn beri gofid i chi a'ch teulu, ond nid yw'r penderfyniad **[i wahardd (enw'r dysgwr)/i'ch gwahardd chi]** wedi'i wneud heb bwyso a mesur y sefyllfa'n ofalus. **[Mae (enw'r dysgwr)/Rydych chi]** wedi cael ei wahardd/eich gwahardd am y cyfnod penodol hwn oherwydd **[rheswm am y gwaharddiad]**.

Bydd yr ysgol yn parhau i osod gwaith i **[enw'r dysgwr/chi]** yn ystod cyfnod y gwaharddiad **[rhowch fanylion y trefniadau sydd yn eu lle ar gyfer gwneud hyn]**. Gwnewch yn siŵr bod unrhyw waith sy'n cael ei osod gan yr ysgol yn cael ei wneud a'i ddychwelyd i ni i'w farcio. **[Ar gyfer dysgwyr sy'n hŷn na'r oedran ysgol gorfodol, rhowch y canlynol]**. Gan eich bod wedi'ch gwahardd o'r ysgol, dylech drefnu i rywun ddychwelyd y gwaith atom ar eich rhan.

[Yn achos ysgol heblaw am uned cyfeirio disgyblion]

Mae gennych chi **[ac enw'r dysgwr os yw'r dysgwr yn llai nag 11 oed]** hawl i wneud sylwadau i bwyllgor disgyblu disgyblion corff llywodraethu yr ysgol. Os hoffech wneud sylwadau cysylltwch â **[enw'r swyddog cyswilt]** yn/ar **[manylion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]**, cyn gynted â phosibl. Er nad oes gan y pwyllgor disgyblu unrhyw bŵer i ganiatáu i ddysgwr ddychwelyd i'r ysgol, rhaid iddo ystyried unrhyw sylwadau a wnewch a gall roi copi o'i ganfyddiadau yn cofnod ysgol eich plentyn/eich cofnod.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015

Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

[Ar gyfer uned cyfeirio disgyblion yn unig]

Mae gennych chi **[ac enw'r dysgwr os yw'r dysgwr yn llai nag 11 oed]** hawl i wneud sylwadau i **[enw'r ALI]**. Bydd y sylwadau hynny yn cael eu hystyried gan **[nodwch yma'r trefniadau y mae'r ALI wedi'u gwneud ar gyfer ystyried sylwadau]**. Os hoffech wneud sylwadau cysylltwch â **[enw'r swyddog cyswllt]** yn/ar **[manylion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]** cyn gynted â phosibl.

Hefyd, mae gennych hawl i weld copi **[o gofnod ysgol (enw'r dysgwr)/o'ch cofnod ysgol]**. Am resymau cyfrinachedd, bydd angen i chi roi gwybod i mi yn ysgrifenedig os hoffech gael copi **[o gofnod ysgol (enw'r dysgwr)/o'ch cofnod ysgol]**. Byddaf yn fwy na bodlon i roi copi i chi os hoffech un. Mae'n bosibl y codir tâl am lungopïo.

Mae gan riant/gofalwr yr hawl i gyflwyno hawliad o wahaniaethu ar sail anabledd i Dribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru os yw'n credu bod ei blentyn wedi'i wahardd oherwydd anabledd sydd gan y plentyn. Dylid anfon hawliadau i Uned 32, Parc Menter Ffordd Ddole, Llandrindod, Powys LD1 6PF.

[Ysgol gynradd yn unig]

Gofynnir i chi a **[enw'r dysgwr]** ddod i gyfweliad ailintegreiddio gyda mi **[neu nodwch enw aelod arall o staff]** yn **[lleoliad]** ar **[dyddiad]** am **[amser]**. Os nad yw hyn yn gyfleus, cysylltwch â'r ysgol cyn **[dyddiad yn y 10 diwrnod nesaf]** i drefnu dyddiad ac amser amgen sy'n gyfleus i chi. Diben y cyfweliad ailintegreiddio yw trafod y ffordd orau o reoli sut y bydd **eich plentyn/byddwch chi** yn dychwelyd i'r ysgol. Os bydd **eich rhiant/gofalwr/byddwch chi** yn methu â mynd i gyfweliad ailintegreiddio, dylech fod yn ymwybodol y caiff y ffactor hwn ei ystyried gan lys wrth benderfynu, ynglŷn ag unrhyw gais yn y dyfodol, a ddylid cyflwyno gorchymyn rhianta i **eich rhiant/gofalwr/chi**.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Efallai yr hoffech gysylltu â **[enw]** yn ALI **[enw'r ALI]** ar/yn **[manylion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]**, a all roi cyngor i chi.

Bydd **[gwaharddiad (enw'r dysgwr)/eich gwaharddiad]** yn dod i ben ar **[dyddiad]** ac rydym yn disgwyl i **[enw'r dysgwr/chi]** fod yn ôl yn yr ysgol ar **[dyddiad]** am **[amser]**.

Yn gywir

[enw]

Pennaeth/athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Llythyr enghreifftiol 2: Gwaharddiad cyfnod penodol o 6–15 diwrnod

Oddi wrth y pennaeth (neu athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion) yn hysbysu'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr am waharddiad cyfnod penodol o rhwng 6 a 15 diwrnod, neu pan fydd cyfanswm y gwaharddiadau yn yr un tymor o fewn yr ystod hwn, neu pan fydd arholiad cyhoeddus yn cael ei golli.

Annwyl [enw'r rhiant/gofalwr/dysgwr]

Ysgrifennaf atoch i roi gwybod i chi fy mod wedi penderfynu **[gwahardd (enw'r dysgwr)/eich gwahardd chi]** am gyfnod penodol o **[cyfnod y gwaharddiad]**. Golyga hyn **[na fydd (enw'r dysgwr)/na fyddwch chi]** yn cael bod yn yr ysgol am gyfnod y gwaharddiad a ddechreuodd ar **[dyddiad]**.

Rwy'n sylweddoli y gall y gwaharddiad hwn beri gofid i chi a'ch teulu, ond nid yw'r penderfyniad **[i wahardd (enw'r dysgwr)/i'ch gwahardd chi]** wedi'i wneud heb bwysu a mesur y sefyllfa'n ofalus. **[Mae (enw'r dysgwr)/Rydych chi]** wedi cael ei wahardd/eich gwahardd am y cyfnod penodol hwn oherwydd **[rheswm am y gwaharddiad]**.

Bydd yr ysgol yn parhau i osod gwaith i **[enw'r dysgwr/chi]** yn ystod cyfnod y gwaharddiad **[rhowch fanylion y trefniadau sydd yn eu lle ar gyfer gwneud hyn]**. Gwnewch yn siŵr bod unrhyw waith sy'n cael ei osod gan yr ysgol yn cael ei wneud a'i ddychwelyd i ni i'w farcio. **[Ar gyfer dysgwyr sy'n hŷn na'r oedran ysgol gorfodol, rhowch y canlynol]** Gan eich bod wedi'ch gwahardd o'r ysgol, dylech drefnu i rywun ddychwelyd y gwaith atom ar eich rhan.

[Yn achos ysgol heblaw am uned cyfeirio disgyblion]

Mae gennych chi **[ac enw'r dysgwr: os yw'r dysgwr yn llai nag 11 oed]** hawl i ofyn am gyfarfod o bwyllgor disgyblu disgyblion corff llywodraethu yr ysgol, lle gallwch wneud sylwadau a lle gall y penderfyniad i wahardd gael ei adolygu. Gan fod y gwaharddiad dros bum diwrnod ysgol (neu gyfnod cyfatebol) rhaid i'r pwyllgor gwrdd os gofynnwch iddo wneud hynny. Y dyddiad olaf y gall y pwyllgor gwrdd yw **[dyddiad – dim hwyrach na 50 diwrnod ysgol o'r dyddiad yr hysbysir y pwyllgor]**. Os hoffech wneud sylwadau i'r

pwyllgor ac os ydych yn awyddus i ddod â ffrind neu gynrychiolydd gyda chi, cysylltwch â **[enw'r person cyswllt]** ar/yn **[manylion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]**, cyn gynted â phosibl.

[Ar gyfer uned cyfeirio disgyblion yn unig]

Mae gennych chi **[ac enw'r dysgwr: os yw'r dysgwr yn llai nag 11 oed]** hawl i wneud sylwadau i **[enw'r ALI]**. Bydd y sylwadau hynny yn cael eu hystyried gan **[nodwch yma'r trefniadau y mae'r ALI wedi'u gwneud ar gyfer ystyried sylwadau]**. Os hoffech wneud sylwadau cysylltwch â **[enw'r swyddog cyswllt]** yn/ar **[manylion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]**, cyn gynted â phosibl. **[Noder: nid yw'r geiriad hwn yn addas os bydd y dysgwr yn colli'r cyfle i sefyll arholiad cyhoeddus.]**

Hefyd, mae gennych hawl i weld copi **[o gofnod ysgol (enw'r dysgwr)/o'ch cofnod ysgol]**. Am resymau cyfrinachedd, bydd angen i chi roi gwybod i mi yn ysgrifenedig os hoffech gael copi **[o gofnod ysgol (enw'r dysgwr)/o'ch cofnod ysgol]**. Byddaf yn fwy na bodlon i roi copi i chi os hoffech un. Mae'n bosibl y codir tâl am lungopio.

Mae gan riant/gofalwr yr hawl i gyflwyno hawliad o wahaniaethu ar sail anabledd i Dribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru os yw'n credu bod ei blentyn wedi'i wahardd oherwydd anabledd sydd gan y plentyn. Dylid anfon hawliadau i Uned 32, Parc Menter Ffordd Ddole, Llandrindod, Powys LD1 6PF.

[Yn berthnasol i blant o oedran ysgol gorfodol yn unig]

Gofynnir i chi a **[enw'r dysgwr]** ddod i gyfweiliad ailintegreiddio gyda mi **[neu nodwch enw aelod arall o staff]** yn **[lleoliad]** ar **[dyddiad]** am **[amser]**. Os nad yw hyn yn gyfleus, cysylltwch â'r ysgol cyn **[dyddiad yn y deg diwrnod nesaf]** i drefnu dyddiad ac amser amgen sy'n gyfleus i chi. Diben y cyfweiliad ailintegreiddio yw trafod y ffordd orau o reoli sut y byddwch **eich plentyn/chi** yn dychwelyd i'r ysgol. Os byddwch **eich riant/gofalwr/chi** yn methu â mynd i gyfweiliad ailintegreiddio, dylech fod yn ymwybodol

y caiff y ffactor hwn ei ystyried gan lys wrth benderfynu, ynglŷn ag unrhyw gais yn y dyfodol, a ddylid cyflwyno gorchymyn rhianta i **eich rhiant/gofalwr/chi**.

Efallai yr hoffech gysylltu â **[enw]** yn ALI **[enw'r ALI]** ar/yn **[manylion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]**, a all roi cyngor i chi.

Bydd **[gwaharddiad (enw'r dysgwr)/eich gwaharddiad]** yn dod i ben ar **[dyddiad]** ac rydym yn disgwyl i **[enw'r dysgwr/chi]** fod yn ôl yn yr ysgol ar **[dyddiad]** am **[amser]**.

Yn gywir

[enw]

Pennaeth/athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Llythyr enghreifftiol 3: Gwaharddiad cyfnod penodol o 16 diwrnod neu ragor

Oddi wrth y pennaeth (neu athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion) yn hysbysu'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr am waharddiad cyfnod penodol o 16 diwrnod neu ragor, neu pan fydd cyfanswm y gwaharddiadau yn yr un tymor yn 16 diwrnod neu ragor.

Annwyl **[enw'r rhiant/gofalwr/dysgwr]**

Ysgrifennaf atoch i roi gwybod i chi fy mod wedi penderfynu **[gwahardd (enw'r dysgwr)/eich gwahardd chi]** am gyfnod penodol o **[cyfnod y gwaharddiad]**. Golyga hyn **[na fydd (enw'r dysgwr)/na fyddwch chi]** yn cael bod yn yr ysgol am gyfnod y gwaharddiad a ddechreuodd ar **[dyddiad]**.

Rwy'n sylweddoli y gall y gwaharddiad hwn beri gofid i chi a'ch teulu, ond nid yw'r penderfyniad **[i wahardd (enw'r dysgwr)/i'ch gwahardd chi]** wedi'i wneud heb bwysu a mesur y sefyllfa'n ofalus. **[Mae (enw'r dysgwr)/Rydych chi]** wedi cael ei wahardd/eich gwahardd am y cyfnod penodol hwn oherwydd **[rheswm am y gwaharddiad]**.

Bydd addysg heblaw gosod gwaith yn cael ei darparu **[ar gyfer (enw'r dysgwr)/ar eich cyfer chi]** os nad yw'r gwaharddiad wedi'i wrthdroi cyn pen 15 diwrnod. Bydd cynrychiolydd ALL **[yr ALL sy'n cynnal yr ysgol]** yn cysylltu â chi i drafod hyn.

[Yn achos ysgol heblaw am uned cyfeirio disgyblion]

Gan fod y gwaharddiad dros 15 diwrnod ysgol (neu gyfnod cyfatebol) rhaid i bwyllgor disgyblu corff llywodraethu yr ysgol gwrdd yn awtomatig i ystyried y gwaharddiad. Yn y cyfarfod adolygu, mae croeso i chi wneud sylwadau i'r pwyllgor. Y dyddiad olaf y gall y pwyllgor gwrdd yw **[dyddiad – dim hwyrach na 15 diwrnod ysgol o'r dyddiad yr hysbysir y pwyllgor disgyblu]**. Os hoffech wneud sylwadau i'r pwyllgor ac os ydych yn awyddus i ddod â ffrind neu gynrychiolydd gyda chi, cysylltwch â **[enw'r person cyswllt]** ar/yn **[manyllion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]**, cyn gynted â phosibl. Byddwch yn cael gwybod gan Glerc y pwyllgor am amser, dyddiad a lleoliad y cyfarfod p'un a ydych wedi dewis gwneud sylwadau ai peidio.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

[Ar gyfer uned cyfeirio disgyblion yn unig]

Gan fod y gwaharddiad dros 15 diwrnod ysgol rhaid i ALI **[enw'r ALI]** ystyried y gwaharddiad. **[Nodwch yma'r trefniadau y mae'r ALI wedi'u gwneud ar gyfer adolygu gwaharddiadau cyfnod penodol.]** Bydd cyfarfod adolygu yn cael ei gynnal a gallwch wneud sylwadau yn y cyfarfod hwnnw os dymunwch hynny. Y dyddiad olaf ar gyfer cynnal cyfarfod adolygu yw **[dyddiad – dim hwyrach na 15 diwrnod ysgol o'r dyddiad yr hysbysir yr ALI]**. Os hoffech wneud sylwadau ac os ydych yn awyddus i ddod â chynrychiolydd gyda chi, cysylltwch â **[enw'r person cyswilt]** ar/yn **[manylion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]**.

Hefyd, mae gennych hawl i weld copi **[o gofnod ysgol (enw'r dysgwr)/o'ch cofnod ysgol]**. Am resymau cyfrinachedd, bydd angen i chi roi gwybod i mi yn ysgrifenedig os hoffech gael copi **[o gofnod ysgol (enw'r dysgwr)/o'ch cofnod ysgol]**. Byddaf yn fwy na bodlon i roi copi i chi os hoffech un. Mae'n bosibl y codir tâl am lungopïo.

Mae gan riant/gofalwr yr hawl i gyflwyno hawliad o wahaniaethu ar sail anabledd i Dribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru os yw'n credu bod ei blentyn wedi'i wahardd oherwydd anabledd sydd gan y plentyn. Dylid anfon hawliadau i Uned 32, Parc Menter Ffordd Ddole, Llandrindod, Powys LD1 6PF.

[Yn berthnasol i blant o oedran ysgol gorfodol yn unig]

Gofynnir i chi a **[enw'r dysgwr]** ddod i gyfweiliad ailintegreiddio gyda mi **[neu nodwch enw aelod arall o staff]** yn **[lleoliad]** ar **[dyddiad]** am **[amser]**. Os nad yw hyn yn gyfleus, cysylltwch â'r ysgol cyn **[dyddiad yn y deg diwrnod nesaf]** i drefnu dyddiad ac amser amgen sy'n gyfleus i chi. Diben y cyfweiliad ailintegreiddio yw trafod y ffordd orau o reoli sut y byddwch **eich plentyn/chi** yn dychwelyd i'r ysgol. Os bydd **eich rhiant/gofalwr/byddwch chi** yn methu â mynd i gyfweiliad ailintegreiddio, dylech fod yn ymwybodol y caiff y ffactor hwn ei ystyried gan lys wrth benderfynu, ynglŷn ag unrhyw gais yn y dyfodol, a ddylid cyflwyno gorchymyn rianta i **eich rhiant/gofalwr/chi**.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Efallai yr hoffech gysylltu â **[enw]** yn ALI **[enw'r ALI]** ar/yn **[manylion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]**, a all roi cyngor i chi.

Bydd **[gwaharddiad (enw'r dysgwr)/eich gwaharddiad]** yn dod i ben ar **[dyddiad]** ac rydym yn disgwyl i **[enw'r dysgwr/chi]** fod yn ôl yn yr ysgol ar **[dyddiad]** am **[amser]**.

Yn gywir

[enw]

Pennaeth/athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Llythyr enghreifftiol 4: Gwaharddiad parhaol

Oddi wrth y pennaeth (neu athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion) yn hysbysu'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr am waharddiad parhaol.

Annwyl **[enw'r rhiant/gofalwr/dysgwr]**

Mae'n flin gennyf eich hysbysu fy mod wedi penderfynu **[gwahardd (enw'r dysgwr)/eich gwahardd chi]** yn barhaol o **[dyddiad]**.

Golyga hyn **[na fydd (enw'r dysgwr)/na fyddwch chi]** yn cael dod yn ôl i'r **[ysgol/uned cyfeirio disgyblion hon]** oni bai y bydd **[pwyllgor disgyblu llywodraethwyr yr ysgol/pwyllgor rheoli'r uned cyfeirio disgyblion]** neu panel apêl yn penderfynu **[derbyn (enw'r dysgwr/eich derbyn yn ôl)]**.

Rwy'n sylweddoli y gall y gwaharddiad hwn beri gofid i chi a'ch teulu, ond nid yw'r penderfyniad **[i wahardd (enw'r dysgwr)/i'ch gwahardd chi]** wedi'i wneud heb bwysu a mesur y sefyllfa'n ofalus. **[Mae (enw'r dysgwr)/Rydych chi]** wedi cael ei wahardd/eich gwahardd yn barhaol oherwydd **[rheswm am y gwaharddiad – nodwch unrhyw hanes perthnasol arall hefyd]**.

Bydd addysg heblaw gosod gwaith yn cael ei darparu **[ar gyfer (enw'r dysgwr)/ar eich cyfer chi]** os nad yw'r gwaharddiad wedi'i wrthdroi cyn pen 15 diwrnod. Bydd cynrychiolydd ALL yn cysylltu â chi i drafod hyn.

[Yn achos ysgol heblaw am uned cyfeirio disgyblion]

Gan fod hwn yn waharddiad parhaol bydd pwyllgor disgyblu disgyblion corff llywodraethu yr ysgol yn cwrdd i ystyried y gwaharddiad. Yn y cyfarfod adolygu, mae croeso i chi **[ac enw'r dysgwr: os yw'r dysgwr yn llai nag 11 oed]** wneud sylwadau i'r pwyllgor. Y dyddiad olaf y gall y pwyllgor gwrdd yw **[dyddiad – dim hwyrach na 15 diwrnod ysgol o'r dyddiad yr hysbysir y pwyllgor]**. Os hoffech wneud sylwadau i'r pwyllgor ac os ydych yn awyddus i ddod â ffrind neu gynrychiolydd gyda chi, cysylltwch â **[enw'r person cyswllt]** ar/yn **[manyllion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]**, cyn gynted â phosibl. Byddwch yn cael gwybod gan Glerc y pwyllgor am amser, dyddiad a lleoliad y cyfarfod p'un a ydych wedi dewis gwneud sylwadau ai peidio.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif:
171/2015
Dyddiad cyhoeddi:
Ebrill 2015

[Ar gyfer uned cyfeirio disgyblion yn unig]

Mae gennych hawl i apelio i banel apêl annibynnol yn erbyn y penderfyniad hwn. Os hoffech apelio ysgrifennwch at **[enw Clerc y panel apêl]** i ddweud eich bod yn awyddus i apelio gan nodi eich rhesymau dros apelio. Dylech anfon y llythyr i **[cyfeiriad]** erbyn **[nodwch y dyddiad olaf – yr unfed diwrnod ysgol ar bymtheg ar ôl yr ail ddiwrnod gwaith os cafodd y llythyr ei bostio gyda'r post dosbarth cyntaf neu'r unfed diwrnod ysgol ar bymtheg ar ôl y diwrnod dosbarthu os cafodd y llythyr ei ddosbarthu â llaw]**. Os na fyddwch wedi datgan eich bwriad i apelio erbyn y dyddiad hwn, bydd eich hawl i apelio yn dod i ben.

Mae gan riant/gofalwr yr hawl i gyflwyno hawliad o wahaniaethu ar sail anabledd i Dribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru os yw'n credu bod ei blentyn wedi'i wahardd oherwydd anabledd sydd gan y plentyn. Dylid anfon hawliadau i Uned 32, Parc Menter Ffordd Ddole, Llandrindod, Powys LD1 6PF.

Hefyd, mae gennych hawl i weld copi **[o gofnod ysgol (enw'r dysgwr)/o'ch cofnod ysgol]**. Am resymau cyfrinachedd, bydd angen i chi roi gwybod i mi yn ysgrifenedig os hoffech gael copi **[o gofnod ysgol (enw'r dysgwr)/o'ch cofnod ysgol]**. Byddaf yn fwy na bodlon i roi copi i chi os hoffech un. Mae'n bosibl y codir tâl am lungopïo.

Efallai yr hoffech gysylltu hefyd â **[enw]** yn ALL **[enw'r ALL]** ar/yn **[manylion cysylltu: cyfeiriad, rhif ffôn, e-bost]**, a all roi cyngor ynghylch y dewisiadau sydd ar gael i chi.

Yn gywir

[enw]

Pennaeth/athro/athrawes sy'n gyfrifol am uned cyfeirio disgyblion

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Llythyr enghreifftiol 5: Gwaharddiad parhaol – penderfyniad pwyllgor disgyblu

Oddi wrth Clerc y pwyllgor disgyblu yn hysbysu rhiant/gofalwr y dysgwr a waharddwyd yn barhaol a/neu'r dysgwr a waharddwyd yn barhaol am benderfyniad y pwyllgor disgyblu.

Annwyl **[enw'r rhiant/gofalwr/dysgwr]**

Yng nghyfarfod o bwyllgor disgyblu dysgwyr llywodraethwyr yr ysgol yn yr **[ysgol]** ar **[dyddiad]** ystyriwyd penderfyniad **[pennaeth]** i wahardd **[enw'r dysgwr/i'ch gwahardd chi]**. Mae'r pwyllgor, ar ôl ystyried y sylwadau a wnaed a'r holl dystiolaeth oedd ar gael, wedi penderfynu:

Naill ai

gwrthdroi'r gwaharddiad a chyfarwyddo **[bod enw'r dysgwr/eich bod chi]** yn cael dychwelyd i'r ysgol erbyn **[dyddiad]**. Rydym felly yn disgwyl i **[enw'r dysgwr/chi]** fod yn ôl yn yr ysgol ar **[dyddiad]** am **[amser]**. Os hoffech drafod y trefniadau ar gyfer **[derbyn (enw'r dysgwr)/eich derbyn chi]** yn ôl i'r ysgol cyn y dyddiad hwnnw, cysylltwch â **[enw'r pennaeth]** i drefnu amser a dyddiad cyfleus.

Bydd copi o'r llythyr hwn yn cael ei ychwanegu at **[gofnod ysgol (enw'r dysgwr)/eich cofnod ysgol]** i gyfeirio ato yn y dyfodol.

Neu

cadarnhau'r penderfyniad **[i wahardd (enw'r dysgwr)/i'ch gwahardd chi]**.

Y rhesymau am benderfyniad y pwyllgor yw: **[rhowch y rhesymau mor fanwl â phosibl gan egluro sut y gwnaeth y pwyllgor ei benderfyniad]**.

Mae gennych hawl i apelio yn erbyn y penderfyniad hwn. Os hoffech apelio ysgrifennwch at **[enw Clerc y panel apêl]** i ddweud eich bod yn awyddus i apelio. Dylech nodi'r rhesymau dros apelio ac, os yn briodol, gallwch gynnwys unrhyw hawliad o wahaniaethu ar sail anabledd yr hoffech ei wneud ac anfon y llythyr i **[cyfeiriad]** erbyn **[nodwch y dyddiad olaf – yr ail ddiwrnod ysgol ar bymtheg ar ôl dyddiad y llythyr hwn]**. Os na fyddwch wedi datgan eich bwriad i apelio erbyn **[nodwch y dyddiad olaf eto]**, bydd eich hawl i apelio yn dod i ben.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Panel apêl annibynnol fydd yn gwrando ar eich apêl. Bydd **[tri aelod/pum aelod]** ar y panel sef **[un/dau]** ymarferydd addysg mewn swydd (pennaeth**[iaid]** o bosibl) bydd **[un/dau]** yn gwasanaethu fel llywodraethwr**[wyr]**, neu wedi bod yn gwasanaethu fel llywodraethwr**[wyr]** yn ddiweddar; ac un yn aelod lleyg a fydd yn cadeirio. Bydd y panel apêl yn gwrando ar holl ffeithiau'r achos – os oes gennych dystiolaeth newydd i'w chyflwyno i'r panel mae croeso i chi wneud hynny. Rhaid i'r panel gwrdd erbyn yr unfed diwrnod ysgol ar bymtheg ar ôl y dyddiad y cofrestrwyd eich apêl. Mewn achosion eithriadol gall y panel ohirio gwrandawriad tan ddyddiad arall.

Hoffwn eich atgoffa am y ffynonellau canlynol o gyngor a chymorth: **[nodwch eto'r manylion yn y llythyr gwahardd gwreiddiol, h.y. swyddog ALL a enwyd, a'r Ganolfan Gyngorol dros Addysg, ac unrhyw ffynhonnell leol o gyngor neu gymorth, os oes un].**

Bydd y trefniadau sy'n cael eu gwneud ar gyfer **[addysg (enw'r dysgwr)/eich addysg chi]** yn parhau am y tro. Serch hynny, mae trefniadau newydd i roi addysg lawn-amser i **[enw'r dysgwr/chi]** yn cael eu gwneud a bydd **[enw'r swyddog ALL]** yn cysylltu â chi cyn bo hir ynghylch y trefniadau newydd hyn. Os oes gennych unrhyw ymholiadau am hyn cysylltwch â **[enw]**.

Yn gywir

[enw]

Clerc y pwyllgor disgyblu

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Llythyr enghreifftiol 6: Penderfyniad panel apêl annibynnol

Oddi wrth Glerc y panel apêl annibynnol yn hysbysu'r rhiant/gofalwr a/neu'r dysgwr am ganlyniad yr apêl.

Annwyl **[enw'r rhiant/gofalwr/dysgwr]**

Yn dilyn cyfarfod y panel apêl annibynnol a sefydlwyd gan Awdurdod **[enw'r Awdurdod]** ar **[dyddiad]** yn **[lleoliad]** yn erbyn penderfyniad corff llywodraethu **[enw'r ysgol]**/pwyllgor disgyblu **[enw'r uned cyfeirio disgyblion]** i beidio **[â derbyn (enw'r dysgwr)/â'ch derbyn chi]**, yn ôl i'r ysgol, ysgrifennaf atoch i roi gwybod i chi am benderfyniad y panel.

Ar ôl ystyried eich sylwadau (llafar ac ysgrifenedig) yn ofalus ynghyd â sylwadau'r **[ysgol/uned cyfeirio disgyblion]** ac **[enw'r ALL]** **[ac eraill os yw hynny'n berthnasol, e.e. unrhyw ddiodeffwr]** ac yng ngolau'r dystiolaeth sydd ar gael, mae'r panel wedi penderfynu:

Naill ai

(i) cadarnhau'r gwaharddiad

neu

(ii) rhoi cyfarwyddyd **[i dderbyn (enw'r dysgwr)/i'ch derbyn chi]** yn ôl i **[enw'r ysgol/uned cyfeirio disgyblion]** o **[dyddiad ac amser]** ymlaen. **[Dylai (enw'r dysgwr)/Dylech chi]** gysylltu â **[aelod staff]** yn **[enw'r ysgol]** yr adeg honno

neu

(iii) nad yw'n ymarferol rhoi cyfarwyddyd **[i dderbyn (enw'r dysgwr)/i'ch derbyn]** yn ôl **[rhowch resymau, e.e. am fod hwn yn achos anarferol lle na fyddai derbyn yn ôl er budd gorau'r dysgwr na'r ysgol gyfan/uned cyfeirio disgyblion]**, er y byddai derbyn yn ôl wedi bod yn briodol fel arall. Bydd **[cofnod ysgol eich plentyn/Bydd eich cofnod ysgol chi]** yn dangos bod y gwaharddiad parhaol wedi'i wrthdroi ar apêl er na roddwyd cyfarwyddyd i dderbyn yn ôl.

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

[Rhowch resymau mor fanwl ag y bo modd am benderfyniad y panel: gall y penderfyniad gael ei herio gan adolygiad barnwrol; neu fod yn destun cwyn bod y panel apêl wedi camweinyddu a'r gwyn yn cael ei hanfon at yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.]

Mae penderfyniad y panel yn eich rhwymo chi, corff llywodraethu **[enw'r ysgol]/[enw'r uned cyfeirio disgyblion]** a **[enw'r ALL]**.

Ar gyfer penderfyniadau (i) a (iii) uchod:

Bydd y trefniadau amgen sy'n cael eu gwneud ar gyfer **[addysg (enw'r dysgwr)/eich addysg chi]** yn parhau am y tro; ond bydd **[enw'r swyddog ALL]** mewn cysylltiad â chi i drafod y ddarpariaeth ar gyfer y dyfodol.

Bydd copi o'r llythyr hwn yn cael ei ychwanegu at **[gofnod ysgol (enw'r dysgwr)/eich cofnod ysgol]** i gyfeirio ato yn y dyfodol.

Yn gywir

[enw]

Clerc y pwyllgor disgyblu

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

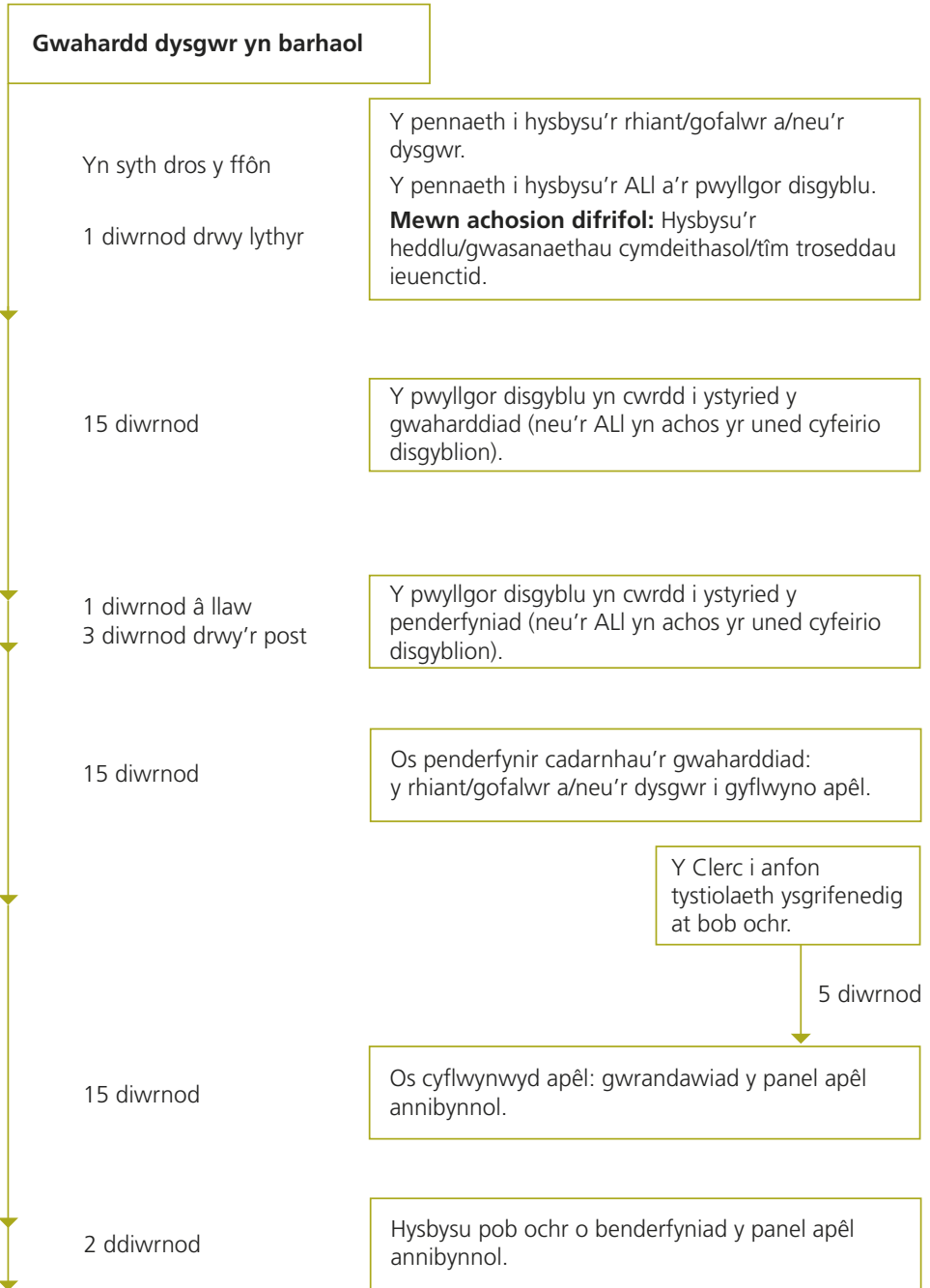
Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Atodiad B: Crynodeb o'r prif brosesau a'r terfynau amser

Gwaharddiad parhaol

Mae 'diwrnod' yn cyfeirio at ddiwrnodau ysgol drwy gydol.

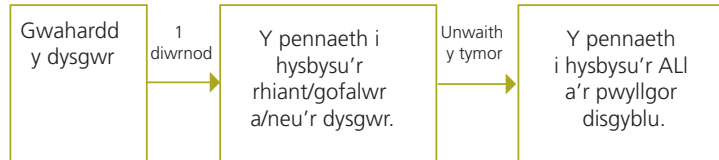

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion
Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015
Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

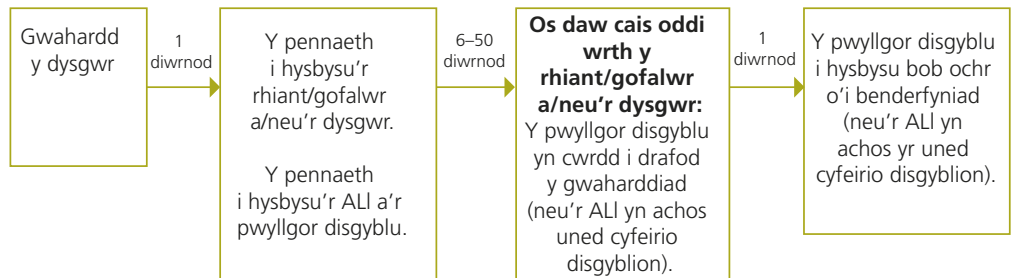
Gwaharddiad cyfnod penodol

Mae 'diwrnod' yn cyfeirio at ddiwrnodau ysgol drwy gydol.

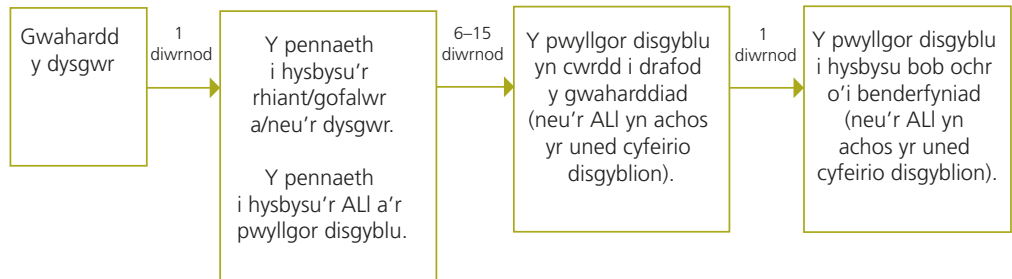
5 diwrnod neu lai

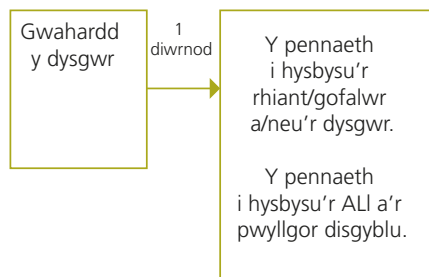
6–15 diwrnod

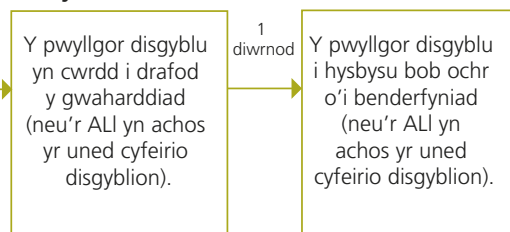
Mwy na 15 diwrnod

Lle bydd dysgwr yn colli arholiad cyhoeddus

Cyn dyddiad yr arholiad

Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion

Dogfen ganllawiau rhif: 171/2015

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2015

Mewn achosion difrifol: efallai y bydd hi'n briodol hysbysu'r heddlu/gwasanaethau cymdeithasol/tîm troseddau ieuentid.